

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**YABANCI DİL ÖĞRETİMİNİN OKUL ÖNCESİ
DÖNEMDE BAŞLATILMASININ YABANCI DİL
ÖĞRENİMİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Emine TOPCUOĞLU**

2006-NİĞDE

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**YABANCI DİL ÖĞRETİMİNİN OKUL ÖNCESİ
DÖNEMDE BAŞLATILMASININ YABANCI DİL
ÖĞRENİMİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Emine TOPCUOĞLU**

**Yöneten
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ**

2006-NİĞDE

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ danışmanlığında **Emine TOPCUOĞLU** tarafından hazırlanan “**Yabancı Dil Öğretiminin Okul Öncesi Dönemde Başlatılmasının Yabancı Dil Öğrenimine Etkisi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

14/06/2006

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Şükrü ADA .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ayhan DİKİCİ .....

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2006

Doç. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu tez, okul öncesi dönemde yabancı dil öğretilmesinin yabancı dil öğrenimine etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma iki aşamada iki yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, okul öncesi dönemde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrenciler belirlenmiştir. Bu amaca ulaşmak için Betimsel Yöntemlerden “Okul Survey” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde amaç var olan durumu olduğu şekliyle ortaya koymaktır. İkinci aşamada ise deneysel yöntem kullanılmıştır. Bu aşamada okul öncesi dönemde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ve almayan öğrenciler olmak üzere iki kategori haline getirilmiştir. Bu öğrenci gruplarına sınıf düzeylerine göre önce hazırbulunuşluk testi (ön test), konular anlatıldıktan bir ay sonra başarı testi (son test) uygulanmıştır.

Çalışma grubu ilköğretim öğrencileri 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflardan oluşmaktadır. Grupta 44 kız, 52 erkek öğrenci bulunmaktadır. Toplam 96 öğrenci üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu öğrencilerden 83’ü okul öncesi eğitimi almış, 13’ü almamıştır. Bu öğrencilerden 55’i okul öncesinde yabancı dil eğitim almış, 28’i almamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçların bir kısmına burada kısaca yer verilmiştir. 1- Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrencilerin ön test-son test puan ortalamaları arasındaki fark, son test puanları lehine anlamlı bulunmuştur. 2- Okul öncesi dönemde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin daha başarılı oldukları bulunmuştur. 3- Yabancı dil eğitiminde cinsiyetin bir faktör olmadığı bulunmuştur. 4- Yabancı dil eğitiminde 5. sınıf öğrencilerinin seviyelerinin 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. 5- Yabancı dil eğitimine karşı olumlu tutum içinde olan öğrencilerin, olumlu olmayan öğrencilere göre daha başarılı oldukları bulunmuştur. 6- Anneleri yabancı dil bilen öğrenciler, bilmeyen öğrencilere göre daha başarılı bulunmuştur. 7- Yabancı dil puan ortalaması en yüksek olan öğrencilerin algıladıkları anne tutumu “otoriter” tutumdur. 8- Yabancı dil puan ortalaması en düşük olan öğrencilerin algıladıkları anne tutumu “ilgisiz-demokrat” olarak bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Dil, Yabancı Dil Öğrenimi, Yabancı Dil Edinimi.

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate that how does learning second language in pre-school classes effects learning a second language. The study was conducted in two steps and the data was collected through two methods. At the first step, we explored the students those who were exposed to English as a second language during their pre-school period and who didn't have any experience of second language before primary school. This study was applied through the "school survey" method. The aim of this method is to identify/describe the curriculum. At the second step, we categorized these students into two on the basis of their pre-school language experiences through the experimental method. Before teaching a topic of English we applied a pretest about that topic. Then we applied a posttest a month later than teaching that subject.

The participants consisted of primary school students from 1 to 5th graders. There were 96 students. The 44 of them were females and 52 of them were males. 83 of the total attended a nursery school and 13 of them didn't. 28 of the 83 students had English classes in nursery school and 13 of them didn't have any second language experience while attending nursery school.

Some of the obtained results from this study are stated in the following items: 1- The means of the pretest and posttest scores of both groups were different than each other. This difference was in favor of the posttest scores. 2- Unlike the students who weren't exposed to English as a second language during their pre-school period, the students who attended English classes in nursery school had higher scores in posttest. 3- The gender is not an effective factor in language training. 4- The fifth grades are more successful than the earlier grades. 5- The students who have positive manner for leaning language are more successful than the others. 6- The students whose mothers have a background of English are more successful. 7- The students who have highest means of both scores have a "strict-mother" picture in their minds. 8- The students who have lowest scores think that their mothers are "unconcerned-democratic".

Key Words: Pre-school Education, Language, Second Language Learning, Second Language Acquisition.

ÖNSÖZ

Son yıllarda, bilim ve teknolojide hızlı gelişmelerin olması, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, dış turizmin önem kazanması, kültürel ve ticari ilişkilerin artması, uluslararası ilişkileri giderek yoğunlaştırmış ve dünya ulusları arasında bu ilişkilerin kurulması ve iletişimin sağlanmasında başka ülkelerin dillerini öğrenme bir gereksinim olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple dil öğrencilerinin amaçları, gereksinimleri, öğrenme biçimleri ve yaş gibi öğeler yabancı dil öğrenimi ve öğretimi araştırmalarına konu olmuştur. Özellikle yaş etmeninin yabancı dil öğrenimi üzerindeki etkisinin araştırılması üzerine etkili öğrenmenin erken yaşta olduğu, çocukların bilişsel, duyuşsal, sinirsel, toplumsal yönleri araştırılarak ortaya konulmuştur. Bu bağlamda okul öncesi dönemde yabancı dil öğrenilmesi üzerinde durulması önem kazanmaktadır.

“Okul Öncesi Dönemde Yabancı Dil Öğrenilmesinin Yabancı Dil Öğrenimine Etkisi” adlı çalışma bir çok insanın maddi-manevi desteği ve yol göstermesiyle şekillenmiştir. Çalışmanın bilimsel her aşamasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ hocama, Sayın Yrd. Doç. Dr. Kamil İŞERİ hocama, her an yanımda olan abim Sayın Öğrt. Gör. Ali İŞLEK’e, çalışma esnasında değerli zamanlarını ayıran idareci ve zümre arkadaşlarıma, sevgili öğrencilere ve beni destekleyen moral olarak güç veren kıymetli eşim M. Akif TOPCUOĞLU’na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
PROBLEM DURUMU	2
1. EĞİTİM	2
1.1. Açık Sistem Olarak Eğitim	2
1.1.1. Açık Sistem	3
1.1.1.a. Açık Sistemin Genel Özellikleri	3
1.1.2. Yarı Açık Sistem	3
1.1.3. Kapalı Sistem	4
1.2. EĞİTİM PROGRAMI	5
1.3. HEDEF VE DAVRANIŞ BELİRLEME	6
1.3.1. Özel Hedef Yazmada Dikkat Edilecek Noktalar	7
1.3.2. Hedeflerin Davranışa Dönüştürülmesinin Gerekliliği	7
1.3.3. Davranış Yazarken Dikkat Edilecek Noktalar	8
1.4. TAKSONOMİ	9
1.5. İÇERİĞİN DÜZENLENMESİ	9
1.6. EĞİTİM DURUMU	10
1.6.1. İçerik	11
1.6.2. Pekiştireç	11
1.6.3. Dönüt	11
1.6.4. Düzeltme	11
1.6.5. İpucu	11
1.6.6. Öğrenci Katılabilirliği	12
1.6.7. Öğretmen Nitelikleri	12
1.6.8. Sevgi	12

1.6.9. Zaman.....	12
1.6.10. Eğitim Teknolojisi.....	13
1.6.11. Öğretme Ortamının Fiziksel Özellikleri.....	13
1.6.12. Sınıfın Düzenlenmesi	13
1.6.13. Akıl Yürütme	13
1.6.14. Strateji, Kuram, Yöntem ve Teknikler	14
1.6.15. Öğretme Ortamı ve Soru	14
1.6.16. Sınama Durumları	14
2. GELİŞİMİN İNCELENMESİ.....	16
2.1. Gelişimin Tanımlanması	16
2.2. Gelişimin Temel İlkeleri	16
2.3. Gelişim Evreleri.....	17
2.3.1. Doğum Sonrası Dönemdeki Gelişim.....	17
2.3.1.1. Bedensel Gelişim.....	17
2.3.1.2. Bilişsel (Cognitive) Gelişim	19
2.3.1.3. Motor Gelişim (Hareketle ilgili Gelişim)	20
2.3.1.4. Dil Gelişimi	20
2.3.1.5. Duygusal (Emotional) Gelişim.....	21
2.3.1.6. Sosyal Gelişim.....	21
3. OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE DİL EDİNİMİ.....	23
3.1. Okul Öncesi Dönemde Dil Ediniminin Aşamaları.....	29
3.1.1. İlk Dil Gelişimi (Bebeklik Dönemi) (0-24 Ay).....	29
3.1.2 Erken Çocukluk Dil Gelişim (Okul Öncesi Denem) (2-6 yaş arası).....	31
3.2. Anadili Edinimi Sürecinde Evrensel Dil Gelişim Aşamaları ve Özellikleri.....	32
4. ANADİLİ EDİNİMİ KURAMLARI.....	37
4.1. Davranışçı Kuram (Behaviorist Theory).....	37
4.2. Bilişsel Kuram (Cognitiv Theory).....	38
4.3. Toplumdilbilim / Toplumsal Etkileşim Kuramı (Sociolinguistic / Social Interactionist Theory).....	38
4.4 Ruhdilbilimsel (Psycholinguistic Theory) / Doğuştan Kuram	

(Nativist Theory).....	39
4.4.1 Kritik Dönem Dönencesi (Critical Period Hypothesis).....	39
4.4.2 Sözdizimsel Model.....	40
4.4.3 Anlambilimsel-Bilişsel Model (Semantic-Cognitive Model)	40
4.4.4 Bilgi İşleme Kuramı (Information Processing Theory).....	41
4.4.5 Sinirdilbilimsel Gelişim Kuramı (Neurolinguistic Development Theory).....	41
5. YABANCI DİL / İKİNCİ DİL ÖĞRENİMİ KURAMLARI.....	42
5.1 Davranışsal Kuram.....	43
5.2 Aradil Kuramı (Interlanguage Theory).....	43
5.3. Etkileşim Kuramı (Interactional Theory).....	44
5.4. Kültürleme Kuramın (Acculturation Theory).....	44
5.5 Doğuşancı Kuram.....	44
5.5.1 Evrensel Dilbilgisi.....	44
5.5.2 Yönlendirme Modeli (Monitor Model).....	45
5.5.3. Bilgi İşleme Modeli.....	46
6. İKİNCİ / DİL YABANCI DİL ÖĞRETİMİ.....	46
7. ÇOCUKLARDA İKİNCİ DİL / YABANCI DİL ÖĞRENİMİ.....	47
Problem Cümlesi.....	50
Alt Problemler.....	50
Sınırlılıklar.....	51
Tanımlar.....	51
BÖLÜM – II	52
İLGİLİ LİTERATÜR.....	52
BÖLÜM – III	56
YÖNTEM	56
Araştırmanın Yöntemi.....	56
Çalışma Grubu.....	56
Veri Toplama Araçları.....	57
Veri Analiz Teknikleri.....	59
BÖLÜM – IV	60
BULGULAR	60

1. Örnekleme Ait Bulgular.....	60
1.1. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular.....	60
1.2.Örnekleme Oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	60
1.3.Örnekleme Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	61
1.4.Örnekleme Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	61
1.5. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Sosyo-ekonomik Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	62
1.6. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Annelerinin Yabancı Dil Bilip Bilmediğine İlişkin Bulgular.....	62
1.7. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Babalarının Yabancı Dil Bilip Bilmediğine İlişkin Bulgular.....	63
1.8. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Annelerinin Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına İlişkin Bulgular.....	63
1.9.Örnekleme Oluşturan Bireylerin Babalarının Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına İlişkin Bulgular.....	64
1.10. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Anneleri İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına İlişkin Bulgular.....	64
1.11. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Babaları İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına İlişkin Bulgular.....	65
1.12. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Okul Öncesi Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular.....	65
1.13. Örnekleme Oluşturan Bireylerden Okul Öncesi Eğitim Alanların Bu Süreçte Yabancı Dil Eğitimi Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular.....	66
1.14. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Yabancı Dil Eğitimi İçin Yardım Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular.....	66
1.15. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Yabancı Dili Sevip Sevmediklerine İlişkin Bulgular.....	67
1.16. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Annenin Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bulgular.....	67

1.17. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Babanın Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bulgular.....	68
2. Problem Durumuna İlişkin Bulgular.....	69
2.1. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasındaki bulgular.....	69
2.2. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasındaki bulgular.....	70
2.3. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.....	71
2.4. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.....	72
3. Alt problemlere ilişkin bulgular.....	73
3.1.Yabancı dil eğitiminde cinsiyetin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	73
3.2. Yabancı dil eğitiminde sınıf düzeyinin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	74
3.3. Yabancı dil eğitiminde anne eğitim düzeyinin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	76
3.4.Yabancı dil eğitiminde baba eğitim düzeyinin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	77
3.5.Yabancı dil eğitiminde sosyo-ekonomik düzeyin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	78
3.6.Yabancı dil eğitiminde algılanan anne tutumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	79
3.7.Yabancı dil eğitiminde algılanan baba tutumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	80
3.8.Yabancı dil eğitiminde annenin yabancı dil bilme- bilmeme durumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	81

3.9.Yabancı dil eğitiminde babalarının yabancı dil bilme- bilmeme durumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	82
3.10.Yabancı dil eğitiminde annelerin evde yabancı dil konuşup-konuşmama durumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	83
3.11.Yabancı dil eğitiminde babaların evde yabancı dil konuşup-konuşmama durumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	84
3.12.Yabancı dil eğitiminde annelerin yabancı dile karşı tutumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	85
3.13.Yabancı dil eğitiminde babaların yabancı dile karşı tutumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	86
3.14.Yabancı dil eğitiminde çocukların yardım isteyip istememe durumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	87
3.15.Yabancı dil eğitime karşı çocukların tutumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.....	88
BÖLÜM – V	89
SONUÇ VE TARTIŞMA	89
ÖNERİLER	93
KAYNAKLAR	94
EKLER	97
EK-1	98
EK-2	101

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 Cinsiyet ve Sınıflara Göre Belirlenen Öğrenci Sayıları.....	57
Tablo 2 Örnekleme oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	60
Tablo 3 Örnekleme oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları.....	60
Tablo 4 Örnekleme oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları	61
Tablo 5 Örnekleme oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	61
Tablo 6 Örnekleme oluşturan Bireylerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları.....	62
Tablo 7 Örnekleme oluşturan Bireylerin Annelerinin Yabancı Dil Bilip Bilmediğine Göre Dağılımları.....	62
Tablo 8 Örnekleme oluşturan Bireylerin Babalarının Yabancı Dil Bilip Bilmediğine Göre Dağılımları.....	63
Tablo 9 Örnekleme oluşturan Bireylerin Annelerinin Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına Göre Dağılımları.....	63
Tablo 10 Örnekleme oluşturan Bireylerin Babalarının Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına Göre Dağılımları.....	64
Tablo 11 Örnekleme oluşturan Bireylerin Anneleri İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına Göre Dağılımları.....	64
Tablo 12 Örnekleme oluşturan Bireylerin Babaları İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına Göre Dağılımları.....	65
Tablo 13 Örnekleme oluşturan Bireylerin Okul Öncesi Eğitim Alıp Almama Durumlarına Olup Olmadığına Göre Dağılımları.....	65
Tablo 14 Örnekleme oluşturan Bireylerden Okul Öncesi Eğitim Alanların Bu Süreçte Yabancı Dil Eğitimi Alıp Almadıklarına Göre Dağılımları.....	66
Tablo 15 Örnekleme oluşturan Bireylerin Yabancı Dil Eğitimi için Yardım Alıp Almadıklarına Göre Dağılımları.....	66
Tablo 16 Örnekleme oluşturan Bireylerin Yabancı Dili Sevip Sevmediklerine Göre Dağılımları.....	67
Tablo 17 Örnekleme oluşturan Bireylerin Annenin Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına Göre Dağılımları.....	67
Tablo 18 Örnekleme oluşturan Bireylerin Babanın Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına	

Göre Dağılımları.....	68
Tablo 19 Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Alan Öğrenciler İle Yabancı Dil Eğitimi Almayan Öğrencilerin Ön Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	69
Tablo 20 Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Alan Öğrenciler İle Yabancı Dil Eğitimi Almayan Öğrencilerin Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	70
Tablo 21 Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Alan Öğrencilerin Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	71
Tablo 22 Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Almayan Öğrencilerin Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	72
Tablo 23 İlköğretim I. Kademe Kız ve Erkek Öğrencilerinin Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	73
Tablo 24 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	74
Tablo 25 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	76
Tablo 26 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	77
Tablo 27 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	78
Tablo 28 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	79
Tablo 29 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Baba Tutumlarına Göre	

Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	88
Tablo 30 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Yabancı Dil Bilip Bilmemelerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	81
Tablo 31 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Yabancı Dil Bilip Bilmemelerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri	82
Tablo 32 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Evde Yabancı Dil Konuşup -Konuşmamalarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	83
Tablo 33 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Evde Yabancı Dil Konuşup -Konuşmamalarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	84
Tablo 34 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Yabancı Dile Karşı Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	85
Tablo 35 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Yabancı Dile Karşı Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	86
Tablo 36 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Yabancı Dil Eğitiminde Yardım İsteyip İstemem Durumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	87
Tablo 37 İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Yabancı Dile Karşı Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri.....	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1 Açık Sistem ve Öğeleri.....	3
Şekil-2 Açık Sistemin Genel Özellikleri.....	3
Şekil-3 Yarı Açık Sistem.....	4
Şekil-4 Kapalı Sistemler.....	4
Şekil-5 Bir Eğitim Programı Şeması.....	5
Şekil-6 Hedef Ve Davranışları Belirleme.....	6
Şekil-7 İletişim Süreci ve Öğeleri.....	13
Şekil-8 Çocuk Gelişimi Aşamaları.....	25
Şekil-9 Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri.....	38

EKLER LİSTESİ

Ek-1.	98
Ek-2.	101

BÖLÜM I

Bu bölümde; probleme genel bir bakış, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmaya neden ihtiyaç duyuldu ve sonuçlar nelerle ilişkilendirilecek, araştırmanın bağımlı değişkenlerine etki edebileceği düşünülen durumlara ilişkin yazılan alt problemler, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmada spesifik olarak kullanılan kavramların tanımına yer verilmiştir.

GİRİŞ

Okul öncesi dönem, yaşamın ilk altı yılını; bebeklik (0-2 yaş arası) ve erken çocukluk (ya ya okul öncesi dönem) (2-6 yaş arası) dönemlerini içerir. Bebeklik, temel yaşam etkinliklerine ilişkin alışkanlıklar edinmede başlangıç dönemidir. Erken çocukluk dönemi, gelişim alanları ve aşamalarında beceriler edinme süreci olarak tanımlanır. Bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde, çocuklar fiziksel, bilişsel, dilsel, toplumsal ve duygusal alanlarda aşamalı ve yoğun bir gelişme sürecindedirler (Oktay, 1999; Yavuzer, 1998).

Okul öncesi eğitim, çocuğa öz bakım becerilerini kazandırmayı amaçlayarak çocukta olumlu ve kalıcı davranışlar edinmeyi sağlamaktadır. Bu durum da aile eğitimi ve biçimsel eğitimle ilgilidir.

Biçimsel eğitim çoğunlukla 2-6 yaş grubu çocukların gereksindiği toplumsal, gelişimsel ve eğitsel amaçları karşılamaya yöneliktir. Çocuk gelişimine ilişkin kurumsal ilkeler doğrultusunda geliştirilen eğitim programları ile okul öncesi eğitimin genel amaçlarına erişilmeye çalışılmaktadır. Eğitim programları çerçevesinde eğitsel etkinlikler, çocuğun gelişimini desteklemede ve öğrenmeye ilgi uyandırmada yaşantı ortamları ve uyaranlar sağlamayı içerir (Oktay, 1999; Yavuzer, 1998).

Okul öncesi eğitim programları, ülkenin yaygın eğitim görüşüne ve buna bağlı olarak okul öncesi eğitimle gerçekleştirilmesi düşünülen amaçlara göre biçimlenir (Oktay, 1999:197).

Türkiye’de okul öncesi eğitimde, kurumların özel amaçlarına, eğitim ortamlarına ve koşullara göre, Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) önerisiyle hazırlanan *Okul Öncesi Eğitim Programlarının* (1994) yanı sıra, çeşitli eğitim programları uygulanmaktadır.

MEB' nın önerdiği programda, 0-72 aylık çocukların bilişsel, duyuşsal, toplumsal ve ruhsal-devinimsel yönden gelişmelerini sağlamayı öngören eğitsel etkinlikler yer almaktadır. MEB programları doğrudan ya da uyarlayarak uygulayan kurumlarda ve özgül eğitim programları doğrultusunda eğitim veren okul öncesi kurumlarda sanat, spor ya da yabancı dil öğretimi etkinliklerini içeren özel amaçlı eğitsel etkinlikler isteme bağlı olarak yer verilmektedir (Peçenek, 2002).

PROBLEM DURUMU

1. EĞİTİM

Eğitim, bireyin davranışlarındaki kendi yaşantısı yoluyla istendik değiştirmeler oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım analiz edildiğinde bireye istendik davranışlar kazandırma sürecinde en temel referans kaynağı olarak bir programlamanın olduğu görülebilir.

Fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir (Sönmez, 2004:2).

Eğitim önceden belirlenmiş esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinliklerdir.

Eğitim yolu ile üç türlü davranış değişikliği oluşturulabilir:

1. Bireye yeni bir davranış kazandırılabilir.
2. Varolan bir davranışı değiştirebilir,
3. Varolan bir davranışı geliştirebilir.

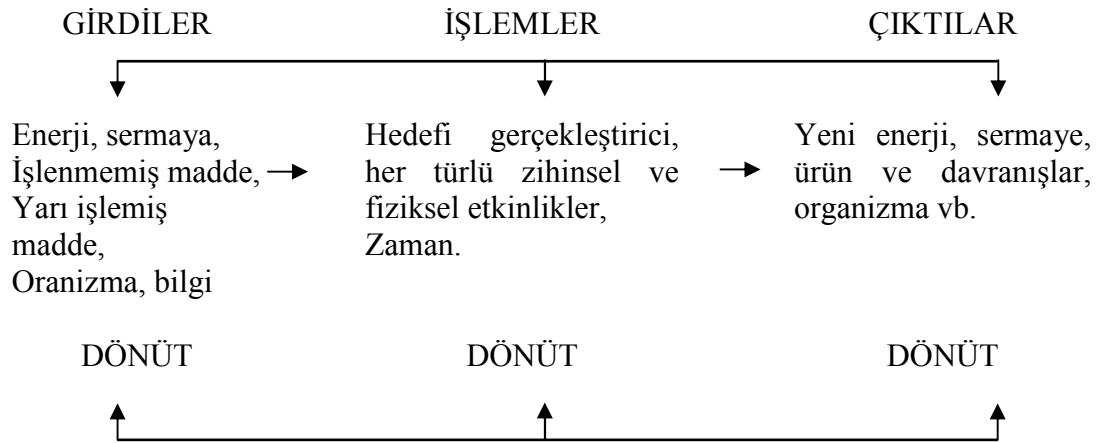
İstendik davranış değişikliğinin mutlaka çok iyi bir programlamaya ve planlamaya bağlıdır.

Program Geliştirme: Toplumdaki yeni gelişmeler göz önünde tutularak belli bir eğitim programının ya da bütün programların genel ve özel amaçları, ders konuları, öğretim yöntemleri ve değerlendirme yolları vb. Bakımdan araştırma ile düzeltilmesi, yenileştirilmesi ve önerilen değişikliklerin denendikten sonra genelleştirilmesi işidir. Düzenlenmiş programın uygulamada araştırma sonuçlarına göre sürekli geliştirilmesidir.

1.1. Açık Sistem Olarak Eğitim

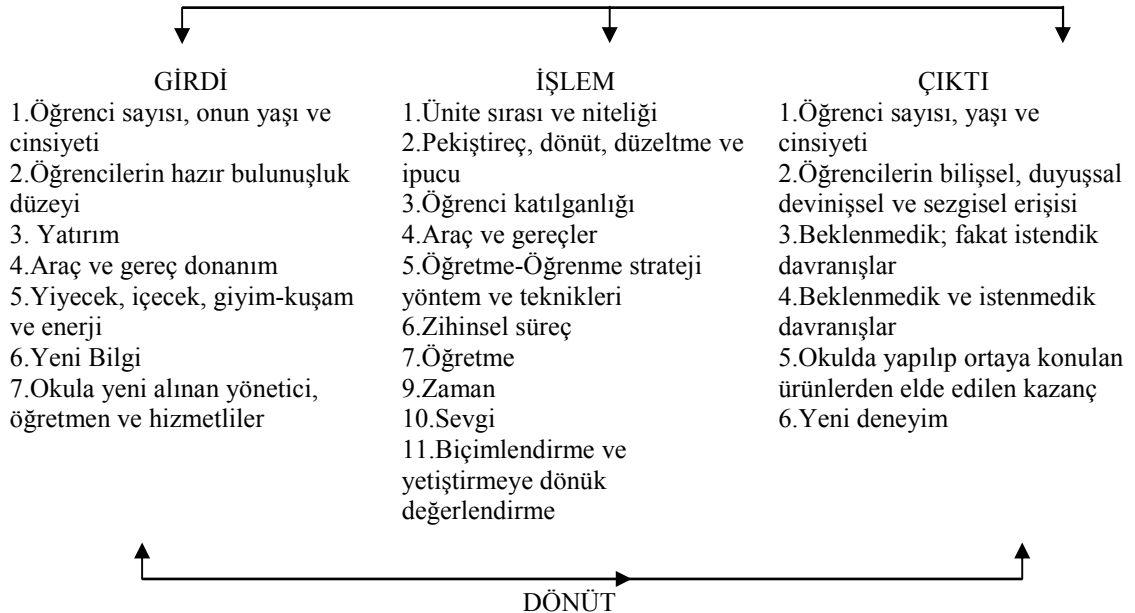
Sistem: En az bir hedefi gerçekleştirmek üzere uygun ve değişik öğelerden oluşan dirik bir örüntüdür.

1.1.1. Açık Sistem: Açık bir sistem, girdi, işlem çıktı ve dönüşten oluşan ve en az bir hedefi gerçekleştirmek üzere örgütlenip uygulamaya konulan ve her uygulama sonucuna göre yeniden düzenlenen bir örüntü olarak betimlenelir.

Şekil-1 Açık Sistem ve Öğeleri (Sönmez, 2004:3)

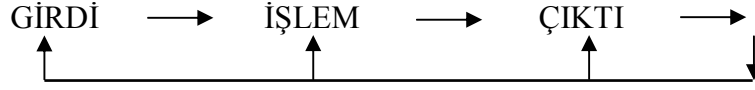
1.1.1.a. Açık Sistemin Genel Özellikleri

Şekil-2 Açık Sistemin Genel Özellikleri

1.1.2. Yarı Açık Sistem: Yarı açık sistem girdiler, işlemler ve çıktılarından oluşur. Sistemin yeterli ve düzenli dönütü yoktur. Sistemin hedefi ve ne derece gerçekleştiğini; gerçekleşmediyse, bunun hangi öge ve değişkenlerden kaynaklandığını

belirlemek gerekli düzeltme, onarma, yenileme işlemlerine gitmek; yeterli ve sürekli dönüt olmadığından olanaklı değildir.

Yetersiz ve düzensiz dönüt
Şekil-3 Yarı Açık Sistem (Sönmez, 2004:5)

1.1.3. Kapalı Sistem: Kapalı sistemlerin ya yeterli girdisi, ya da yeterli çıktısı yoktur. Girdi ve çıktıdan birinin bulunmamasının ya da yeterli olmamasının zorunlu sonucu olarak dönütte kapalı sistemler de yoktur.

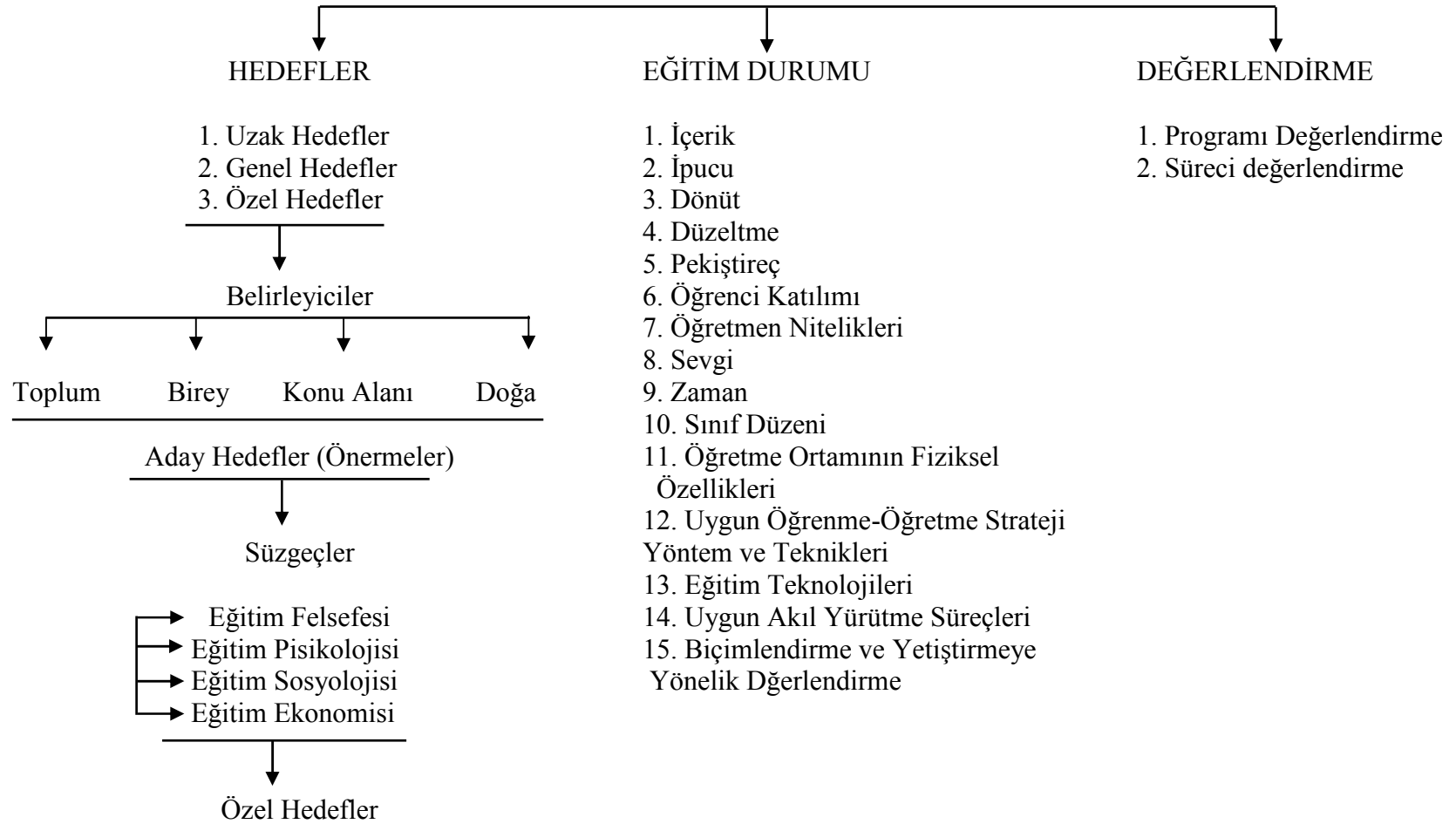

Kapalı Sistemler
Şekil-4 Kapalı Sistemler (Sönmez, 2004:6).

Kapalı sistemlerde farklılaşma, sağlıklı büyüme, gelişme ve iş bölümü yoktur. Tersine sistemde aynileşme, dengesizlik ve entropi vardır.

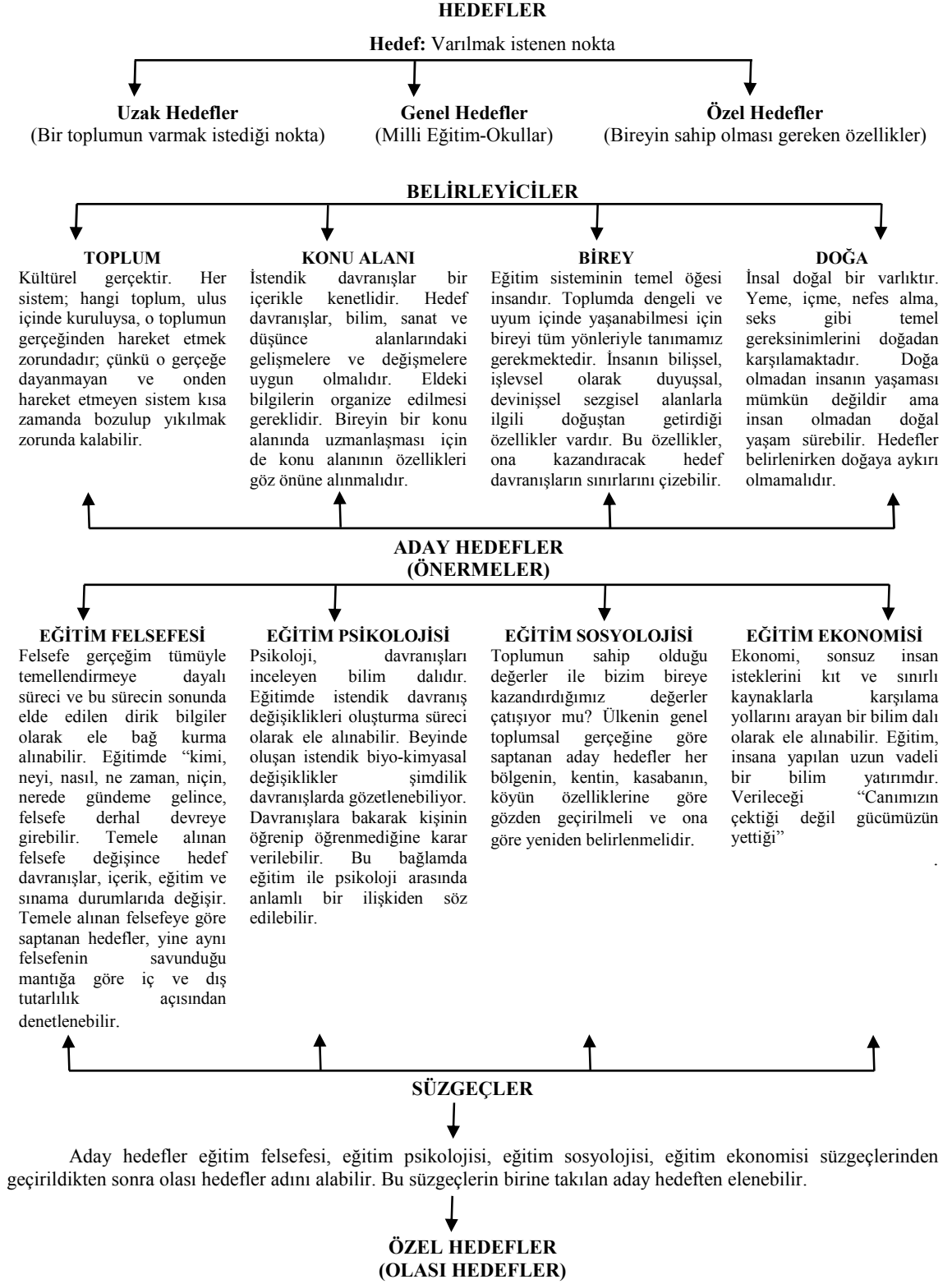
Eğitim sistemi her uygulama sonuca göre yeniden düzenlenmeli, işleyen yanlar elde tutulmalı, işlemeyenler ya atılmalı ya da onarılıp yeniden işe koşulmalıdır; çünkü oluşumu bitmiş hiçbir sistem yoktur (Sönmez, 2004:7).

1.2. EĞİTİM PROGRAMI

Şekil-5 Bir Eğitim Programı Şeması
(Sönmez, 2004:36).

1.3. HEDEF VE DAVRANIŞ BELİRLEME

Şekil-6 Hedef Ve Davranışları Belirleme (Ertük, 1970:21)

1.3.1. Özel Hedef Yazmada Dikkat Edilecek Noktalar

1. Hedef tümcesinin sonunda: “bilgisi, becerisi, gücü, yeteneği, oluş, ilgililik, farkındalık, hoşgörülük” gibi sözcüklerden biri bulunmalıdır.
2. Hedefler öğrenci davranışına dönüştürülecek ve öğrenme özelliğini belirtecek nitelikte yazılmalıdır; çünkü hedefler, öğrenciye kazandırılmak istenen davranış değişikliklerini kapsar.
3. Hedefler öğrenme ürününü dile getirmelidir.
4. Konu başlıkları hedef olamaz; çünkü bu tür anlatımlar davranışa dönüştürülemez.
5. Hedef kapsamlı ve aynı zamanda sınırlı olmalıdır. Yani bir hedef bir öğrenme ürününü kapsamalıdır.
6. Hedeflerin hangi konu içeriği ile ilgili olarak gerçekleştirileceği belirtilmelidir. Yani hedeflerde ders, kurs ya da içerik belirtilmelidir.
7. Hedefler binişik olmamalı, tamamlayıcı yani bitişik olmalıdır. Bir hedefin kapsamı, diğer hedef ya da hedeflerin kapsamına girmemelidir.
8. Hedefler hangi alanla ilgili yazılıyorsa, o alanın niteliklerine ve basamaklarına uygun olmalıdır. Bilişsel özellikleri ağır basan davranışlar bilişsel alana, devinişsel özellikleri ağır basan davranışlar devinişsel alana, duyuşsal özellikleri ağır basan davranışlar duyuşsal alana giren hedef ifadeleriyle belirtilmelidir. Ayrıca hedefler, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanın alt basamaklarına da uygun olmalıdır. Bununla beraber basamaklardan biri atlanınca, ondan sonraki basamak için o ders düzeyinde hedef yazılamaz.
9. Hedefler birbirini destekler nitelikte olmalıdır. Bir ders için belirlenen hedefler, kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı olmalıdır. Ayrıca bir derste belirtilen hedefler, diğer ders ya da derslerdeki hedeflerle çelişir nitelikte olmamalıdır. Bunu yanı sıra, dersin hedefleri sınıfın, sınıfın hedefleri, okulun, okulun hedefleri, milli eğitimin, milli eğitimin hedefleri devletin uzak hedefleriyle kenetli olmalı ve birbirlerini desteklemelidir (Sönmez, 2004:37).

1.3.2. Hedeflerin Davranışa Dönüştürülmesinin Gerekliliği

1. Eğitimde her türlü değerlendirme işleminin yapılabilmesi için davranışların hem nitelik hem de niceliksel olarak belirtilmesi gerekir. Davranışlar belirlenmeden eğitimde ölçme aracı hazırlanamaz; çünkü neyi ölçeceğimiz belli değildir.

2. Eğitim durumlarının düzenlenebilmesi için, yine davranışların hem nitelik hem de niceliksel olarak belirlenmesi gerekir. Hangi öğrenciye, hangi davranışların, nasıl ve ne yolla kazandırılacağı ancak davranışların niteliği bilinince saptanabilir.

3. Açık bir sistem olan eğitimde her türlü düzenleme, yenileme, onarma, sistemi yeniden kurma gibi etkinliklerin yapılabilmesi için, sistemce kazandırılacak davranışların bilinme zorunluluğu vardır. Davranışlar bilinmeden sistemde hiçbir etkili düzenleme, yenileme, onarma, yeniden kurma gibi etkinliklere başvurulamaz.

4. Ölçütler standartlar sağlamak için, davranışların belirlenme zorunluluğu vardır. Eğitim sisteminde ölçüt, davranıştır denebilir. Bunun üzerine ekonomik yatırım, yarar, mükemmellik gibi ölçütler gelebilir.

5. Sistemde çalışan kişilerin (yöneticiler, öğretmenler, hizmetliler) değerlendirilmesinde, yetiştirilmesinde, denetlenmesinde, eşgüdümün sağlanmasında sistemce kazandırılacak davranışların belirleme zorunluğu vardır. Bu davranışlar bilinmezse, gözlenebilir, ölçülebilir olmazsa yürürlükteki eğitim sisteminde çalışan kişilerin yetiştirilmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve eşgüdüm sağlanması etkili ve verimli bir tutarlılıkla gerçekleşmeyebilir (Sönmez, 2004:38).

1.3.3. Davranış Yazarken Dikkat Edilecek Noktalar

1. Yazılan her davranış hangi hedefle ilgiliyse, o hedefin niteliklerine uygun olmak zorundadır.

2. Davranış tümcelerinin sonunda “yazma, söyleme, seçip işaretleme, eşleştirme, kesme, biçme, çizme, alma, tutma, çakma, çıkarma vb” gibi davranış ifade eden sözcüklerden biri bulunmalıdır.

3. Bir davranış ifadesi açık, seçik ve anlaşılır olmalıdır. Davranış ifadesinden herkes aynı anlamı çıkarmalıdır.

4. Her hedefin kritik davranışı belirlenmelidir. Eğitim durumlarında bu en kritik olan davranış yada davranışlar öğrenciye kazandırılmalıdır; çünkü bu davranışlar, öğrencinin hedefe ulaşp ulaşmadığının güçlü bir kanıtı olabilirler.

5. Davranışlar binişik değil, bitişik olmalıdır. Yani bir davranışın kapsadığı alan, diğer bir davranışın kapsadığı alanın bir kısmını içermemelidir. Birinin bittiği yerde ötekisi başlamalıdır.

6. Davranış ifadeleri hem sınırlı, hem de kapsamlı olmalıdır.

7. Davranışlar kolayda zora, basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru sıralanmalıdır.

8. Öğrenme kritik bir süreçtir. Bu nedenle davranışlar birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmalıdır. Yani işin en mükemmel şekilde ortaya çıkabilmesi için ne kadar davranış gerekiyorsa, tümü aşamalı olarak yazılmalıdır.

9. Davranışlar öğrenciye göre olmalıdır. Özürlü çocuklar için belirlenen davranışlarla normal çocuklar için belirlenen davranışlar aynı olmayabilir. Bu durum davranışın nitelik boyutuyla da sıkıca ilgilidir.

10. Davranışlar öğretmenin yapacakları değil; öğrencinin yapacakları olmalıdır.

11. Her davranış tümcesi bir özelliği içermelidir. Ya yazacak ya da söylenecek ya da seçip işaretlenecek, eşleştirecektir. Bir davranış tümcesinde iki özellik bulunmamalıdır. Eğer bulunuyorsa ikinci özellik parantez içinde yazılmalıdır, ya da kesme işareti kullanılmalıdır (Sönmez, 2004:42).

1.4. TAKSONOMİ

Taksonomi istendik davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin ön koşulu olacak şekilde aşamalı sıralanmasına denir.

Taksonomileri oluştururken:

1. Davranışın nasıl ve ne yolla başladığı, hangi örüntüyle ortaya çıktığı;
2. Davranışın diğer bir davranışın ön koşulu olup olamadığı; ön koşul olan davranışın ilk basamakta; ondan sonraki davranış ikinci basamakta yer alması;
3. Davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora aşamalı sıralanması: basit ve kolay davranışın daha sonraki basamakta konulması;
4. Davranış, kişiye kazandırılırken izlenen sıra; yani kritik davranışı öğrenirken hangi basamaklardan geçmekte olduğu, bu basamaklarda davranışın nasıl bir nitelik ve görünüm almakta olduğu göz önüne alınmış ve bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sezgisel alanlar buna göre düzenlenmelidir (Sözmez, 2004:30-34).

1.5. İÇERİĞİN DÜZENLENMESİ

İçerik hedef ve davranışlar kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi şeklinde ele alınabilir. İçerik hedef davranışların kazandırılması için bir araçtır. Önce hedef ve davranış daha sonra içerik belirlenmelidir.

Bir içerik hedef davranışlarla tutarlı çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefî bilgiyle donanık, öğrencinin hazırbuluşlu düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolayda zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıklı bir tutarlılığı olacak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca içeriğin;

Soyutlama: Bir metinde öğrencinin ana fikri (ana noktayı, temel görüşü) öğrenmesi olarak ele alınabilir.

Düzy ilkesi: İçeriğin aşamalı ve birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanması gerekir.

Şema ilkesi: İnsanlar yeni bilgiyi kendi anlatım biçimi ile öğrenirler. Yani kişi hazırbuluşluk düzeyine göre, yeni bilgiyi alır ve öğrenir.

Vardama ilkesi: Öğrencinin elde ettiği bilgi ve becerilere dayanarak geçmiş ve geleceği kestirmesine olanak vermelidir.

Materyal örgütlenişi ilkesi: İçerik hedef davranışlarda belirtilen ve o bilim, sanat, felsefe için geçerli olan genel ilkeler tarafından örgütlenmelidir.

Alıştırma ilkesi: Her içerikte bölüm başlarında, sonlarında ya da ünite sonlarında hedeflerin davranışla ilgili sorular bulunmalıdır.

Göresel Düzen: İçerikte sunulan kavramlar, olgular, semboller, sınıflamalar, ilkeler vb. tablolar, şekiller, resimler, akış diyagramları, haritalar, grafikler tarafından desteklenmeli ve bunlar aslına uygun renkli olmalıdır.

Değişik öğrenme öğretme etkinlikleri ve içerik: İçerik hedef ve davranışlara uygun değişik strateji, yöntem ve teknikler kullanılarak düzenlenmelidir.

Hedef ve davranışlar bilgi düzeyinde ise; sunuş yolu stratejisi, düz anlatım yöntemi, taktir, informal öğretmen konuşması gibi teknikler; eğer kavrama düzeyinde ise; buluş yolu stratejisi, güdümlü tartışma, örnek olay yöntemi, tartışma, münazara, panel vb. etkinlikler, uygulama ve daha üst düzeyde ise araştırma soruşturma stratejisi, örnek olay, gösterip yaptırma yöntemi, dramatizasyon, rol yapma, demonstrasyon, deney, gezi, gözlem vb. teknikler kullanılabilir.

1.6. EĞİTİM DURUMU

Hedef ve davranışları öğrenciye kazandırmak için gerekli uyarıcıların düzenlenip işe koşulması eğitim durumu olarak tanımlanabilir. Hedef ve davranışları öğrenciye kazandırmak için bir eğitim-öğretim ortamında yapılacak olan işler; içeriğin bu hedefe göre düzenlenmesi, öğrenciye verilecek ipuçları, düzeltme pekiştiric ve dönütlerin belirlenmesi, öğrencinin bizzat bu işi yapması yani öğrenci katılğanlığının sağlanması, uygun öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılması, araç-gereçlerin öğretmen ve öğrenci tarafından işe koşulması, yerli zamanın verilmesi, sınıf uygun bir şekilde düzenlenmesi, öğrenciye sevgiyle davranılması ve yüreklendirilmesi, uygun akıl yürütme süreçlerinin kullanılması, biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük

değerlendirmenin yapılması gerekmektedir. İşte bunların tümü mantıklı bir sıra içinde düzenlenip, eğitim ortamında kullanılması eğitim durumunu oluşturabilir. Eğitim durumu her uygulama sonucu değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme sonucuna göre işeyen yanlar elde tutulmalı eksikler giderilmeli, işlemeyen değişkenler ya yeniden düzenlenmeli, ya da değiştirilmeli; son basamakta düzenlenen bu eğitim durumu yeniden uygulamaya konulmalıdır. Bu süreç biteviye sürmelidir; çünkü olmuş bitmiş bir eğitim durumu söz konusu olmayabilir. Sistem yaklaşımında işlemler bölümü, eğitim durumudur (Sönmez, 2004:127).

1.6.1. İçerik: İçeriğin hedeflere göre düzenlenmesi.

1.6.2. Pekiştireç: Bir davranışın ilerde yenilenme olasılığını artıran davranış. Olumlu-olumsuz pekiştireç olmak üzere ikiye ayrılır. Bir uyarıcı o davranışın ileride yenilenme sıklığını artırıyorsa buna olumlu pekiştireç (ödül), bir uyarıcı ortada kalkıyor ve ortadan kalkan bu uyarıcı, davranışın gelecekte yenilenme olasılığını artırıyorsa, buna da olumsuz pekiştireç denir. Sabit zaman aralıklı, değişken zaman aralıklı, sabit oranlı, değişken oranlı olmak üzere pekiştirme tarifeleri bulunmaktadır.

1.6.3. Dönüt: Öğrencinin yaptığı davranış hakkında ona bilgi vermek olarak tanımlanabilir. Dönütün yönlendirici, güdüleyici ve pekiştirici olmak üzere üç temel işgörsü olabilir. Dönüt kullanılırken ipucu, düzeltme, pekiştireçler bir arada kullanılabilir. Dönüt açık sistemin en can alıcı ögesidir. Dönüt olmazsa sistem kısa bir zamanda bozulur ve işgörsünü yitirir.

- Hedef ve davranışın öğrenciye kazandırılması sırasında öğrenciye sorulan sorulara verilen yanıtlar dönüttür.

- Yıl ve dönem sonu yapılan “durum muhasebesine dönük değerlendirme” de dönüttür.

- Eğitim durumu sonunda yapılan “biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük değerlendirme” olarak tanımlanabilir.

1.6.4. Düzeltme: Düzeltme yanlışların doğrulama, eksik ve yarım yamalak öğrenmeleri tanımlama olarak tanımlanabilir.

1.6.5. İpucu: Doğru yanıtı hatırlatıcı olarak tanımlanabilen ipucu öğrenme-öğretme ortamında zamanı gelince kullanılmalıdır. Bloom’a göre öğrenci gruplarının başarısındaki değişkenliğin %14 kadarı sunulan ipuçlarının niteliğiyle açıklanabilir. İpucu türleri şu şekilde adlandırılabilir: 1. sözel ipuçları, 2. grafikler, şemalar, haritalar,

modeller vb., 3. filimler, diyaloglar, resimler, 4. demonstrasyon, oyunlar, dramalar vb., 5. anılar, öyküler, şarkılar vb., 6. jest, mimik, el-kol hareketleri.

1.6.6. Öğrenci Katılmalılığı: Öğrencinin açık ya da örtülü olarak öğrenme-öğretme sürecine katılma derecesi olarak betimlenebilir. Öğrencinin öğretme-öğrenme ortamına etkin katılımı, onun hazırbuluşluk düzeyi ile çevre koşulları belirler.

1.6.7. Öğretmen Nitelikleri: Öğretme-öğrenme ortamının en önemli değişkenlerinden biri de öğretmendir. Bir öğretmenden öğretme-öğrenme ortamında pekiştireç, ipucu, dönüt, düzeltme kullanılması, öğrenci katılmalılığının sağlanması, geç ve güç öğrenenlere yardım edilmesi, cezaya başvurulmaması, her ünitenin sonunda biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük değerlendirme sonuçlarına göre her bir öğrencinin varsa eksiklerinin tamamlanması, yanlışlarının düzeltilmesi, alanında yeterli bilgi ve becerilerle donanık olması, hoşgörölü, sevecen, anlayışlı olması, fakat öğretme-öğrenme ilkelerinden taviz vermemesi gibi davranışlar beklenir.

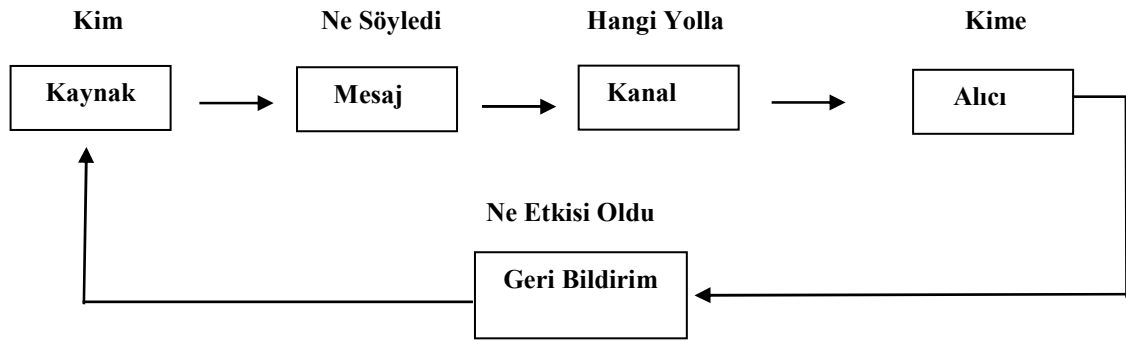
1.6.8. Sevgi: Duyuşsal alanın kapsamı içinde olan sevgi, insanı insan yapan en önemli değişkenlerden biridir: çünkü her insanın hatta her varlığın sevgiye gereksinimi vardır.

- Sevgi, duyu ve düşüncelerin paylaşılmasıdır.
- Sevgi, hoşgörölüdür; vurdum duymaz olmak, boş vermek değildir.
- Sevgi, kişinin kendisini tanımasına ve yeteneklerinin geliştirmesine yardım etmektir.
- Sevgi; saydam olmadır: Sevgide, yalan, hile, iki yüzölülük, üç kağıt açma, kandırma, öç alma, kin duyma gibi duyulara yer yoktur.
- Sevgi, insanın önemli gereksinimlerinden biridir.
- Sevgi, merkeze hiçbir varlığı sürekli koymama, bencil olmama, her varlığın birbiriyle ilişkisini belirleyip bu ilişkileri tutarlıya doğru geliştirme, sorunların çözümüne kubaşık çalışmadır.
- Sevgi, tutarlı bilgiye dayalı, çoğölcu demokratik, özgür bir ortamda boy verip gelişebilir.
- Sevgi, bilgi ve duygunun incelemesi, tutarlı olması ve zenginleşmesidir.

1.6.9. Zaman: Her davranışın öğrenciye kazandırılması için ayrılan süre. Hedef davranışları her bir öğrenciye kazandırmak için eğitim ortamında harcanan zaman, önemli değişkenlerden biridir. Eğitim ortamında kullanılan zaman; öğrenciye ipucu, dönüt, düzeltme, pekiştireç verme, onun aktif katılımını sağlama, sevgiyle davranma

gibi değişkenler işe koşulmuyorsa zaman ne kadar verilirse verilsin, öğrenci erişisini anlamlı şekilde etkilemeyebilir.

1.6.10. Eğitim Teknolojisi: Eğitim ortamında istendik davranışı öğrenciye kazandırmak için gerekli araç-gereçlerin tümü ve bunların eğitim ortamında kullanımı. Etkili bir iletişim sağlayabilmesi için, öğretmenin hedef davranışlar, öğrencinin hazırbuluşluk düzeyine uygun eğitim araç-gereçleriyle tekniklerini işe koşması gerekir. Eğitim hem bir süreç hem de bir ürün olarak düşünülebilir. Süreç olarak öğrenme; kaynaktan gelen düşünce, bilgi, beceri, duygu ve tutumların mesaja dönüşüp uygun kanallarla alıcıya ulaştırılması ve onlarca alıcı tarafından paylaşılması olarak ele alınabilir. Buna iletişim denir (Sönmez, 2004:130).

Şekil-7 İletişim Süreci ve Öğeleri

Kaynaktan gelen “düşünce, bilgi, duygu, beceri” mesaja, yani sembollerle (hareket, jest, mimik, ses, ışık, renk, çizim, resim, heykel, yazı, formül, işaret vb.) dönüştürülmesinden sonra bunlar aynen ya da yakın olarak öğrenciye (alıcıya) iletilmesi gerekir. İşte bu sırada belli araç-gereç ve teknikler (pantomim, dans, dramatizasyon, müzik, bilgisayar, tv, tepegöz, harita, grafik, dergi, deney araçları vb.) işe koşulabilir. Bunlar kaynaktan gelen mesaj halinde sunulanların alıcıya çok az değişikliğe uğrayarak ulaşmasına yardımcı olur.

1.6.11. Öğretme Ortamının Fiziksel Özellikleri: Bunlar; ışık, temizlik, sıcaklık, soğukluk, sıra ve masaların dizilişi, öğrenci sayısı, donanım vb. oluşabilir. Kullanılacak tekniğe ve kazanılacak hedef-davranışa uygun sınıfın fiziksel özellikleri düzenlenmelidir.

1.6.12. Sınıfın Düzenlenmesi: Öğretme-öğrenme ortamının hedef davranışlara, öğrencilerin hazırbuluşluk düzeylerine, sayısına, ışık, ses gürültü vb. özelliklere göre düzenlenmesi gerekmektedir.

1.6.13. Akıl Yürütme: Eğitimlerdeki hedef davranışlardan biride kişinin “aklını etkili ve verimli bir şekilde kullanmasını sağlamak” olabilir. Sözel gelişim bilgi düzeyinde

hedef davranış kazandırırken tümdengelim, kavramada; t vemarım, analoji, diyalektik, uygulamada; hipotetik-dedüktif, analiz ve sentezde; retrod ktif, fazilojik, aksiyometrik, hipotetik-dedüktif, soruna dönme, değerlendirme diyalektiği kullanılması daha etkili olabilir.

Analoji türü akıl yürütme benzeriklere dayanır. En az iki olgu nesne arasında temel ve zorunlu ortak bir özelliğe dayanarak bilinmeyen hakkında bir yargıya varma sürecidir.

Diyalektik; tez, antitez sürecini içerir. Burada ileri sürülen savın karŗısına onun  eliŗkisi olan sav çıkar. İkisinin etkileŗmesinden yeni bir sav oluŗur. Bu süreç biteviyedir.

Hipotetik-dedüktif; süreçte önce t vemarım sonra tümdengelim kullanılır. Tek tek toplanan bilgilerden genellemeye gidilebilir ve bu genellemeden hareketle tek tek olgular hakkında bir yargıya varılabilir.

Analiz-sentez düzeyinde hedef ve davranıŗlar kazandırılırken retrod ktif, soruna dönme, fazilojik süreçler kullanılabilir. Sorulan soruya öğrenciler yepyeni yollar önerebilir, öğrenciler y reklendirilerek onların yeni ve orijinal     mler oluŗturmalarına fırsat ve olanak sağlanmalıdır.

1.6.14. Strateji, Kuram, Yöntem ve Teknikler: Öğretme- ğrenme ortamında istendik davranıŗları öğrenciye kazandırırken iŗe koŗulan deęiŗkenlerden biri de strateji, yöntem ve tekniklerdir. Bunlar belli bir düzen içinde kullanılmalıdır.

1.6.15. Öğretme Ortamı ve Soru: Sorusuz  ğretim d ŗ n lemez. İnsanlarla iletiŗime giren kiŗi mutlaka soru sormak zorunda kalabilir. Sorusuz iletiŗim hemen hemen yok gibidir. Bu nedenden dolayı soru önemlidir ve insanın da nasıl soru soracağını bilmesi gerekir. Öğretmen de aynı Şekilde soru soracağını ve eğitim ortamında soruyu nasıl kullanacağını bilmelidir. Öğretme- ğrenme ortamında doğru soru sorulamazsa iletiŗimin sağlıklı ger ekleŗip ger ekleŗmedięi anlaŗılamaz

1.6.16. Sınama Durumları: Sınama durumları tümü ile  l me ve değerlendirme ile ilgilidir.  ğrencide gözlemeye karar verdiğimiz doğrudan veya dolaylı davranıŗları onun kazanıp kazanmadığını; kazadıysa, ne ölçüde kazandığını, kazanmadıysa neden kazanmadığını, kazanabilmesi için eğitim sisteminde neler yapılması gerektiğini belirleme sınama durumunun kapsamı içindedir;     n  değerlendirme  l me sonuçlarını bir ölçüte vurup yargıya varma süreci olarak tanımlanabilir.  l me olmadan, yani belli bir özelliği ya da durumu gözleyip gözlem sonuçlarını sayı yada simge ile

göstermeden değerlendirme olmaz. Sosyal bilgiler dersi için bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanların her basamağı için belirlenen hedef davranışlara uygun sorular yazılmalıdır. Bu sorular ölçme değerlendirme ilkelerine uygun olmalıdır. Bunun için önce belirtke tablosu hazırlanmalıdır. Sonra, hangi amaç için ölçme değerlendirme yapacaksa, o belirlenmeli ve onun ilkelerine uygun olarak ölçme aracı düzenlenmelidir.

Sınav ölçme ve değerlendirme ile ilgilidir. Ölçme ise, niteliklere özellikler bağlıdır. Nitelikler özellikler olmadan ölçme, ölçme ve ölçüt olmadan da değerlendirme yapılamaz. Değerlendirme ise ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurup yargıya varma süreci olarak tanımlanabilir.

Değişik amaçlar için çok değişik değerlendirme türleri vardır. Değerlendirmeyi önce ikiye ayırabiliriz.

1. Düzenli değerlendirme: Hedef ve ölçütler nesneldir. Ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliği bellidir ve yüksektir. Değerlendirmenin işe koşulacağı yer, ve zaman, kişiler, sistemler saptanmıştır.

2. Düzensiz değerlendirme: Hedefler ve ölçütler çoğu zaman belli değildir; üstelik subjektiftir. Ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliği saptanmamı; üstelik çoğu zaman düşüktür.

Değerlendirme, kıyaslama yapmak amacıyla işe koşuluyorsa, görelî ve ölçüt dayanaklı olmak üzere ikiye ayrılır:

1. Görelî değerlendirme: Bir grup içindeki bireyleri birbiriyle karşılaştırmak, sıralamak ve bir okul sistemine ya da kuruma alınacakları seçmek için işe koşulan değerlendirme türüdür.

2. Ölçüt dayanaklı değerlendirme: Bir sistem yada yetişğin hedeflerini gerçekleştirme derecesine bakılarak yapılan değerlendirmedir.

Değerlendirme belli amaçlar içinde işe koşulabilir. Bu durumda değerlendirme “Tanıma ve yetiştirmeye dönük”, “Öğrenme düzeyini belirlemeye dönük”, “İzleme türü” olmak üzere üçe ayrılır.

1. Tanıma ve yetiştirmeye dönük değerlendirme: Bireyin bir kurs ya da okula girişteki durumu ya da bunlarla ilgili hazırbuluşluk düzeyini belirlemek, buradan hareketle onu hangi yetişğe yerleştireceğine karar vermek amacıyla yapılır.

2. Durum muhasebesine dönük değerlendirme (Öğrenme düzeyini belirlemeye dönük değerlendirme): Öğrencinin bir ders ya da kursla ilgili dönem ya da okul başarısını, erişisini saptamak amacıyla yapılır.

3. Biçimlendirme ve yetiştirmeye dönük değerlendirme (İzleme türü): Öğrencinin öğrenmede güçlük çektiği davranışları, öğrenemediklerini, yani öğrenme güçlüğü ve eksiklerini belirlemek, daha sonra ona gerekli yardımı yapmak, bu eksiklikleri tamamlamak, güçlükleri gidermek için yapılabilir.

Eğitim açık bir sistem olarak ele alındığı zaman, yukarıdaki tüm değerlendirme türlerinden başka, niceliksel, niteliksel iç ve dış verimlilik ile maliyet-yarar analiz türünden değerlendirmelere de gidilmelidir (Sönmez, 2004:189). Eğitim bireyi bir bütün olarak ele almakta ve onu bütün yönleriyle ulaşabileceği en üst düzeye çıkartmayı amaçladığı düşünüldüğünde bireyin ruhsal durumu da önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

2. GELİŞİMİN İNCELENMESİ

2.1. Gelişimin Tanımlanması

Çoğu kez birbiriyle karıştırılan “Büyüme (Growth)” ile “Gelişme (Development)” sözcükleri, gerçekten birbirinden farklı kavramlardır; biri diğerrinin yerini alamaz.

Yapısal artışı dile getiren “Büyüme”, bedende gerçekleşen sayısal değişiklikleri içermektedir (kilo, boy artışı gibi).

Buna karşılık, “Gelişme”, değişikliklerin niceliği yanında, niteliğini de içermektedir. Gelişme kavramı, düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi dile getirmektedir. Gelişme, ileri dönük olup, değişiklikler arasında belirgin bir ilişkiyi de kapsar. Başka bir deyişle, gelişim yüzleri arasında bir bütünleşme söz konusudur.

Bir yetişkinin niteliği olan “Olgunluk”, yapısal değişikliklerin tamamlanması şeklinde karakterize olur. Başka bir deyişle, olgunluk, organizmanın temelindeki potansiyel güçlerin göreve hazır bir duruma ulaştıklarının belirtisidir (Yavuzer, 1996:29).

2.2. Gelişimin Temel İlkeleri

Gelişimdeki 5 temel kavram şöyle özetlenebilir:

1. Gelişim, dinamik bir olgudur.
2. Gelişim, genetik bireyselliğin bir sonucudur.
3. Gelişim, giderek artan bir özelleşme sürecidir.
4. Gelişimde denge vardır.
5. Gelişim, ard arda görülen, düzenli bir süreçtir.

2.3. Gelişim Evreleri

Gelişimi farklı evreler ayırarak incelemek, pratik nedenlerden dolayı gereklidir.

İnsanlarda doğum öncesi yaşam “Prenatal Dönem”, 40 ± 2 hafta veya dokuz ay on gün devam eder. Doğumdan sonraki evreye “Postnatal Dönem” denir. Gelişim aşamalarının kolay anlaşılabilmesi için, bu iki dönemde bazı alt evreler ayrılır.

Prenatal Dönem 28'er günlük on aya ayrılabilir. Bu on ay da üç ana bölümde incelenebilir:

Prenatal Dönem (Doğum Öncesi Dönem):

- 1) Ovum Evresi: Döllenme anından ikinci haftanın sonuna kadar.
- 2) Embriyo Evresi (Embriyon): Üçüncü haftadan sekizinci haftanın sonuna kadar.
- 3) Fetus Evresi : Üçüncü aydan doğuma kadar olan dönem.

Postnatal Devre (Doğum Sonrası Dönem):

- 1) Yeni Doğan Bebek (Neonate): 0-4 hafta.
- 2) Bebeklik: 4 hafta – 2 yıl
- 3) İlk Çocukluk: 2-6 yıl
- 4) Son Çocukluk: 6-11 yıl (Kızlarda); 6-13 yıl (Erkeklerde).
- 5) Ergenlik: 11-20 yıl (Kızlarda); 13-20 yıl (Erkeklerde) (Yavuzer, 1996:31).

2.3.1. Doğum Sonrası Dönemdeki Gelişim

2.3.1.1. Bedensel Gelişim: Çocuğun gelişimini bir bütün olarak kavrayabilmek için psikolojik olduğu kadar fizyolojik gelişimi de bilmek gerekir. Çünkü, fiziksel gelişim, çocuğun davranışını hem doğrudan, hem de dolaylı olarak etkiler.

Büyüme Dönemleri: Çocuklarda bedensel gelişim, “dönemsel (devri)” bir süreçtir. Bunun anlamı, fiziksel gelişimin düzenli bir hızla değil, belli dönemlerde, yüzlerde (fazlarda) ya da farklı hız derecelerine sahip “dalgalı” halinde gelişmesi, yani bazen hızlı, bazen yavaş olmasıdır.

Büyüme dönemlerini şu ortak faktörler etkiler:

- Uyum zorlukları
- Enerji düzeyi
- Beslenme gereksinimleri
- Isı dengesinin sürdürülmesi
- Beceriksizlik

Bedensel Gelişmeyi Etkileyen Temel Faktörler:

- Katılım faktörü
- Irk faktörü
- Beslenme
- Hastalık
- Psikolojik bozukluklar
- Sosyo-ekonomik statü

İlk Beş Yılda Gelişim Modeli ve Kritik Yaşlar:

Knobloch ve Pasamanick'in 1974'de gerçekleştirdikleri, yaşamın ilk beş yılını içeren model, gelişim konusuna ilginç bir yorum getirmektedir. Knobloch ve Pasamanick'e göre, sağlıklı bir gelişimin olabilmesi beş davranış türünün bütünleşmesine bağlıdır (Yavuzer, 1996:39).

Bunlar:

1. Algı, duygu hareket tepkileri ve göz-el koordinasyonunu (eşgüdümünü) içeren *uyum*,
2. Başın dengesi, oturma, ayakta durma, emekleme ve yürümeyi içeren tüm *motor (harekî, devinimsel) davranışlar*,
3. Objeleri el ve parmakları kullanarak yakalama ve kavramayı içeren *gelişmiş motor davranış*,
4. Cümleler, yüz ifadeleri, mimik ve sözcüklerle kavrayışı içeren *dil faaliyetleri*,
5. Beslenme becerisi, tuvalet eğitimi bağımsızlık ve işbirliğini içeren *kişisel-sosyal davranış*'tir.

Bedensel Gelişmenin Yönü:

Bedensel gelişimi gösteren diyagramlar incelendiğinde, gelişim olgusunun düzenli bir biçimde geliştiği dikkatimizi çeker. Bebeklik ve ergenlik dönemindeki iki hızlı büyüme evresi dışında, uygun koşullar içindeki kız ve erkek çocuklarının gelişimlerini önceden tahmin edebilecek bir düzen içinde olmaktadır. Ağırlık ve boy gelişiminin yanı sıra, gerek kas, gerekse iskelet ve iç organlara ilişkin gelişmede de benzeri düzenli ölçümler birbirini izler. Büyük ölçüde ergenliğe bağlı olan hormonal değişiklikler davranışı etkilediği gibi, daha fetal dönemde hızlı bir biçimde gelişmiş olan beynin faaliyeti de, çocuğun öğrenme kapasitesini artırır, çevreyi taklit etmesini ve uyumunu sağlar.

Hem doğum öncesi (prenatal), hem de doğum sonrası (postnatal) dönemlerdeki gelişimde iki temel ilkenin varlığı kabul edilmektedir. Bu ilkelere göre, bedensel şu iki yön izlenmektedir:

- *Gelişimin “cephalocaudal” yönde gerçekleşmesi ilkesi:* Büyüme baştan ayağa doğru olur. Başka bir deyişle, yapısal ve işlevsel gelişim, öncelikle başa yakın bölgede gerçekleşir.

- *Gelişimin “proximodistal” yönde gerçekleşmesi ilkesi:* Bedensel gelişim, bedenin iç kısımlarından dışa doğru, merkezi bölgelerden uzaktaki organlara doğru gerçekleşir. Örneğin, kolun omuzla dirsek arasındaki kısmı önkoldan önce, önkol da elden önce gelişir (Yavuzer, 1996:41).

2.3.1.2. Bilişsel (Cognitive) Gelişim: Biliş (cognition) sözcüğü, dünyamızı öğrenmeyi ve anlamayı içeren zihinsel faaliyetler anlamına gelir. Biliş sözcüğü, şu süreçleri kapsar:

- **Algılama:** Gerek iç, gerekse dış dünyadan edinilen bilgilerin yorumlanması, organize edilmesi ve yeniden bulunmasıdır.

- **Bellek:** algılanan bilginin bulunup getirilmesi ve depo edilmesidir.

- **Muhakeme:** Bilgiyi belli bir anlam çıkarma ve sonuca varma amacıyla kullanılabilir.

- **Düşünme:** Bilginin ve çözümlerin nitelikçe değerlendirilmesidir.

- **Kavrama:** Bilginin iki ya da daha fazla kısımları arasındaki yeni ilişkileri tanımlayabilmektir.

Piaget'nin kuramının temel kavramını işlem (operasyon) oluşturur. İşlem, çocuğun zihinsel düzeyde başladığı yere geri dönebilmesi anlamını taşır. Operasyonların kazanılması zihinsel gelişimin en önemli aşamasıdır. Örneğin, bir bardak içindeki suyun farklı biçimlerdeki bir başka bardağa boşaltılması halinde miktarının değişmeyeceğini düşünebilmek bir operasyondur.

Piaget'ye göre, çocuk gelişim evreleri süresince farklı işlemler kazanılır ve giderek en olgun dönem olan ergenliği ulaşır. Bir gelişim evresinden diğerine geçmesine iki temel mekanizma yardımcı olur. Bunlar, *özümleme* (assimilation) ve *uyum*'dur (accomodation).

Özümleme, yani bir obje ya da kavramın çocuğun daha önceden sahip olduğu kavram veya şemayla birleştirilmesidir.

Çevredeki yeni deneyimlerden yararlanılarak şemaları değiştirmek yoluyla problem çözme olayına Piaget, *uyum* (accomodation) adını verir (Yavuzer, 1996:42).

2.3.1.3. Motor Gelişim (Hareketle ilgili Gelişim): Hareket (movement) anlamına gelen motor gelişimde belirgin aşamalar vardır. Örneğin, bebek tek başına oturmadan önce başını kaldırmayı, emeklemeden ve yürümeden önce de oturmayı öğrenir. Bu gelişim biçimi her çocuk için geçerlidir. Hemen her çocuk normal koşullarda bu gelişim aşamalarından aynı yaşlarda geçer.

Araştırmalar, motor gelişimin en az üç kurala göre gerçekleştiğini ortaya koymuştur:

1. Cephalocaudal gelişim (Baştan aşağı doğru gelişim): Bu gelişimin anlamı, motor yeteneğin baştan ayak tırnağına doğru gerçekleşmesidir. Yeni doğanın başı, beden diğer kısımlarına oranla yetişkin ölçüsüne daha yakındır. Aynı şekilde baştaki motor kontrol, beden aşağı kısmındaki kaslara oranla daha güçlüdür. Motor kontrolün evrimi, önce baş sonra omuzlar ve kollar ve nihayet bacaklar ve kaslar şeklinde gerçekleşir.

2. Proximodistal gelişim (Merkezden dışa doğru gelişim): Bu gelişimin anlamı, motor yeteneğin merkezi bir eksenden başlayarak beden uç kısımlarına doğru gerçekleşmesidir. Beden ve omuz hareketleri, bağımsız kol hareketlerinden önce görülür; ellerin kontrolü parmakların kontrolünden önce gelir.

Bütünden özel hareket gelişimine geçiş: Motor gelişiminde (yürüme, elle tutma gibi) belirgin bir sıranın izlendiği görülür. Başlangıçta bebeğin ilk hareketi bütünsel (global) ve farklılaşmamıştır. Örneğin, bebek önceleri önünde duran objeyi avucunun tümünü kullanarak yakalamaya çalışır. Bebeğin özel tepkide bulunabilme yeteneğinin zamanla başkalaştığı görülür. Parmakların, özellikle başparmağın faaliyeti bir yaşından önce görülmez. Burada sinir sisteminin, özellikle beynin gelişip olgunlaşmasının rolü büyüktür (Yavuzer, 1996:45).

2.3.1.4. Dil Gelişimi: Dil, insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini akatarabilmelerinin yanı sıra, fikirlerini düzenleyebilmelerine ve duygularını ifade edebilmelerine olanak hazırlar.

Dil, çocuğu egosundan uzaklaştırıp, onun sosyal bir kişi olmasını sağlayan, kendisini kontrol ve takip edebilen, düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını yavaş yavaş öğretebilen ve kendini güvenli hissetmesine yardım eden bir davranıştır.

Dil gelişimine ilişkin incelemeler çağdaş çocuk psikolojisi araştırmaları arasında en heyecan verici ve yoğun olan çalışmaları oluşturmaktadır. Çünkü, çocuğun dile ilişkin yeteneklerinin gelişimi akıl almaz bir hızla gerçekleşmektedir. Tüm kültürlerdeki çocukların hemen hemen hepsi ilk sözcüklerini ortalama olarak 12-18 ay dolaylarında söylerler. Dört yaşına geldiklerinde çoğunluğu iyi düzenlenmiş cümleler kurarlar, hatta zaman zaman düşüncelerini sürpriz sayılabilecek kadar karmaşık cümlelerle ifade edebilirler. 6 yaşındaki bir Amerikalı çocuğun sözcük dağarcığı 8.000-14.000 sözcüğü içermektedir. Bu da 1 yaşından 6 yaşına kadar çocuğun sözcük dağarcığına her gün 5-8 sözcüğün eklenmesi anlamını taşır.

Dil yeteneğinin gelişimi de, diğer gelişim yüzlerinde olduğu gibi, düzenli bir sıradır. Çocuklar üzerinde yapılan dil gelişimi araştırmaları, konuşmanın ilk öğrenildiği dönemlerde hemen tüm dünya çocuklarının temel aynı gramer kurallarını kullandıklarını ortaya koymuştur (Yavuzer, 1996:46).

2.3.1.5. Duygusal (Emotional) Gelişim: Bebek bazı duygusal davranış biçimleriyle birlikte dünyaya gelmez. Tutumlar ve duygular zamanla oluşur, kazanılır.

Çocukların heyecanları konusunda yapılan çalışmalar, onlardaki duygusal gelişimin hem olgunlaşma, hem de öğrenme sonucu oluştuğunu, bunlardan hiç birinin tek başına etkili olmadığı ortaya koymaktadır.

Heyecanları çocukların toplumsal uyumlarını etkilemeleri açısından da özel bir önem taşır. Heyecanların bu konudaki etkinliklerini şu şekilde sıralayabilir:

- Heyecanlar, çocukların yaşama bakış açılarını düzenler.
- Heyecanlar, sosyal ve bireysel evrimde önemli rol oynar, sosyal etkileşimini sağlar.
- Heyecanlar, bir iletişim biçimi şeklinde görev yaparken, zihinsel faaliyetler heyecanları etkin şekilde uyarır.
- Duygusal gerginlikler, motor becerileri ve yetenekleri bozabilir.
- Heyecanlar, bedeni harekete hazırlar, Organizmanın içinde oluşan bir heyecan bile, bedeni harekete hazırlamaya yeterlidir.
- Heyecanlar, çocukların günlük deneyimlerini olumlu biçimde etkiler. Öfke ve korku gibi birtakım heyecanlar bile, çocukları harekete geçirmesi nedeniyle, günlük yaşama canlılık getirir (Yavuzer, 1996:47).

2.3.1.6. Sosyal Gelişim: İnsan, biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün, hem de bireyin yapısını

etkiler. Bireyin tüm yaşamı çevreine uyum sağlam çabası içinde geçer. Bu uyum çabası doğumdan başlayarak bir gelişim göstermektedir.

Toplumsal beklentilere uygunluk gösteren, kazanılmış davranış yeteneği olarak tanımlanabilen sosyal gelişme, geniş anlamda bireyin doğumuyla başlayan bir evreyi, dar anlamda ise günlük davranış gelişimini kapsar.

Daha yaygın bir tanımla, sosyal gelişme (toplumsal gelişim), kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi, grubunda ya da kültüründe başkalarıyla geçinebilmesi, onlar gibi davranabilmesidir.

Bireyin tüm yaşamı, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Doğumundan başlayarak bir gelişim gösteren bu uyumda bireyin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel etkisi büyüktür.

Bireyi, içinde bulunduğu doğal çevreye kader, bu çevreyle birey arasında süregelen sosyal çevre de etkiler. Sosyal çevre organize birey gruplarından, yani toplumdan ve bu toplumun yaşama biçiminden, yani kültürden oluşur.

Bireyin kültür normlarına uygun tepkileri, onun öğrenme gücünün normal olduğunu gösterir.

Kültürel faktörlerine etkisi nedeniyle insan davranışında bir toplumdan diğerine farklılık görülür. Aynı farklılığa, toplum içindeki kuşaklar arasında olduğu gibi, sosyo-ekonomik sınıflar arasında da rastlanabilir (Yavuzer,1996:49-51).

Sosyalleşmenin Öğrenilmesi ve Sosyal Tipler:

Hiçbir çocuk sosyal veya anti-sosyal olarak dünyaya gelmez. Bununla birlikte, insanlarla beraber olma güdüsü yaşamın ilk yıllarında gelişir. Toplu halde yaşama, aşağı düzeydeki hayvanların büyük bir çoğunluğunun ortak özellikleri olmasına karşılık, sosyal davranış insanlara özgü bir niteliktir. İlk sosyal davranış, bebeğin insanlarla eşyaları birbirinden ayırmaya başladığı zaman görülür. Bebek üçüncü ay dolaylarında insan ve objelere farklı tepkilerde bulunmaya başlar. Onun ilk sosyal tepkileri yetişkinlere karşıdır. Bunun en büyük nedeni de, ilk sosyal ilişkinin bir yetişkinle gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Çocuğun topluma ve sosyal yaşantılara karşı tavırlarının biçimi, başkalarıyla nasıl geçineceği, geniş ölçüde yaşamın ilk yıllarındaki öğrenme deneyimlerine bağlıdır. Bu deneyimler de çocuğa verilen fırsatlara, bu fırsatları değerlendirebilmek için sahip olduğu motivasyona, öğretmen ve yetişkinlerin rehberliğine bağlıdır. Bütün bu etkenler, onun sosyalleşmeyi öğrenmesini, grup içindeki yerini ve sosyal gelişimini etkiler.

Sosyalleşmeyi öğrenme, bireylerin doğal yapılarına da bağlıdır. Bazı kalıtsal kökenli davranış eğilimlerinin bireyden bireye değiştiğinden söz eden Charlotte Bühler, şu üç farklı sosyal tipi belirler:

1. Sosyal Açıdan Kör Tip: Bu grubu oluşturan çocuklar, diğerlerini dikkate almadan, sadece kendileri ile ilgilenirler.
2. Sosyal Açıdan Bağımlı Tip: Diğer çocukların varlık ve faaliyetlerinden açık bir şekilde etkilenirler ve onlara karşı büyük bir ilgi gösterirler.
3. Sosyal Açıda Bağımsız Tip: Diğerlerinin varlığından haberdar olmalarına karşın onların etkisinde kalmamaya çalışırlar (Yavuzer, 1996:52-53).

Sosyal Uyumun Ölçütleri:

Sosyal uyum, bireyin diğer insanlara uyum gösterebilme başarısı grubunda kendini özgün bir biçimde tanıtabilmesidir.

İyi bir sosyal uyumu engelleyen bir çok etken vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Sosyal davranış biçimlerinin zayıf olduğu ailelerde çocuklar, ev dışında bu doğrultuda güçlü motivasyona sahip olsalar bile, iyi bir sosyal uyum gösteremezler.
- Eğer ailelerde çocukların kendilerini özdeş tutacakları modeller zayıfsa, ev dışındaki sosyal uyumları ciddi biçimde engellenir.
- Sosyal uyum için motivasyon azlığı, çocuğunlukla ev içi ve dışında edinilen ilk sosyal deneyimlerin azlığından doğar.
- Bütün kötü koşullara karşın, çocukların iyi bir sosyal uyum gösterebilmeleri için güçlü motivasyonlar olabilir. Bu durumda onların bu öğrenmeyi gerçekleştirebilecek küçük bir yardıma ve rehberliğe gereksinimleri vardır (Yavuzer, 1996:54)

3. OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE DİL EDİNİMİ

Bebeklik (0-2 yaş) ve erken çocukluk (ya da okul dönemi) (2-6 yaş) olarak iki dönemde ele alınan okul öncesi dönemin temel özelliği gelişim evrelerini içermesidir. Bu dönemde çocuklar, fiziksel, bilişsel, toplumsal ve duygusal olarak yoğun bir gelişim gösterirler.

Yukarıda belirtilen gelişim evrelerine ilişkin olarak, fiziksel gelişim, fiziksel büyüme ve motor (devinim) kontrolüne yöneliktir. Fiziksel büyüme, bedenin boy ve ağırlık yönünden gelişmesini; organların belirli bir düzeye gelinceye değin, oylum ve ağırlığa ilişkin geçirdiği değişimleri içerir. Motor kontrolü beden devinimlerine ilişkin biyolojik olgunluğun kazanılmasıdır. Bilişsel gelişim, çocuğun zihinsel olarak

büyümesini; algılama, bellek, yargılama, kavrama ve düşünme süreçlerinin gelişimini içerir. Toplumsal ve duygusal gelişim, çocuğun davranış biçimlerini benimseyerek toplumsallaştığı süreçtir. Doğumla başlayan bu süreçte çocuğun duygusal davranışları biçimlenir (Yavuzer, 1998:93).

Okul öncesi dönem, aynı zamanda dilsel gelişim sürecinin, başka bir deyişle çocuğun dili edinildiği süreci içerir. Bu dönemde, *“beyinsel işlevler yerinde olan ve olağan bir toplumsallaşma ortamı içinde büyüyen 2 yaşını doldurmuş tüm çocuklar biçimsel eğitimden geçmeden içinde doğdukları dil ortamında duydukları dilin dizgesini içselleştirip, bu dilde yaşatları ve yetişkinlerle iletişim kurmaya başlarlar”* (Özsoy, 1996:217). Buradaki içselleştirilen dil dizgisi anadildir. Anadille ilgili temel yapılar, kullanım alanları ve kuralları, tam olarak olmasa bile hayatın ilk beş yılında kazanılır. 5 yaşındaki bir çocuk, anadilini, yetişkin bir anadili kullanıcısının yetkinliğinde kullanabilmektedir. Fakat henüz, dil alanında yetkinleşme tamamlanmamış olup, dil edinim süresi devam etmektedir.

Anadilin edinimi süreci, çocuğun devam etmekte olan fiziksel, bilişsel, toplumsal ve duygusal gelişimiyle eş zamanlı olarak ilerlemektedir. Dolayısıyla çocuğun dil gelişimi ve kullanımı kimi bilişsel, toplumsal-duygusal ve fiziksel-motor becerilere ulaşmasına bağlıdır. 18 aylık bir çocuk, duygu ve düşüncelerini jestlerle ya da tek sözcüklerle; 6 yaşında bir çocuk duygu ve düşüncelerini uzun ve karışık tümcelerle ifade eder. 18 aylık çocukların söz dağarcıkları 10-12 sözcükle sınırlı olmasına karşın, 6 yaşındaki çocuklar binlerce sözcük kullanırlar. Öte yandan 18 aylık bir çocuk bir çocuk, dili yetişkinlerden bir şeyler istemek için kullanırken 6 yaşındaki bir çocuk, dili güldürü, düşlem, açıklama ve anlatma, varsayımlarda bulunmayı içeren kapsamlı bir amaç ve konu değişkesine kullanır. Dil dizgesine ilişkin bu gelişmeler, bilişsel alandaki (planlama, anımsama, ulamlama, bilinçli öğrenme, çeşitli bakış açıları yakalama, karışık ve yalın olgular anlama, soruları irdeleme ve çözme becerileri) gelişmelere bağlı ve koşut olarak gerçekleşir (Landers, 1999). Bebeğin ve omuriliğin iç gelişiminin yanı sıra, bilişsel gelişim, bir çocuğun bilgi düzenleme, depolama ve geri çağırma yöntemini de içerir. Her çocuk dünyayı farklı algılar ve deneyimlerinin eşliğinde gelen dürtülerle yorumlanır. Bu nedenle yeni dürtülerin alınması edilgen bir süreç değildir, yorumlayıcı ve düzenlemeyi içerir. Çocuk, büyümesine koşut olarak gelen dürtüleri çeşitli biçimlerde düzenler. Aynı zamanda çocuğun belleği genişler. Beyin ağırlığının atması bu değişimin nedenlerinden biridir (Ciliberti, 1996; Landers, 1999; Owens, 2001).

Toplumsal ve duygusal gelişim, sözü edilen üç alanla ilintilidir. Çocuğun toplumsal ve duygusal olarak gelişmesi, birbiriyle eşgüdüm içinde olan fiziksel, bilişsel ve dilsel gelişimine bağlıdır. Sözel gelişimi, dil gelişimiyle bağlantılı olarak çocukta benmerkezcilik azalır, toplumsal olma özelliği çoğalır. Çocuk, aşamalı bir biçimde toplumsal davranışları, kurallar, gelenek ve alışkanlıkları; toplumun bir bireyi olmayı öğretir. Buna koşut olarak dil gelişimi, çocuğun toplumsallaşmasıyla bağlantılıdır. Çocuk, konuşma becerisini toplumsal etkinlikler ve toplumsal etkileşim yoluyla kazanılır (Cilibert, 1996; Landers, 1999; Owens, 2001).

Gelişim alanlarında ve aşamalarında çocukların edinimlerine ilişkin özellikler öz biçimde Şekil-8’de verilmiştir.

Şekil-8 Çocuk Gelişimi Aşamaları (Owens, 2001:85-103)

Yaş	Motor Gelişimi	Bilişsel Gelişim	Toplumsal-Duygusal Gelişimi	Dil Gelişimi
12 Ay	• Tek başına ayakta durur; yerden destek alarak ayağa kalkar. • Merdiven iner ve çıkar. • Başparmak kavrayışı tamamlanmıştır; sabun, fincan ve boya kullanabilir; kavradığı nesneleri bırakabilir. • Desteksiz ilk adımlarını atar.	• Nesnelerle özellikleri arasında ilişkiler kurar. • Kendine ait nesneleri kullanır; daha önce görmüş olduğu bir nesneyi, gördüğü yerde arar. • O an bulunduğu ortamda var olmayan bir şeyi taklit eder.	• Tercihleri ifade eder. • Çeşitli duyguları ifade eder.	• Kendi adını tanır. • Basit motor yönergeleri izler. • Hayır tonlamasına tepki verir.

Şekil-8'in devamı

24 Ay	• Ayaklarına bakarak düzgün bir biçimde yürüyebilir. • Uyumlu koşabilir; koşunun başlangıç ve bitişi düzensizdir.	• Tanıdığı nesleri seçer. • Bir ve çok kavramlarını anlar.	• Sınırlı bir biçimde rol yapabilir. • Oyuncakların yaşam özelliklerinin olduğunu düşünür. • Hareketli oyuncakları tercih eder. • Yetişkinlerle basit ve işlerini paylaşır. • Duygularını, isteklerini ve ilgilerini bildirir.	• 200-300 sözcük bilir; günlük olayları / nesneleri adlandırır. • Kısa ve tam olmayan tümceler kurar. • Kimi ilgeç ve adıları kullanır (her zaman doğru yapıları kullanmaz) • Kimi düzenli eylemleri ve yapıları kullanır.
Yaş	Motor Gelişimi	Bilişsel Gelişim	Toplumsal-Duygusal Gelişimi	Dil Gelişimi
3 Yaş	• Yardım almadan yürür ve merdivenleri çıkar; tek düze adımlar atar • Ayaklarına bakmadan yürüyebilir; parmak uçlarında yürüyebilir • Tek ayağının üstünde dengede kalabilir. • Bıçak kullanabilir (soyma ve açma) • İnceler, araştırır; nesneleri parçalara böler, söker.	• Kimi nesneleri biçimlendirebilir. • Temel renkleri sayar • İki nesneyi gösterebilir: İki kavramı anlar. • Rol yapmayı ve rol oynamaya ilişkin oyunları sever • Nesnelerle oynadığı sırada daha rahat hareket eder.	• Grup içinde oynar ve oyun oynadığı sırada konuşur; kiminle oynayacağını seçer • Kısa sürelerle oyuncaklarını paylaşır	• Söz dağarcığı 900-1000 sözcük içerir. • Üç-dört sözcüklü cümleler kurar • Özneli ve eylemli tümceler kullanır; tümce yapısı basittir. • Sesler ve sözcüklerle oynar • İki aşamalı emirlere uyar

Şekil-8'in devamı

4 Yaş	• Eş adımlarla yürür ve merdivenleri çıkar • Eşyaların üzerinden hoplar, atlar • Bir ayağının üzerinde zıplar • Büyük boyutlarda basılmış harfleri kopyalama yoluyla yazar.	• Sınıflandırır • Beşe kadar sayar; üç kavramını anlar • Temel renkleri bilir • Madeni paraları tanır	• Yaşlılarıyla ve yetişkinlerle oynar ve paylaşır • Rol yapar	• Üretken söz dağarcığı 1500-2000 sözcük içerir • Çok soru sorar • Giderek karmaşılaşan tümce biçimleri kullanır • Öyküleri ve yakın geçmişi yeniden anlatır • İlişkili olduğu çevre ile ilgili çoğu soruyu anlar • Nasıl ve niçin sorularına cevaplamakta zorlanabilir • Anlam çıkarmada sözcük düzenine başvurur

Şekil-8'in devamı

Yaş	Motor Gelişimi	Bilişsel Gelişim	Toplumsal-Duygusal Gelişimi	Dil Gelişimi
5 Yaş	● Motor kontrolü oldukça gelişmiştir, bedenini farkına varmıştır ● Yemeğini bıçakla keser ● Çizimleri oldukça gelişmiştir; düzgün bir biçimde boyama yapabilir; daha belirgin resimler yapar ● Basit sözcükleri yazar ● Yardımsız giyinir ● Sürekli okumak için yeterli göz eşgüdümünden yoksundur ● Yerleşik el kullanımı vardır	● Etkinliklerde roller üstlenir ● Kendi sağını ve solunu ayırt edebilir, başkalarınınkini ayırt edemez ● 13'e kadar sayar, üçten çok kavramını anlar ● Zaman kavramları gelişir (Bugün, dün, yarın, gece, gündüz) ● Bütünün parçaları arasındaki ilişkinin farkındadır	● Basit oyunlar oynar ● Oyun arkadaşlarını cinsiyet ayrımına göre seçer ● Drama ögesi içeren oyunları sever ● Grup etkinliklerine ilgi gösterir ● Amaçlı ve yapıcı oyunlar oynar	● Üretken söz dağarcığı 2100-2200 söz içerir ● Duygularını tartışır ● Önce ve sonra kavramlarını sözcük düzenini dikkate almadan anlar ● Üç aşamalı emirlere uyar ● Dil bilgisi yapılarının %90'ını edinmiştir
6-7 Yaş	● Motor eşgüdümü oldukça iyidir ● Çok iyi top atar ● Kalıcı dişleri çıkmaya başlar ●	● Dikkatini uzun süre yoğunlaştırabilir ● Problem çözerek eklenen bilgiye daha dikkatli yalaşır ● Üç basamaklı sayıları anımsar ve yineler	● Etkin oyunlar sever ● Gruplarda cinsiyet ayrımı yapar ● Ben merkezli gerçekliği daha karmaşık ve göreceli gerçekleğe dönüştürür	● Yakalıs 2600 sözcük kullanır ● Girişi ve karmaşık tümce kullanımında çok başarılıdır

Yukarıdaki şekilden de görülebileceği gibi dil edinimi, diğer gelişim alanlarına koşut ve eşgüdümsel bir süreçte gerçekleşir.

Dil edinimi, özelliği gereği kaçınılmaz ve doğaldır. Çocuklar çevrelerinde konuşulan dili edinmemeyi seçemezler. Doğal ya da doğuştan bir dürtüyle anadillerini edinirler. Dil ediniminin bir başka özelliği de kendine özgü oluşudur. Çocuklar, anadillerini kendilerine özgü bir biçimde edinilirler. Fiziksel engeller, kişilik özellikleri, dilin edinildiği ortamda yeterli dil girdisinin olmaması gibi kimi genel ötesi koşullar çocukların anadillerini edinmelerinde kendilerine özgürlüğü oluşturur. Bununla birlikte dil, benzer ve evrensel bir biçimde, aşamalarla edinilir. Dil edinimi süreci özgül aşamaları içerir. Kimi dillerdeki yapısal özellikler ve çocuğun dili edinimindeki kendine özgülüğü bu aşamaların oluştuğu yaşlarda değişimlere neden olmakla birlikte, her çocuğun bu aşamalardan geçtiği bilinmektedir (Hudson, 2000:121; Johnson ve Johnson, 1999:130) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

Dil ediniminde evrensel özellikli dönemler belirlemek olanaklıdır (Hulit ve Howard, 1997; Hudson, 2000:121; James, 1990; Richardson, 1999):

1. Dil öncesi dönem (0-12 ay arası)
2. Tek sözceli dönem (12-18 ay arası)
3. Telgraf dili (18-24 ay arası)
4. Erken Çocukluk / Okul öncesi dönem (2-6 yaş arası)
5. Okul çağı (6-12 yaş arası)
6. Edinimde süreklilik / Sözcük öğrenimi (yaşam boyu)

Dil edinimi, sesbilimsel, sözdizimsel ve anabilimsel alanlarda aşamalı değişimler içerir. Başlangıçta ulumlar genel ve birbirinin aynıdır, bir süre sonra çocuklar sınıflandırmalarını değiştirir ve genişletirler. Çocuğun işlenmemiş bir ulamla (sözelimi, ses kavramı ulamı) başlangıç yaptığını ve modelleri tanımlamak, yeniden tanımlamak için bir dizi değişimle ilerlediğini söylemek olanaklıdır. Sonraki her alan işlevsel karşıtlığa dayanan bir dizge tarafından belirlenir, ancak bu dizge bir yetişkininkinden farklıdır. Sürekli değişen yeniden tanımlama süreci, çocuğun dili yetişkinin diline yaklaşıma değin sürer (Kess, 1983:71) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

3.1. Okul Öncesi Dönemde Dil Ediniminin Aşamaları

3.1.1. İlk Dil Gelişimi (Bebeklik Dönemi) (0-24 Ay)

Bebekler hayatlarının ilk aylarında istemleri dışında sesler çıkarmaktadırlar. İlk aylarının ardından aşamalı ses üretimi başlar. İlk aylardaki istem dışı seslerin yeri, konuşma seslerine benzer sesler alır. Böylece sesleri anlama, tanıma ve ayırt etme çabalarının yerini sözcükleri anlamaya bırakır.

Bebeklerin ilk 6-12 aylarını içeren süreçte gösterdikleri yenilemeli sesler ve cümleyi andıran ses dizileri, bu sürecin sonunda ilk sözcükleri üretmeye başlar.

Çocuklar hayatlarının 12-24 aylık dönemlerinde çevrelerindeki dünyayı tanımlamak için simgesel bir yolla dili kullanmaya çalışırlar. Bu süreçte kullandıkları ilk sözcükler, tanıdıkları kimseler, nesneler ve eylemlerle ilişkilidir.

“Tek Sözcüklü Dönem” olarak tanımlanan ve bebeklerin 12-18 aylık yaşamını içeren kısımda, tek bir sözcük bütün bir cümlenin yerini tutar. Örneğin, “süt” sözcüğü, “Biraz süt içebilir miyim?” anlamına gelir.

Söz dağarcığının gelişmesi dil edinimi sürecinde ilk dönemlerin belirgin özelliklerinden biridir. Çocuğun ilk sözcüğünü üretmesinden sonra, üretim ve anlamada sürekli bir gelişme gözlenir (Crystal, 1987:244). Çocukların anlamaya yönelik söz dağarcıları, üretmeye yönelik söz dağarcıklarından daha geniştir. Çocuklarının anladıkları ve ürettikleri ilk sözcükler ilişkili oldukları nesne ve kişi adlarıdır (James, 1990:70).

Çocukların 18-24 aylık dönemi “Telgraf Dili” olarak tanımlanır. Yaklaşık olarak 2 yaşında, çocuklar cümle üretmeye yönelik olarak sözcükleri ya da sesleri birleştirirler ve iki-üç sözcüklü cümleler üretmeye başlarlar. İlk sözcüklerini ya da sözcük birikimlerini iletişim amaçlı kullanırlar. Nesneleri ve olayları anlatmak ya da adlandırmak, bir şeyleri istemek ya da bildirmek amacıyla dili kullanırlar (Fromkin ve Romdan, 1998:324; James, 1990:70). Aynı sözcükle, farklı şeyleri (nesne, olay, kişi) anlatmada kullanabilmektedir.

Diğer aşamalar gibi telgraf dilinin de evrensel olduğu varsayılır. Ancak çeşitli dillerin edinimine ilişkin araştırmalar bu aşamanın özellikle dilbilgisel açıdan evrensel olmadığını ortaya çıkarmıştır. Söz gelimi, bu aşamada İngilizce’yi anadili olarak edinen çocukların oluşturduğu kısa tümcelerde tanımlık ve ilgeç kullanmama eğilimi görülür. Bu tümceler söz dizimi açısından doğru olmakla birlikte eksiltili tümcelerdir. Öte yandan Rus ve Türk çocukları başlangıçtan beri dil bilgisine uygun konuşmalar üretirler. Bunun nedeni, Rusça ve Türkçe de söz dizimi kurallarının diğer dilere göre daha esnek olmasına bağlanır. Koç ve Slobin’in çalışmaları, telgraf dili aşamasında Türk çocuklarının dil edimlerinin diğer dillerin çocuğunda görülen çocuk dili ile aynı olmadığını ortaya koymuştur. “Türkçe’nin dil bilgisi özellikleri gereği, ilk sözceler telgraf dili niteliğinde değildir: Çocuk sözceleri basit ve kısadır, ancak dilbilgisel olmayan yada eksik kullanımlara çok az rastlanır. Çekimli bir dil olan Türkçe’de, çekim

sistemi erken dönemlerde (yaklaşık 15 ay) belirginleşir; ilk sözcükler çekimleri içerir. Eylem ve alt çekimlerinin tek sözceli dönemde üretken kullanımını destekleyen kanıtlar vardır. Biçimbirimleri birleştirme düzeninde hata yoktur; üst genelleme yapılmaz. Çoğu yapı 24 aylık dönemde ya da daha erken dönemlerde yetkinliğe ulaşmıştır. 2-3 yaş söz dizimi ve biçim bilimi açısından dili yetkinlikle kullanabilirler (Koç ve Slobin, 1985:845-846) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

3.1.2.Erken Çocukluk Dili Gelişim (Okul Öncesi Denem) (2-6 yaş arası)

Evrensel özellikli belirlemelere göre, çocuk 3 yaşına doğru telgraf dili aşamasını geride bırakır. Bu aşamanın ardından, dilbilgisel biçimbirimlerinin edinimi, basit ve bileşik tümce kurallarının özümsemesini içeren bir süreç başlar. Çocuk, adların ve deyimlerin dilbilimsel işlevini gösteren çekimli biçimbilimler üretmeye başlar. Ardında üstgenelleme süreci başlar. Sözelimi, ingilizce’de, bu aşamada çocuk ilkin düzenli çoğul biçim birim olan ‘-s’ biçimbirimini edinir. Adların çoğul biçimlerinin ‘-s’ biçimbirmeleriye olduğu sonucuna varır ve genelleme yoluna gider. ‘Food’ (ayak) sözcüğünü ‘-s’ biçirimiyle çoğul yapar. Oysa bu sözcüğün çoğul biçimi (feet) düzensizdir (Yule, 1987:192). Dilbilgisi yanlışları 4 yaşına doğru düzeltilir. Sözdizimi ve biçimbilimle ilgili düzensiz yapıların çoğu bu yaşta yetkinlik kazanır. Daha etkin dilbilgisi yapıları 5-6 yaşlarda edinilir (Crystal, 1987:24)

Okul öncesi dönemde, sözdizimsel üretimde ve anlamda yoğun bir gelişme gözlenir. Bu dönemin başlangıcında, çocuklar erken tümcelerdeki sözcük düzenini anlamaya başlamışlardır. Bu dönem sonunda, edilgen tümceleri, bağlantı ve karmaşık yapı içeren bir dizi tümceyi anlayabilecek ve üretebilecek duruma gelirler. Bununla birlikte, daha genişik sözdizimsel biçimleri anlama ve üretme becerileri okul çağı yıllarında gelişmeye devam eder (James, 1990:92).

Okul öncesi dönemde, çocuklar, anlambilimsel biçimlerde yetkinleşmeye başlarlar. Olaylar ve nesneler arasındaki ilişkilere gönderme yapmada kullanılan bağlantı sözcüklerini; yer, yön, zaman, nitelik ve nicelik bildiren sözcük türlerini edinirler. Bu dönemde, çocukların söz dağarcıkları sürekli gelişme içindedir. 5-6 yaşlarında bir çocuğun söz dağarcığı yaklaşık 8000-12000 sözcük içerir (Landers, 1990).

Bu dönemin sonunda, çocuklar artık yetişkin söyleyişine yani doğru teaffuza erişirler. 5-6 yaş çocukları, sözcükleri ses olarak da doğru olarak değerlendirmeye başladıklarından, seslerin alfabadeki yerlerini ve adlarını da bilmektedirler.

Okul öncesi dönemin sonunda, çocuklar, anadillerinin temel yapılarını öğrenmiş ve bu yapıların kullanım alanlarında yetkinleşmişlerdir. Kısacası anadillerini yetişkin konuşmacılar düzeyinde kullanabilmektedirler. Bununla birlikte, anadillerinin edinim sürecinin tamamlandığı söylenemez. Bu süreç okul çağı dönemi sonunda tamamlanacaktır.

3.2 Anadili Edinimi Sürecinde Evrensel Dili Gelişim Aşamaları ve Özellikleri

Bu bölüm Bumin (1999), Cırhinlioğlu (2001), Güven ve Bal (2000), Oesterreich (1995), Powell ve Simith (1995) ve Richardson'ın (1999) anadili edinimi sürecinde evrensel dili gelişim aşamaları ve özelliklerine ilişkin belirlemeleri özetlenmiştir (Peçenek, 2002).

Dil Öncesi Dönem

- Yeni doğmuş üç günlük bir bebek annesini ayırt edebilir.
- İstem dışı sesler çıkarır
- b, p gibi ünsüz seslerin ayırdına varır.

1 Aylık

- Seslere tepki verir.
- Cıvılda (cooing) sesleri (ku, gu sesleri) başlar.

2 Aylık

- a, o, u ünlü seslerini, s, k, g ünsüz seslerini çıkarmaya başlar.
- a, ı ünlü seslerini ayırt edebilir.

3 Aylık

- Ünlü sesleri uzatarak çıkarmaya başlar.
- oh, ah, ee, ay, aa gibi seslere benzer seslemli sesler çıkarır.
- Farklı gereksinimleri için farklı ağlama sesler çıkarır.

4 Aylık (Agulama)

- Agulama olarak adlandırılan sesler çıkarır.
- Ağızını ses değişimine göre biçimlendirir.

5 Aylık

- ba ba, mam ma, da da gibi sesler çıkarır.
- sesleri taklit etmeye çalışır.

6-9 Aylık Arası

- Uzun ve çeşitli sesler çıkarır.

- Farklı ses perdeleri ve ses yükseltileriyle denemeler yapar.
- Baba, mama gibi iki seslemeli sesler çıkarır.
- Seslemleri yineler ve vurgular.
- Sözel oyunlar oynar.
- Nesnelerin seslerini taklit edebilir ve sözel/sözel olmayan tepkiler verilir.

9-12 Aylar Arası

- Adını yineler.
- Basit sözcükleri (anne, baba vb.) söyleyebilir ve anlamlı kullanabilir.
- Basit komutları anlar.
- Hayır sözcüğünü anlar ve yapmakta olduğu etkinliği durdurur.
- Dil şaplatma, öksürük gibi doğal sesleri ve hayvan seslerini taklit eder.
- Nesneleri özellikleri ile birleştirir (Kedi-miyav, uçak-gökyüzü vb.).
- Konuşanları izler.
- Yetişkin konuşmasına benzeyen anlaşılmayan söz dizileri üretir.

Tek Sözceli Dönem (12-18) Aylar Arası

12-15 Aylar Arası

- Yaklaşık olarak on sözcük söyleyebilir.
- Basit komutları izleyebilir (Topu al, bana ver).
- Söylenenleri anlar.
- Günlük yaşamda sıklıkla karşılaştığı nesne ya da hayvan adlarını bilir

15-18 Aylık Arası

- Yaklaşık 20-30 sözcük söyler.
- Yaklaşık 50 sözcük anlar.
- Kısa sözcükleri bir araya getirir.
- İki sözcüklü ifadeler kullanır.
- İlk tümceleri kullanmaya başlar.

Telgraf Dili (12-18 Aylar Arası)

- Yaklaşık 50-100 sözcük söyler.
- Yaklaşık 300 sözcük anlar.
- İki-üç sözcüklü tümceler kurar.
- Başkalarının söylediği sözcükleri yineler.
- Kendi kendine konuşur.
- Şarkı mırıldanır ya da söyler.

- Ben, benimki, o, bu adılarını anlar.
- Ne, nerede, niçin sorularını anlayabilir ve kullanabilir.

Okul Öncesi Dönem / Erken Çocukluk (2-6 Yaş Arası)

- Tümce niteliğinde tek sözcük kullanabilir (Git, gel, otur)
- Devinim ve eylem bildiren resimleri adlandırabilir (Yemek, uyumak).
- İki farklı sözcüğü (sıfat + ad, eylem + ad) birleştirebilir (Anne gel).
- Sözcükleri çoğul olarak kullanabilir
- Şimdiki zaman ve geçmiş zaman eklerini kullanabilir.
- Nerede, kim, kimin sorularını yanıtlar.
- İşlevleri tanımlandığında nesleri adlandırır (Neyin üstüne oturdunuz?, Ne ile yemek yeriz?).
- Adını ve soyadını söyleyebilir.
- Kısa ve basit şarkıları söyleyebilir.
- Yeni duyduğu sözcükleri yineleyebilir.
- Birden üçe kadar sayabilir.

(37-48 Ay / 3-4 Yaş Arası)

- Günlük yaşamda kullanılan içmek, açmak, uyumak gibi eylemleri gösteren resimleri adlandırabilir.
- Özellikleri belirtilen nesneleri getirebilir (Masanın üzerinde duran kırmızı kalemi bana getirir misin?).
- İki eylemi içeren komutlara uyabilir (Buraya gel ve otur).
- İki ayrı nesneli eylem gerektiren komutları yerine getirebilir (Kurşun kalemi al ve kalem kutusuna koy).
- 900' e yakın sözcüğü anlayabilir.
- Geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman eklerini doğru ve yerinde kullanabilir.
- Adıl kullanarak kendini ifade edebilir (Ben uyumak istiyorum).
- Zaman belirteçlerini (şimdi, yakında, sonra vb.) anlar.
- Kim, nerde, ne, neden sorularını sorar.
- Çoğul eklerini yerinde ve doğru kullanır.
- Çevresindeki nesneleri tanır ve bunların adlarını söyleyebilir.
- Nesnelerin işlevlerini tanımlayabilir (Bardakta süt içilir).
- Nesnelerin işlevlerine ve özelliklerine göre benzer ve farklı yönlerini söyleyebilir.

- Ses tonunu ve hızını ayarlayarak konuşabilir.
- Yaptığı resmi anlatabilir.
- Kendi kendine konuşur ve çok soru sorar.
- Oluş sırasına göre iki olayı anlatır.
- Altı sözcük içeren bir tümceyi söyledikten sonra yineleyebilir.
- Bir öyküyü oluşturup anlatabilir.
- Var olmayan bir olayı gerçekmiş gibi anlatabilir.
- Olaylar arasında bir bağlantı kurarak bir olayı anlatabilir. Gereksinimlerini, düşüncelerini ve sorularını içeren sözcükler üretebilir.
- Üç-beş sözcük içeren tümceler kurarak konuşur (Büyük bir köpek var).
- Konuşmasının %75-80'i anlaşılabilir.
- Kısa öyküleri dikkatle dinler.
- Aynı öyküleri dinlemekten hoşlanır.
- Genel renk adlarını bilir ve ayırt edebilir.
- İstendiğinde üç rengi adlandırabilir.

(49-60 Ay / 4-5 Yaş Arası)

- Neden, nasıl, nerede, kim, ne zaman sorularını sıklıkla sorar ve bu soruların açılanmasını ister.
- Sayı, boyut, ağırlık, renk, uzaklık, zaman, yer gibi temel kavramları anlayabilir.
- Karmaşık tümceler kurarak konuşur.
- Düzgün ve tüm tümceleri kurarak konuşur.
- Düzgün ve tam tümceler kurabilir.
- Yedi sözcükten oluşan tümceler kurabilir.
- Anlamsız ve argo sözcükler kullanır.
- Adını, adresini ve telefon numarasını öğrenebilir.
- Dinleyicinin anlama düzeyine göre dilini ayarlar.
- Kitaplarda sıkça yinelenen sözcükleri tanıyabilir.
- Temel renkleri (altı-sekiz renk) adlarını sayar.
- Birbirleriyle bağlantısı olmayan iki komutu yerine getirir (sütünü masa koy ve montunu giy).
- Resimleri mantıklı bir biçimde açıklayabilir.
- Üç-dört dizelik şarkıları tek başına söyleyebilir.

- Geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları doğru kullanabilir.
- 14 tane değişik nesne resiminden 14 tanesinin adını söyleyebilir.
- Yakın zamanda yaşanmış olayları anlatıp olaylar arasında ilişki kurabilir.
- Sözcüklerin anlamlarını sorar.
- Gerçekleri düşlerle karıştırıp öyküler anlatır.
- Konuşmalarında bebedeksi ifadelerle yer vermez ve daha az konuşur.
- Karşılaştırmaları anlar (Güzel, daha güzel, en güzel).
- Karşıtlamaları anlar (Sıcak-soğuk).
- Üretken söz dağarcığı yaklaşık 1500 sözcük içerir.

(62-72 Ay / 5-6 Yaş Arası)

- Yaklaşık 10.000 sözcüğü anlar.
- Yaklaşık 2500 sözcük kullanır.
- Altı-sekiz sözcük içeren tümceler kurabilir ve yineleyebilir.
- Tartışmaktan ve görüşlerini bildirmekten hoşlanır.
- Ana-ara renkleri bilir ve adlandırır.
- Geometrik biçimleri adlandırır.
- Adını ve soyadını söyleyebilir.
- Aile bireylerinin adlarını söyleyebilir.
- Ülkesinin adını söyleyebilir.
- Adresleri ve telefon numaralarını ezberleyebilir.
- Öyküleri anımsayabilir ve yineleyebilir.
- Öyküleri üretir ve bunları anlatır.
- Öykülerin, başı, ortası ve sonu olduğunu anlar.
- Bilmece ve fıkralardan hoşlanır.
- Harfleri yazabilir; kimi harfleri ve sayıları ayırt edebilir.
- Karşılaştırma kavramlarını anlayabilir ve kullanabilir.
- Nesnelerin boyutlarını tanımlayabilir.
- Azlık, çokluk ve eşitlik kavramlarını anlayabilir ve kullanabilir.
- Ulamları (hayvan, oyuncak, vb.) ayırt edebilir.
- Zaman kavramını anlama ve kullanmada yetkinleşir. Haftanın günlerini anlamaya başlar.
- Söz dağarcığı durmaksızın çoğalır.
- Yön kavramı gelişir. Sağ-sol farklarını anlamaya başlar.

- Somut sözcükleri yapılarına, özelliklerine (renk, biçim) ve işlevlerine göre daha ayrıntılı olarak anlatabilir.
- Soyut sözcüklerin anlamlarını sorar.
- Günlük yaşamını anlatabilir.
- Yer ve devinim tanımlayabilir.
- Niçin sorusunu açıklayarak tanımlayabilir.

Çocuklar hayatlarının ilk altı yılını içeren okul öncesi dönemde, olağan koşullarda benzer ve evrensel biçimde, belirli aşamalarla anadillerini öğrenirler. Bazı dillerdeki yapısal özelliklerden dolayı, çocuklarının ana dillerini öğrenmedeki aşamalarda farklılıklar olmakla birlikte, tüm çocuklar bu aşamalardan geçmektedirler. Okul öncesi dönemde temel dil öğrenim süreci tamamlanır. Bununla birlikte dil kullanımındaki gelişmeler okul çağı ve yetişkinlik dönemlerinde de sürer gider.

Dili öğrenmenin evrensel ve aşamalı olduğu konusunda görüş birliği olmasına rağmen, dilin nasıl öğrenildiği konusunda görüş ayrılıkları olagelmıştır. Günümüze kadar yapılan bir çok çalışmada, anadilin edinilmesine ilişkin bir çok teori geliştirilmiştir. Ve bu teoriler ışığında dil öğrenme sürecine açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

4. ANADİLİ EDİNİMİ KURAMLARI

Anadili edinimi ile ilgili bir çok kuram mevcuttur. Bunlar birbirine karşıt yorumlar içerdiği gibi, aynı zamanda birbirini destekleyen ya da bütünleyen noktalarda içermektedir. Dil edinimi olgusu tam olarak aydınlatılamamakla birlikte, mevcut kuramlarla dil edinimi konusuna çok yönlü bakış açıları kazandırılmıştır.

4.1. Davranışçı Kuram (Behaviorist Theory)

Davranışçı kurama göre tüm davranışlar öğrenilir. Bir davranış, bu davranışa bağlı ya da davranış izleyen olaylar değiştirir ya da biçimlendirir. Buna göre, daha önce gerçekleşen bir davranışın yeniden olabilirliğini artıran her olay pekiştirici (reinforcement); daha önce gerçekleştirilen bir davranışın yeniden olabilirliğini azaltan her olay ceza (punishment) olarak tanımlanır. Dolayısıyla değişimle sonuçlanan davranış, öğrenme ya da edimsel koşullanma (operant conditioning) olarak adlandırılır. Edimsel koşullanma, istemli davranışlardaki değişimlerin ardından ya da bu değişimlerle ilgili olayların sonucundaki değişimleri içerir. *“Bir edinim, sıklığını ardıl tepkilerin etkileyebileceği bir davranıştır. Eğer hedef davranışın olma, sıklığı, ardıl tepkinin bir sonucu olarak artarsa pekiştirilmiştir sağlanmış olur. Eğer sıklık azalırsa hedef*

davranış cezalandırılmış olur” (Hulit ve Howard, 1997:19). Karmaşık davranışlar biçimlendirme (shaping) ya da zincirleme (chaining) ile öğrenilir. Zincirlemede, bir dizi davranış, her aşamanın gelecek aşama için uyaran oluşturduğu bir yolla sıralanır. Biçimlendirme, tek bir davranış, pekiştirme ile aşamalı olarak son biçimini alır (Peçenek, 2002).

4.2.Bilişsel Kuram (Cognitiv Theory)

Bilişsel kuram, Piaget’nin belirlediği bilişsel evreleri ile dil dil becerilerinin ortaya çıkışı arasındaki bağlantılara ilişkin çalışmaları içerir. Bu kurama göre, dil, genel bilişsel becerilerden biridir ve bilişsel gelişmeye bağlıdır. *“Dil, çocuğun kavramsal betimleme ve işlev amacıyla geliştirdiği becerilerden biridir. Bu beceriler bilişsel olgunlaşmabı bir sonucu olarak ortaya çıkar” (Hulit ve Howard, 1997:34).*

Bilişsel gelişim dört temel seviyeye ayrılır: Duygusal-motor, işlem öncesi, somut işlemler ve soyut işlemler (Piaget, 2000:16; Senemoğlu, 1997:46).

Şekil-9 Piaget’nin Bilişsel Gelişim Dönemleri (Akt. Kaynak: Henson ve Eller, 1999:50)

<i>Gelişim Evreleri</i>	<i>Yaklaşık Yaşlar</i>
Duygusal-motor	0-2 yaş
İşlem öncesi dönem	2-7 yaş
Somut işlemler dönemi	7-11 yaş
Soyut işlemler dönemi	11 yaş

4.3 Toplumdilbilim / Toplumsal Etkileşim Kuramı (Sociolinguistic / Social Interactionist Theory)

Tolumsal etlileşim kuramına göre, dil toplumsal etkileşimsel bir olgudur. Dilin temel işlevi iletişimdir.

Bu kurama göre, dil edinimi bir toplumsallaşma sürecidir. Toplumsal etkileşim ve ilişkiler çocuğun dil biçimini ve bağlamını şifreleyebilmesi ve çözebilmesi için gereken çatıyı oluşturur.

Toplumsal etkileşim kuramında, çocuğun erken toplumsal ve iletişimsel etkileşimleri özellikle önemlidir. Çocuk, dilbilgisi biçimlerini edinimden önce iletişim kurabilir, etkileşimde bulunabilir. Çocuğun dil biçimlerini ve kurallarını edinmesi, ilişkili olduğu kimslerle, özellikle ailesiyle etkileşimi sonucu gerçekleşir. Dil bu etkileşimlerin doğal bir sonucudur. Çocuğun iletişim kurma çabası yetişkinleri (aile,

bakıcı, vb.) çocuğun dilde yaşadığı değişimlere uygun dil modelleri sunmaya iter. Dil yapılarının ve biçimlerinin gelişmesi ve ardışık edinimi, çocuğun daha olgun ve gelişmiş iletişimsel-toplumsal etkileşimlerde bulunmasına olanak tanır (Peçenek, 2002:49-50).

4.4.Ruhdilbilimsel (Psycholinguistic Theory) / Doğuştan Kuram (Nativist Theory)

Doğuştancı kurama göre, dil doğuştan-biyolojik temelli bir olgudur. Çünkü, çocuk insana özgü bir dil yetisiyle doğar. Dil yetisi dil edinimine öncülük eder.

Doğuştancı kuramın temelinde, dil ‘evrenseldir’ ve ‘insana özgüdür’ yorumları yer alır.

“Tüm dillerin, tümce ve sözcükleri arasındaki yapısal bağlantıları belirleyen kuralları; özne ve yüklem ayrımları; bir tümceyi diğer bir tümce içine yerleştirme olanakları; zaman ve çoğul kavramlardaki değişimleri gösteren kuralları; ortak bir ses havuzundan konuşma seslerini alan kuralları vardır. Bu ortaklar ya da dil evrenceleri (universals), insanın sahip olduğu dil yetisinin, özgül öğrenme ayrıcalığının ötesinde insan olma ayrıcalığının bir kanıtıdır” (Hulit ve Howard, 1997:26).

Doğuştan bakış açısıyla dil edinimi sürecini açıklamaya çalışan kuramcılar, çocuğun doğal bir dil edinimi düzeneği ile doğduğu ve bu düzeneikle dili edindiği konusunda aynı görüşü paylaşırlar. Bununla birlikte doğuştan var olan dilsel bilginin (language knowledge) doğası üzerine çeşitli denenceler ve modeller üretmiştir.

4.4.1 Kritik Dönem Dönencesi (Critical Period Hypothesis)

“Dil yetileri biyolojik temellidir ve genetik olarak aktarılabilir... Sözel davranış, çok sayıda işlevsel, duygusal ve bilişsel yetkinlikle eşgüdümlüdür. Diller, dillerin dilbilgisi ve anlambilim dizgelerini düzenleyen evrensel ilkeler bütününe dayanır” (Danesi, 1998:67).

Dil gelişiminde kritik bir dönemin var olduğunu destekleyici kanıtlar temel olarak üç alandan elde edilmiştir.

1. Beyin Hasarlı Bireyler

2. Toplumsal Yaşamdan Uzak Tutulmuş Çocuklar

3. İkinci Dilin Öğrenildiği Yaş: Kritik dönem dönencesini destekleyen kanıtlardan bir de Johnson ve Newport’un ikinci dil öğrenim üzerine yaptığı çalışmalarıdır. Johnson ve Newport (1989), ikinci dilin öğrenildiği yaşı yetkinlikle ilgili olup olmadığını araştırmışlardır 3 ve 29 yaşlar arasında ABD’ine göç eden Koreli ve

Çinli göçmenlere birtakım testler uygulanmıştır. Johnson ve Newport denekleri iki guruba ayırır: Erken yaşlarda gelenler (15 yaş öncesi) ve geç yaşlarda gelenler (17 yaş sonrası). Her iki grup ABD’nde ortalama dokuz yıl yaşamışlardır. 270 tümce (yarısı dilbilgisi, diğer yarısı değil) içeren bir test uygulayarak, deneklerin sözdizimi bilgileri sınanmıştır. Bu çalışmadan ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

- 3-7 yaş arasında gelenler doğal konuşucu (native speaker) düzeyindedir;
- 8 yaşında dil öğrenmeye başlayanlarda edimde bir düşüş gözlenir;
- Geç gelenlerin yanlış yapma oranları %23’tür (%77 doğru).

Bu araştırmadan genel olarak erken yaşta gelen göçmenlerin dilde daha yetkin oldukları sonucu çıkmıştır (Johnson ve Newport, 1989:60-99).

4.4.2 Sözdizimsel Model

Chomsky, Sözdizimsel Yapılar (Syntactic Structures) (1957) adlı kitabında, dili, ruhbilimsel bir bakış açısıyla, bir dil kullanıcısının dili üretme ve anlama yetisi olarak betimler; dilsel işlem süreçleri üzerinde durur. Chomsky’ye göre, dil biyolojik temellidir ve evrensel niteliklidir. İnsan dilleri yalnızca yüzeysel olarak farklıdır, derin yapıda ilkeler evrenseldir (Chomsky, 1957).

Chomsky (1965), Sözdizimi Kuramının Görünümleri (Aspects of the Theory of Syntax) adlı yapıtında, dilbilgisine ilişkin kuramsal ilkelerini betimler. Tam bir dilbilgisinin üç bölümden oluşması gerektiğini belirtir: Sözdizimi, sesbilim ve anlambilim. Sözdizimi en önemli ögedir, çünkü dil kullanıcıları sözdizimi ile tümceler üretebilirler. Sesbilim ve anlambilim ‘yorumlayıcı’ ögelerdir. Sözdizimsel öge, anlambilimsel yorumu belirleyen derin yapıyı ve sesbilimsel yorumu belirleyen yüzey yapıyı açıklar (Chomsky, 1965; Owens, 2001:42).

4.4.3 Anlambilimsel-Bilişsel Model (Semantic-Cognitive Model)

Dil edinimi çalışmalarda, sözdizimsel incelemeden anabilimsel incelemeye yönelim Anabilimsel Devrim (The Semantic Revolution) olarak adlandırılır. Çocuk dilini incelemelerini içeren çalışmalarıyla bu akımın öncüsü sayılan Bloom (1970), sözdizimsel kuralların farklı anlatımları ifade etmeye yetersiz kaldığını, anlambilim olmaksızın sözdizimsel ilişkilerin yitime uğradığını ortaya çıkarır. Schlesinger, Brown ve Slobin’in (1970) eş zamanlı çalışmaları, Bloom’u destekler niteliktedir. (Hulit ve Howard, 1997:33; Owens, 2001:51). Slobin’e (1973:175) göre, Çocuk dilbilgisi sözdizimselin ötesinde anlambilimseldir.

Anlambilimsel-Bilişsel kuarm çerçevesinde dil edinimi aşağıdaki biçimiyle özetlenebilir (Peçenek, 2002:65-66):

1. Çocukların ilk sözcükleri, dil öğeleri ile doğuştan var olan sözdizimsel bağıntıların ifadeleri olmaktan çok, algılanmış anlambilimsel bağıntıların ifadeleri görünümündedir.
2. Anlambilimsel bağıntılar, olasılıkla, çocuğun çevresinde var olan eylemler ve varlıklar arasındaki birtakım ilişkileri anlamayı ve kavramayı yansıtır.
3. Bu ilişkileri anlama ve kavrama bilişsel alanların ürünleridir.
4. Çevrede var olan ilişkileri anlama ve kavrama biçimindeki bilişsel alan ürünleri, çocuğun ‘dünya bilgisi’ olarak kabul edebilir.
5. Çocuğun sözceleri, onun dünyasını düzenleyen eylemler ve varlıklar arasındaki bağlantıların bildiğini yansıtır.
6. Dil, çocukta var olan bilgiyi ortaya çıkarır.

4.4.4 Bilgi İşleme Kuramı (Information Processing Theory)

Anlambilimsel-Bilişsel kuram Bilgi İşleme Kuramıyla bütünlük kazanır. Bu kurama göre, insan çevreden aldığı bilgiyi toplayan ve bu bilgiyi sınırsız sözcük ve sayıdan oluşan simgesel kodlara aktaran bilgi işleme hazinesine sahiptir. İçsel bilgi işleme dizgesi simgesel kodları yorumlar, bunları bellekte tutar ve depolanan bilgiyi geri çağırma da değerlendirir (Bohannon ve Bonvillian, 2001:280; Hulit ve Howard, 1997:35-36))(Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

Bu kuramı içerik özellikleri Bates ve MacWhinney’in geliştirdiği Yarışma Modelinde (Competition Model) daha iyi anlamak olanaklıdır. Bu model, dil ediniminde bilişsel tekniklerin yanı sıra işlevsel temelleri de vurgular. Çocuk, dil dizgesinin sesbilimsel, anabilimsel ve sözbilimsel yapılarını, dilin çeşitli işlevlerini ilere ederek edinir (James, 1990:175). Çocuk, simgeler, nesneler ve düşünceler arasında bağlantılar oluşturma gizligücüyle doğar. Deneyimleriyle birlikte kimi bağlantılar yerleşir, kimileri silinir (Bohannon ve Bonvillian, 2001:281; Johnson ve Johnson, 1999:166-187))(Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

4.4.5 Sinirdilbilimsel Gelişim Kuramı (Neurolinguistic Development Theory)

Locke (1993), dil edinimine ilişkin, biyolojik yapının ve deneysel etmenlerin etkileşimi üzerinde duran sinirdilbilimsel bir kuram geliştirdi. Locke’e göre, dil ediniminde sinirdilbilim temelli dört evre vardır: İlk evre doğumdan önce başlar, son

evre ise 2 ile 3 yaşları arasında başlar ve izleyen yıllara yayılır. Bu evreler birbirleriyle kesişir; çocuk çeşitli biçimlerdeki dil bilgileribini alır ve farklı evrelerde, çeşitli biçimlerdeki dilsel işlemleri eyleme geçirir.

5. YABANCI DİL / İKİNCİ DİL ÖĞRENİMİ KURAMLARI

İkinci dil (D2) öğrenimi, anadili ediniminin ardından gelen herhangi bir dili herhangi bir düzeyde öğrenme sürecini tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir (Cook, 1996:6; Ellis, 1999:3; Gas ve Selinker, 2001:5; Mitchell ve Myles, 1999:1-2)(Akt. Kaynak: Peçenek, 2002). İkinci dil öğrenimi, yabancı dil öğrenimini içerir. İkinci dil ve yabancı dil, ortak bir dil öğrenimi çerçevesinde ele alınır; öğrenim amaçları, işlevsel özellikler ya da dil öğrenimi çerçevesinde ele alınır; öğrenim amaçları, işlevsel özellikler ya da sınırlılıklar farklıdır. Bu bağlamda, ikinci dil ve yabancı dil için ayrı tanımlar yapılır.

İkinci dil, bireysel açıdan, anadilden başka, öğrenilmiş ya da edinilmiş herhangi bir dildir. Bu doğrultuda, ikinci dil öğrenimi, anadili olmayan bir dilin, anadili konuşmacılarının yaşadığı çevrede doğal ya da biçimsel eğitimle öğrenebilmesini tanımlar. Toplumsal ve işlevsel açıdan, ikinci dil, bir ülke ya da bölgede iletişimsel amaçlar için kullanılan, eğitim, yönetim ve ekonomi alanlarında araç durumunda olan yerli olamayan (non native) dildir. Bu tanım, ikinci dilin ikidillilik bağlamında değerlendirilmesine neden olur ve ikinci dilin ediniminden söz edilir (Crystal, 1989:368; Ellis, 1994:11-12; Ellis, 1999:3; Gas ve Selinker, 2001:5; Mitchell ve Myles, 1999:1-2) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002). İkinci dil edinimi anadilden başka bir dilin konuşulduğu bir ülkede yaşamının bir sonucu olarak, ikinci dilin doğallıkla, eş zamanlı ya da sıralı edinimini içerir (Tabors, 1997:9) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002). Bunun yanı sıra doğuştancı yaklaşımlarda, edinim ve öğrenim iki farklı süreç olarak değerlendirilir ve bu doğrultuda ikinci dil edinimi ile ikinci dil öğrenimi arasındaki belirgin bir ayrım yapılır.

Yabancı dil (YD), bir ülkede yaygın bir iletişim aracı durumunda olmayan, biçimsel eğitimle öğrenilen yerli olmayan dil olarak tanımlanır. **Yabancı dil öğrenimi**, ikinci dil ediniminde, anadili konuşulan bir çevrede işlevi olmayan başka bir dili, amaca bağlı olarak ve biçimsel eğitimle öğrenme bağlamında farklılaşır (Crystal, 1980:368; Ellis, 1999:3; Ellis, 1994:11-12; Gas ve Selinker, 2001:5; Mitchell ve Myles, 1999:1-2).

Yabancı dil / ikinci dil öğrenimi ve ikinci dil edinimini açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlar aşağıda sunulmuştur.

5.1. Davranışsal Kuram

Davranışçılığa göre, tüm öğrenmeler ayrı temel süreçte gerçekleşir. Anadil öğrenimi, alışkanlığa bağlı bir kazanımdır; olumlu yönde pekiştirilen uyarı ve tepkiler zincirinin yinelenen birlikteliği sonucu gerçekleşir. Yabancı dil / ikinci dil öğrenimi, anadilinde edinilen alışkanlıkların etkisini aşabilen yeni alışkanlıkların oluşma sürecidir. Bu bağlamda, yabancı dil / ikinci dil öğrenimi taklit, yineleme ve yapıların işlevsel uygulaması sonucu gerçekleşir (Ciliberti, 1996:42; Lightbown ve Spada, 1999:35) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

Yabancı dil / ikinci dil gelişimi, yalnızca dilsel koşullar içinde, yani öğrencinin anadili ile yabancı dili arasındaki farklılıklar işlevinde açıklar. Bir yanlışın, yani bir güçlüğü varlığı çalışmayan bir düzeneğin belirtisi olarak kabul edilir. Yanlışlar, öğrenilmekte olanın daha önce öğrenilmiş olandan etkilenmesine dayanan olumsuz aktarım olgusundan kaynaklanır. Dil öğrenimde her iki dilin benzer olduğu durumlarda olumlu aktarıma bağlı bir öğrenme kolaylığı olacaktır; her iki dilin farklı olduğu durumlarda ise öğrenci güçlüklerle karşılaşacaktır. Öğrenmenin doğrusal bir bilgi birikim süreci olduğu; geçmiş alanlarda öğrenilenin olduğu gibi, yeniden düzenlenmeden koruduğu ve gelecekteki öğrenme alanlarına aktarıldığı varsayılır. Öğrencilerin karşılaşabileceği güçlükler ve olası olumsuz aktarım yanlışları ayrımsal (karşıtsal) çözümleme ile önceden belirlenebilir. Ayrımsal çözümleme, iki dilde aynı olguları ya da aynı olguların varlığını ve yokluğunu ortaya çıkaran, aynı yöntem izlenerek yapılan koşut çalışma olarak tanımlanır (Danesi, 1994:20; Ergenç, 1983:195-206) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

5.2 Aradil Kuramı (Interlanguage Theory)

Aradil terimi, ikinci dil öğrencilerinin hedef dili öğrenme sürecinde oluşturdukları dilbilgilerine gönderme yapmak için Selinker (1969 1972) tarafından ortaya konmuştur. Aradil, aktarım, üstgenelleme ve yanlışlaştırma gibi farklı bilişsel süreçlerle gelişen kurallardan oluşan tekil dizgedir (McLaughlin, 1987:61-63).

Aradil, anadilinden ve öğrenilen dilden bağımsız bir dil dizgesi oluşturur. Dizgesel açıdan birinci ve ikinci dil kurallarına benzeyen, öğrencinin oluşturduğu varsayımları gösteren kurallarca belirlenir. Aradil, basitlik açısından ikinci ve birinci dilden farklıdır. Aradil, nitelik ve nicelik anlamında, ölçünlü dilin küçütülmüş bir biçimini oluşturur (Ciliberti, 1996:45; Koç ve Bamber, 1997) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002).

5.3. Etkileşim Kuramı (Interactional Theory)

Etkileşim kuramına göre, ikinci dil edinimi karşılıklı konuşmayı içeren etkileşim (conversational interaction) ile gerçekleşir. İkinci dil edinimi için anlaşılır girdi gereklidir. Ancak etkileşim çerçevesinde girdinin nasıl anlaşılabilir kılındığı önem taşır. İkinci dil öğrencisi dilsel biçimlerin yalınlaştırılmasından çok, doğal konuşmacı ile etkileşime ihtiyaç duyar. Doğal konuşucular konuşmalarını, öğrencilerin konuşmalarına göre biçimlendirirler. Karşılıklı konuşma sırasındaki etkileşimsel değişimler (interactional modifications) anlaşılır girdi sağlar; anlaşılır girdi, edinimi olanaklı kılar (Long, 1985:377-393).

5.4. Kültürleme Kuramı (Acculturation Theory)

Schumann'ın (1978) biçimlendirdiği kültürleme kuramı, ikinci dili öğrenme durumlarını etkileyen çeşitli ruhsal-toplumsal etmenler üzerinde yoğunlaşır.

Schumann, kültürleme kuramında, göçmenlerin göçmenlerin ikinci dilin değişik bir Pidgin dilini edinmelerinin nedenini açıklamaya çalışır. Schumann'a göre bunun nedeni, öğrencilerin ikinci dile karşı ruhsal ve toplumsal bir uzmanlık geliştirmeleridir.

Kültürleme kuramı kendi bütünlüğü içinde öğrenme süreci üzerine açıklamalar getirmemekle birlikte, ikinci dil öğrenimiyle ilgili çalışmalarda duyuşsal ağırlıklı öğrenmenin önemini açıklığa çıkarır.

5.5 Doğuştancı Kuram

Doğuştancı bakış açısı, anadilini ve ikinci dili öğrenmenin doğuştan gelen, biyolojik bir yeti olduğunu öne sürer. Bu bakış açısıyla, yabancı dil / ikinci dil öğrenimine ilişkin çeşitli modeller ortaya konur.

5.5.1 Evrensel Dilbilgisi

Chomsky'ye göre (1959, 1965, 1976), dil edinimi denencelerin düzenlenmesi ve giren verilerin doğrulanmasıyla biçimlenen kuralların oluşma sürecinde gerçekleşir. Dilin dilbilgisi kurallarının edinimi, öğrenene daha önce duymadığı ve üretmediği sonsuz sayıda yeni tümce üretmesini ve anlamasını sağlar. Her çocuk belirli sözdizimi ulamlarına ve tüm dillerde geçerli olan belirleyici sesbilimsel davranışlara sahip olarak doğar. Ayrıca ilişkili olduğu dile uygulanabilir olası kuralları düzenlemeye yararlanabileceği soyut ilkelere de sahiptir. Evrensel Dilbilgisi (ED) ilkeleri içeren doğuştan bilgi, tüm çocuklara çevrelerindeki dili edinme olanağını tanır (Peçenek, 2002).

5.5.2 Yönlendirme Modeli (Monitor Model)

Krashen'in 70'li ve 80'li yıllar arasında geliştirdiği Yönlendirme Modeli (1981, 1982, 1985), yetişkinlerin ikinci dili edinebileceklerine ilişkin kuramsal denenceler bütünüdür. Yönlendirme modeli beş denenceyi içerir:

1. Edinme – Öğrenim Denencesi (*Acquisition-Learning Hypothesis*)

Bu denencenin temelinde, ikinci dilde yetinin geliştiği birbirinden önemli farklara ayrılan iki durumu vardır:

- İstem dışı ve bilinçaltı bir süreç olan edinim
- Bilinçli ve dizgesel bir süreç olan öğrenim

2. Doğal Sıra Denencesi (*Natural Order Hypothesis*)

Bu denenceye göre öğrenmede doğal ve evrensel sıralar vardır. Dil kuralları, özellikle biçim bilim kuralları doğal bir sıraya göre edinilebilir. İkinci dillerini biçimsel eğitim ortamında öğrenenler ve ikinci dillerini edinmeleri için aynı doğal sıra söz konusudur. Tüm dil öğrencileri ya da ediniciler, aynı aşamalardan geçmekle birlikte, kuralların kullanım sıklığı ve zorluğuna göre ve bireysel ayrımlar bağlamında farklı yollar izleyebilirler (Ciliberti, 1996:53; Krashen, 1985:1-2; McLaughlin, 1987:23; Pichiassi, 1999:171).

3. Yönlendirme Denencesi (*Monitor Hypothesis*)

Krashen'a (1981:1) göre edinim ve öğrenim ikinci dil ediniminde özgül biçimlerde kullanılır. Öğrenimin tek bir işlevi vardır; yönlendirici (monitor) ya da denetleyiciler (editor). Yönlendirici çıktının kontrol edilmesi ve düzenlenmesinde zihinsel bir düzenektir. Bu düzenek, işlevi gereği, edinime ve öğrenime ilişkindir. Edinim, konuşucunun sözlerine başlangıç verir, konuşma akıcılığında sorumludur. Yönlendirici, edinilmiş dizgenin çıktısını, sözce üretilmeden önce ya da sonra değiştirir (Ciliberti, 1996:52; Krashen, 1985:1-2; McLaughlin, 1987:30; Pichiassi, 1999:172).

4. Girdi Denencesi (*Input Hypothesis*)

Krashen'in deyişiyle (1985:2) “İnsan dili yalnızca bir biçimde edinir: İltleri anlayarak ya da ‘anlaşılır bir girdi’ olarak.. İçinde bulunduğumuz düzeyden (i) sonraki düzeye (i+1) doğal bir düzen izleyerek, (i+1)’yi içeren girdiyi anlayarak geçiyoruz.” Edinim, belirli bir bilgi düzeyine erişmiş olan dil edinicisinin, yeni olmakla birlikte bağlamsal, dilsel ve dil dışı bilginin yardımıyla oluşan bir girdiyi almasıyla ilerleme gösterir. Gerekli girdinin anlaşılır ve yeterli olmasıdır (Krashen, 1985).

5. Duyuşsal Süzgeç Denencesi (*Affective Filter Hypothesis*)

Anlaşılır bir girdi ikinci dil ediniminde gereklidir, ama yeterli değildir. Öğrenci, girdiyi düzenleyebilmek ve algılamalı girdiye dönüştürmek için ‘açık’ olmalıdır, yani zihinsel engeller, sıkıntı ya da korku olmaksızın hazır olmalıdır. Girdi ve dil edinimi düzeneği arasında duyuşsal bir süzgeç vardır. Duyuşsal süzgeç, anlaşılır dil girdilerinin kullanılmasını engelleyen zihinsel bir engeldir. Öğrenci güdümlenmemişse, güvensizlik ya da kaygı eşiği yüksekse duyuşsal süzgeç işleme geçer. Duyuşsal ‘düşük’ ise öğrenci alıcıdır, girdi Dil Edinimi Düzeneğine erişir; ancak duyuşsal süzgeç ‘yüksek’ ise girdi engellenir. Krashen’e göre, duyuşsal süzgeç çocukların dil öğrenmelerinde daha az sınırlayıcıdır, yaş ilerledikçe duyuşsal süzgeç artar (Ciliberti, 1996:53; Krashen, 1985:1-2; McLaughlin, 1987:52; Pichiassi, 1999:173).

5.5.3. Bilgi İşleme Modeli

Bilgi işleme modelinde (Bates ve MacWhinney, 1981; MacWhinney, 1987) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002) dil edinimi diğer öğrenme öğeleriyle özdeş olarak ele alınır. Kuram çerçevesinde, ikinci dil edinimi, konuşma ve anlamada otomatikleşme gerektiren bilgi dizgelerinin oluşması olarak görülür.

6. İKİNCİ / DİL YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

İkinci dil / yabancı dil öğretimi, eğitbilimsel, ruhbilimsel ve dilbilimsel bilgi yönlendirir. Kuramsal ilke ve varsayım bileşenlerinin dil öğretimine yansımaları, yaklaşım, yöntem ve teknik bütünlüğünde öğretim sürecinde izlenen yolu belirler.

Bugüne değin, ikinci dil / yabancı dil öğrenimini ya da edinimini açıklamaya yönelik kuramlar doğrultusunda çeşitli dil öğretim yöntemleri geliştirilmiştir. Kimi ikinci dil / yabancı dil öğretim yöntemlerine aşağıda değinilmiştir.

Davranışçı Ruhbilim – Yapısalcı Dilbilim Kuramlarının dil öğretimine bir yansımaları olan İşitsel Dilsel Yöntemde, dilin bir alışkanlıklar dizgesi olduğu vurgulanır. Bu bağlamda dil öğrenme bir alışkanlık kazanımı etkinliği olarak algılanır.

1960’lı yıllarda Üretken Dönüşümlü Dilbilim ilkeleri yabancı dil öğretimi alanına yansır. Bilişsel öğrenme modeline dayanan dil öğretiminde, dil öğrenme, bilinçli olarak kural öğrenme etkinliği olarak ele alınır.

1970’li yıllarda öğrencinin duygularının, gereksinimlerinin ve kişilik özelliklerinin öğretim ortamına yansıtıldığı *Duyuşsal Yaklaşımlar* dil öğretiminde etkili olur. Bu yaklaşımlarda, öğretmen ve öğrencinin iletişim kurabilecekleri etkileşimsel bir ortamın, öğrencinin ruhsal özelliklerini, güdümlenmesi ve bilişsel biçimini ölçüt alarak hazırlanan öğretim etkinliklerinin öğrenmeyi kolaylaştırdığı savunulur. Sessiz Yol

(Silent Way), Grupla Dil Öğretimi (Community Language Learning) ve Doğal Yaklaşım (Natural Approach) duyuşsal içerikli dil öğretimini örnekleyen dil öğretim modelleridir.

1970’li yıllarda yabancı dil öğretimini etkisi altına alan başka bir yaklaşım da *İletişimci Yaklaşım*dır. Toplumbilim, ruhbilim ve edimbilim kuramlarının dilbilim ilkeleriyle işlenmesinden ortaya çıkan dil öğretim modellerinin bütünü olan iletişimci Yaklaşım, öğrenciye gereksinimlerine yönelik dil becerilerini ve kullanım kurallarını işlevsel bir düzeyde ve uygun bir güdülenme ortamında kazandırmayı amaçlamaktadır (Danesi, 1994; Koç ve Bamber, 1997).

Dil öğretim yöntemi, öğretim etkinliğini bütünleyen en önemli öğelerden biridir. Bunun yanı sıra, amaçlar, destek araç-gereçler, öğretim teknikleri ve değerlendirme işlemleri öğretim etkinliğini belirleyen öğeler arasındadır.

7. ÇOCUKLARDA İKİNCİ DİL / YABANCI DİL ÖĞRENİMİ

Çocuklarda yabancı dili / ikinci dili öğrenme ya da edinme olgusunu açıklama çalışmaları, çoğunlukla anadili edinimine ilişkin yorumlar doğrultusunda ve ikinci dil öğrenimine ilişkin kuramsal yaklaşımlarla, anadili ikinci dil / yabancı dil öğrenme süreçlerinin karşılaştırılmasına dayanır.

Çocuk, anadili ediniminde dilden anlamlara ulaşmaz, anlamlardan dile ulaşır. Çocuk, dilin sözcüklerini, anladığı durumlara ve daha önce edindiği bilgilere dayanarak öğrenir. Önce anlam ögesini, sonra sözcüğü öğrenir. Aile ve çocuk arasında iletişim, çocuk dili dili edinmeden önce başlar. İşlevsel bir iletişim dizgesi (iletişimden sözcüğe gerçekleşen) dil ediniminde önkoşul olarak önemli bir yer tutar. Oysa kurumsal eğitim ortamında dilden anlamlara ulaşılır (Cilibert, 1996).

Edmondson (1999), çocukların ikinci dil öğrenmelerinde, yaş değişkenini araştıran kitlesel düzen ve deneysel strateji çalışmalarından elde edilen sonuçlara ilişkin bir özet yapar. Bu sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

1. Aynı koşullarda çocuklar biçimbilimsel, sözdizimsel yapıları ve sözcükleri, ergen ve yetişkinlerden daha geç öğrenmektedir. Bununla birlikte en üst öğrenme düzeyine çocuklar ulaşabilmektedir.
2. Kimi çalışmalar, biçimbilim ve sözdizimini öğrenmede kritik bir dönemin var olduğunu doğrulamaktadır.
3. İkinci dile çocukluk ve ergenlik dönemlerinde tanışanlar söyleyiş, vurgu ve tonlama becerilerinde daha etkin olabilmektedirler.

4. En yüksek eriş düzeyiyle bağlantı kurulduğunda ikinci dil öğrenmede erken başlangıç daha iyi sonuç verebilmektedir.
5. Bu sonuç sözel üretimde kritik dönem dönencesini desteklemektedir.

Çocukların ikinci dil / yabancı dili nasıl öğrendikleri, sürece ilişkin değişkenler nedeniyle tam olarak aydınlatılamamakla birlikte, çocukların dil öğreniminde çeşitli hazıroluşluk özelliklerine sahip oldukları konusunda görüş birliği sağlanmıştır. Özellikle yaşa bağlı ikinci dil / yabancı dil öğrenimi araştırmaları, küçük çocukların dil öğrenmelerine ilişkin sinirsel, bilişsel, ruhsal ve toplumsal özelliklerin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Sinirsel Özellik: Çocukların beyni sinirsel-fizyolojik olgunluğa erişene değin, sinirsel esnekliği sahiptir. Beynin konuşma bölgesindeki sinirsel esneklik, çocuklara ikinci dilin sesbilgisel öğelerine ilişkin özelliklerin tam bir yetkinlikle edinilmesini sağlar. Çocuklar ilişkili oldukları ikinci dilin yalnız seslerini değil, vurgu ve tonlamalarını da tam bir yetkinlikle sözel üretimlerine yansıtırlar. Yarıküreler arasındaki görev ayrımı (yanallaşma) yaklaşık 10 yaşında tamamlanır, bu süreçte sağ yarıküre sol yarıkürenin işlevlerini üstlenebilir. Bu durum, dillerin öğrenilmesini kolaylaştıran bütünsel bir etkinliğin karşılıklı bir biçimde desteklenmesi olarak değerlendirilir. Yaşamın ilk 10 yılını içeren sinirsel değişimler kritik dönemde gerçekleşir. Bu dönemde insan beyni bir yada birden çok dili öğrenmeye hazırdır (Edmondson, 1999:127; Ellis, 1994:494; Lighbown ve Spada, 1999:42; Pichiassi, 1999:244; Tokuhoma-Espinosa, 2001:18-31) (Akt. Kaynak: Peçenek, 2002). Kritik dönem sonrasında dillerin biçimsel olarak ve doğal olmayan bir yetkinlikle öğrenilmesi söz konusudur.

Toplumsal-Ruhsal (Social-Psycological) Özellik: Kritik dönem sonrasında küçük çocuklar dil edinimi için uygun toplumsal-ruhsal koşullardan yararlanırlar (Taylor, 1990):

1. Çocukların güçlü bir iletişim gereksinimi vardır.
2. Edindikleri dil çocukların temel iletişim araçlarıdır.
3. Çocuklar zamanlarının çoğunu konuşarak geçirirler.
4. Çocuklar kolaylıkla kendi konuşma modelini belirlerler.
5. Çocukların taklit becerileri vardır.
6. Çocuklar doğru olmayan sözceleri kullanma girişimlerinde engellenmezler.
7. Aile bireyleri çocukların 'sevimli dil yanlışlarını' görmezden gelirler, üstelik bunlardan hoşlanırlar.

8. Yetişkinler kendi konuşmalarını çocukların konuşmalarına uydururlar.
9. Konuşmalar somut bir biçimde ve içinde bulunulan bağlama ilişkin olarak yapılır.
10. Dil(ler) ve dünyaya ilişkin bilgi edinmek çocukların temel etkinlikleri arasındadır.

Çocuklar yabancı dil öğretiminde de söz konusu koşullardan yararlanılabileceğini öne süren Taylor'a (1999) göre, kritik dönemde, hangi dil ya da kaç dil olursa olsun dil(ler) biçimsel olmayan bir yolla ve doğal yetkinlikle kazanılır.

Bilişsel Özellik: Çocuklarda öğrenme, doğrudan ve otomatik bir biçimde gerçekleşir. Bilişsel özellikleri gereği, çocuklar öğrenmelerinin bilincinde değildirler. Henüz üstbilişsel yetileri edinmemişlerdir. Bilincin ket vurucu denetimi daha azdır. Bu bağlamda çocuklar başka bir dile açıktırlar. Başka bir deyişle, tam olarak oluşmamış toplumsal kimliği, toplumsal etmenlerden ve baskılardan uzak, önyargısız yaklaşımı, çocuğu yabancı kültüre, yabancı dile; yabancı ses ve yapılara daha açık kılmaktadır. Oysa ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde, Krashen'in duyuşsal süzgeç olarak adlandırdığı, dil girdisinin algılamalı girdiye dönüşmesinin önüne geçen zihinsel ve ruhsal 'engel' artarak dil öğreniminde olumsuz bir yön oluşturur (Edmondson, 1999:128; Ellis, 1994:494; Johnson ve Johnson, 1998:92; Pichiassi, 1999:245).

Erken yaşta yabancı dil / ikinci dil öğrenimi,

1. Zihinsel gelişimi olumlu yönde etkiler.
2. Çocuğun bellek gelişiminde katkı sağlar.
3. Düşünme esnekliği, dil duyarlılığı ve dinleme yatkınlığı verir.
4. Çocuğun anadilini anlamasını sağlar.
5. Çocuğa başkalarıyla iletişim kurma olanağı tanır.
6. Başka kültürlerin kapılarını aralar.
7. Gelecekteki eğitim ve iş yaşamına katkı sağlar (Center for Applied Linguistics [CAL], <http://www.cal.org/earlylang/benbi.htm>,2001)

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığının okul öncesi eğitimde yabancı dil öğretimine ilişkin olarak hazırladığı, öğretilecek konuların ve konulara ilişkin öğretim önerilerinin yer aldığı özet programı (2000) şuan ana okullarında çerçeve program olarak uygulanmaktadır:

Çerçeve Program

Okul Öncesi (5-6 yaş)
- Renleri tanıma   - Hayvanların / Çiçeklerin / Sebzelerin yakın çevresindeki nesnelerin isimlerini öğrenme   - Aile bireylerini tanıma   - 1-10 arasındaki sayıları öğrenme

Problem Cümlesi

Okul öncesi dönemde yabancı dil öğretilmesinin yabancı dil öğrenimine etkisi nedir?

Alt Problemler

Yabancı dil öğrenilmesinde;

1. Sınıf değişkeni açısından fark var mıdır?
2. Kardeş sayısı açısından fark var mıdır?
3. Cinsiyet değişkeni açısından fark var mıdır?
4. Akademik başarı düzeyi açısından fark var mıdır?
5. Ön test- son test değişkeni açısından fark var mıdır?
6. Anne-babanın eğitim durumu ve mesleği değişkenleri açısından fark var mıdır?
7. Sosyo-ekonomik durumu açısından fark var mıdır?
8. Anne-baba algıları değişkeni açısından fark var mıdır?
9. Anne-babanın yabancı dil(ler) bilmeleri açısından fark var mıdır?
10. Anne-babanın ev ortamında yabancı dil kullanıp kullanmamaları açısından fark var mıdır?
11. Anne-babanın yabancı dil(ler) bilmeye önem verip vermemesi açısından fark var mıdır?
12. Okul öncesi eğitimi alıp almaması açısından fark var mıdır?
13. Okul öncesi dönemde yabancı dil (İngilizce) dersi alıp almaması açısından fark var mıdır?
14. Okul öncesi dönemde aldığı yabancı dil (İngilizce) dersi saati sayısı açısından fark var mıdır?
15. Yabancı dil (İngilizce) konusunda anne-babadan yardım alıp almaması açısından fark var mıdır?
16. Yabancı dil öğrenmeyi seviyor mu açısından fark var mıdır?

Sınırlılıklar

Araştırma;

1. Adana ili ile sınırlı tutulmuştur.
2. Birinci kademe öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur.
3. Ölçme 1 aylık süre ile sınırlı tutulmuştur.
4. İlköğretim öğrencilerinde; sınıf, cinsiyet, akademik başarı düzeyi, ön test-son test, algılanan anne-baba tutumları, ekonomik durum, kardeş sayısı, yabancı dil öğrenmeye bakış açısı, ailelerin görüşü, okul öncesi dönemi hayatı ile sınırlı tutulmuştur.

Tanımlar

Okul öncesi eğitim: 0-72 ay çocukların;

- Tüm gelişimlerini, toplum kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren,
- Duygularının gelişimini ve algılama gücünü artırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren,
- Kendini ifade etmesini ve öz denetimlerini kazanmasını sağlayan, sistemli bir eğitim sürecidir.

Dil: Dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan faydalanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü çok gelişmiş bir sistemdir.

Yabancı dil öğrenimi: Anadili ediniminin ardından herhangi bir dili herhangi bir düzeyde öğrenme sürecini tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir.

Yabancı dil edinimi: Bir dilin doğal bir katılımı ve büyük ölçüde rastlantısal olarak öğrenildiği, dilsel biçimlere bilinçli bir odaklanmanın olmadığı süreci içerir.

BÖLÜM – II

Bu bölümde araştırmayı destekleyen ilgili araştırmaların bulgularına yer verilmiştir.

İLGİLİ LİTERATÜR

Peçenek (2002) yapmış olduğu “4-6 Yaş Grubu Türk Okullarının İngilizce Öğrenme Süreçleri Üzerine Bir Durum Çalışması” adlı doktora tez çalışmasında okul öncesi eğitimde 4-6 yaş grubuna yönelik yabancı dil öğretim uygulamaları kesitsel düzen ile sergileniş ve bu kesitlerde yabancı dil öğrenimi ve öğretimi çok yönlü olarak tanımlanmıştır. Araştırmaya iki okul öncesi kurumda eğitim alan 61 çocuk, 2 eğitim uzmanı ve 2 yabancı dil öğretmeni ve çocukların aileleri yer almıştır. Araştırma sonunda, okul öncesi dönemde yabancı dil öğretimi, çocuğun yabancı dil öğrenmede olumlu bir başlangıç yaptığını ve olumlu duyuşsal yaşantılar edinildiğini bulmuştur. Çalışma grubunda yer alan aileler, çoğunluk olarak, okul öncesi dönemde yabancı dil öğretimini, yabancı dil öğrenme yaşantısına bir giriş ve yabancı dile alışma süreci olarak algılamaktadırlar. Çalışma sonunda, 6 yaş çocukları göreceli olarak yabancı dile ilgili görünmekte ve yabancı dile ilişkin dönütler vermektedir. Bunun yanı sıra 6 yaş çocukların edinim düzeyleri 4-5 yaşlara göre daha yüksektir.

Necmettin (2003) yazmış olduğu “Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi İlkeleri” makalesinde yabancı dillerin öğrenilmesi, edinilmesi, ikidillik, çokdillilik kavramlarını açıkladıktan sonra sonuçları şöyle özetlemektedir.

- Yabancı dil öğretimi kuramcıları için erken yaşta yabancı dil eğitimi çocukta dil ve kültüre ilginin oluşmasını hedeflemektedir.
- Oyunsu etkinlikler, öğrenme sürecinde bir çaba gerektirmediği için erken yaşta yabancı dil öğretiminin temelini oluşturmaktadır.
- Erken yaşta yabancı dil eğitimi yabancı dil öğretimine ilişkin günümüz anlayışının temel bir unsurudur.

Gövs (1998) yazmış olduğu “Çocukta Zihinsel Gelişim” adlı kitabının “Çocuk ve Yabancı Dil” bölümünde küçük yaşlarda yabancı dil öğrenmenin düşünsel ve duygusal yönden zararlı olduğunu çünkü yabancı dil öğrenmeye yöneltilen küçük bir

çocuğun bir düşünce için 2 araç kullanımına ve bu şekilde hem sınırlı hem de sığ düşünce üretimine zorlandığını ifade etmiştir. Tavsiye olarak yabancı dil öğrenimini anadilin ilerlemesi ve gelişmesinden sonra düşünülmesi gerektiğini bu durumda 7-8 yaşlarında sadece kendi dillerini okuyup yazma öğretilmeli ve 2-3 yaş daha dilin ilerlemesi beklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İşpınar (2005) yapmış olduğu “Çocuklara İngilizce Öğretiminde Öğretmenlerin Farkındalığı Üzerine Bir Çalışma” adlı yüksek lisans tez çalışmasının sonunda, çocukların öğrenmesinin ve düşünmesinin gençlerden farklı olduğunu açıklamıştır. YLs (Young Learners – Erken Yaşta Öğrenciler)’in bir çok fiziksel enerji ve geniş çapta duygusal ihtiyaca sahip, kısa süreli dikkatten dolayı, dikkatleri kolayca dağılabileceğini, fakat dikkatlerini yoğunlaştırdıklarında kolayca konsantre olabileceklerini ifade etmiştir. Motivasyonlarının yüksek ve gayretli olduklarını bulmuştur. Öğrencilerin kendilerini rahat hissetmesi ve İngilizce’yi sevmeleri, öğrenmelerinde daha önemlidir. Bu yüzden öğretmenlerin en büyük sorumluluğu, YLs’nin seviye ve yaşa göre uygun aktivite ve materyal seçerek ve sınıf atmosferinde oyun ortamı oluşturarak ders işlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Scott ve Ytreberg (1990) “Teaching English to Children” adlı çalışmalarında 5-7 yaş grubundaki çocukların verilen eğitim sonucunda, aşağıda belirtilen durumları İngilizce olarak ifade edebilecekleri belirtilmiştir:

1. Şu an da yaptıklarını söyleyebilirler.
2. Yakın geçmiş zamanda yaptıklarını ve duyduklarını anlatabilirler.
3. Aktivite planları yapabilirler.
4. Bir konuda tartışabilirler ve neyi neden düşündüklerini ifade edebilirler.
5. Mantıksal çıkarım yapabilirler.
6. Hayal güçlerini kullanabilirler.
7. Ana dillerinin vurgu ve tonlamalarını kullanabilirler.
8. İnsanlarla direk karşılıklı konuşmaları anlayabilirler.

Derin (2002) “Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğrenen Türk İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Duygusal Yoldan ve Öğretim Yolu İle Kelime Öğrenmeleri” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilerin algılamalarında doğal yoldan ve öğretim yolu ile kelime öğrenimine maruz bırakıldıktan sonra anımsanan ve akılda tutulan kelime bilgi seviyeleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin doğal yoldan ve öğretim yolu ile kelime öğrenmelerine tabi tutulduklarında, kelime anlama ve yazım bilgisi

seviyelerinde önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Öğretim yolu ile kelime öğrenimi yüksek kelime bilgisi ile sonuçlanmıştır. Ancak uzun vadede öğrenilen bu kelimelerin neredeyse yarısı öğrenciler tarafından unutulmuştur. Doğal yoldan öğrenilen kelime miktarı açısından mütevazi kelime bilgisi ile sonuçlanmıştır. Fakat öğrenciler öğrendikleri kelimelerin neredeyse hepsini hatırlamışlardır. Son olarak, kelime anlam ve yazım bilgisi arasında yüksek olmamasına rağmen doğru orantılı bir ilişki gözlemlenmiştir.

Badalen (1989) “Çok Erken Yaşlarda Çocuklara Yabancı Dil Eğitimi” adlı araştırmada erken yaşlarda dil öğrenimi diğer önemli problemleri de ortadan kaldırmakta faydalı olduğu açıklanmıştır. Mesela utangaçlığın kaldırılması, diyalog gücündeki zayıflığın giderilmesi gibi. Akademisyen L. Badalen’a göre başka işlerle meşgulken düşünceleri sesli olarak dile getirmek ve aynı zamanda konuşulanlara cevap hazırlamak günümüzün şartlarında ulaşılması zor bir şeydir. Bunun gerçekleşmesi ise çocuklukta sağlanır. Eğer çocuğun konuşma yeteneği küçük yaşta geliştirilmezse ilerde geliştirilmesi mümkün olmaz. Çocuğun konuşma diline yatkınlığının geliştirilmesinde şiir, şarkı, masalların erberletilmesi çok faydalı olduğunu açıklamıştır.

Alisa (1999) “Erken Yaşta Yabancı Dil Eğitimi” adlı araştırmasında bazı eleştirilere cevap vermiştir. Bunlar kimilerine göre bu dönemde bir çocuk için birkaç yabancı dil çok ağır olacaktır. Halbuki çok önceden de ifade ettiğimiz gibi, çocukların algı kabiliyeti tahminimizden de yüksektir. Geçen yüzyıllarda aristokrat ailelerdeki küçük yaşta birkaç yabancı dili konuşan çocuklarda bunu teyid eder mahiyettedir. Bir diğer itiraz bu durumun çocuğun özellikle sinir sisteminde ve beyinde kısacası sağlığında olumsuz etkilerinin görüleceği yolundadır. Daha önceden de ifade ettiğimiz gibi, çocuklar bilgi yoğunluğundan değil ilgi yoğunluğundan zarar görmektedirler. En önemli itiraz ise çocuğa böyle ağır bir sorumluluk yüklemenin çocukluğunu yaşamasına engel olacağı yönündedir. Çocukluk oyun, masal, şarkı, hikaye şiir, eğlence değil midir? Gezmek, farklı insanlarla tanışmak değil midir? Bizim tavsiyelerimiz de zaten bunlardır. Bu çabamız aslında çocuğun çocukluk çağını zenginleştirecek ve dolu dolu yaşamasına vesile olacaktır. Bu şekilde çocuk 5 yaşına kadar birkaç yabancı dili aynı zamanda çok zorlanmadan öğrenebilir. Daha sonraki yıllar, üzerine düşülürse mükemmelleşmesine ve dilde derinleşmesine yol açacaktır. Yabancı dilin temellerini önceden ve sağlam atılması sonraki yıllarda karşılaşılabilecek zorlukları kolayca halletmesine vesile olacak ve sizin çocuğunuz başkalarının çocukları gibi yabancı dil kâbusları görmeyecektir.

Bikçentayev (1999) “Erken Yaşlarda Çocuklara Birden Fazla Yabancı Dil Öğretimi” adlı çalışmasında çocukların çok kolay bir şekilde dil yeteneğine sahip olduğunu açıklamıştır. Niçin çocuklar kolay bir şekilde dil öğrenme yeteneğine sahiptirler? Sorusuna cevap vermiştir. Çocuklar için 0-5 yaş arası dönem yabancı dil öğrenme açısından hayati öneme sahiptir. Doğumdan itibaren 5 yaşına kadar çocuğun beynindeki nörofizyolojik mekanizma çok faaldır ve bu mekanizmanın yardımıyla dil otomatik olarak beyne kaydedilmektedir. Çocuk duyduklarını adeta bir kasete kaydedercesine beynine kaydetmektedir. Bu dönemden sonra bu mekanizma özelliğini kaybetmekte ve kayıt özelliği sona ermektedir. Daha süt emme dönemindeyken çeşitli sebeplerle aileleri tarafından kaybedilip vahşi hayvanlar tarafından büyütülen çocuklar hakkında kayıtlı olaylar bulunmakta. İnsanlar tarafından sonradan bulunup büyütülen bu çocuklar 5 yaşını geçmiş olanlarına konuşmayı öğretebilmek mümkün olamamıştır. Bu çocukların bütün dil dağarcıkları sonradan öğrendikleri az sayıdaki kelimelerle sınırlı kalmış ve üstelik bu kelimelerle cümle teşkil etme özelliğine de sahip olamamışlardır. Bunun sebebi daha önce değindiğimiz nörofizyolojik mekanizmanın etkinliğini kaybetmesinden başka birşey değildir.

BÖLÜM – III

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları, verilerin cinsi, kaynağı ve istatistiksel teknikler verilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma iki aşamada iki yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, okul öncesi dönemde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrenciler belirlenmiştir. Bu amaca ulaşmak için Betimsel Yöntemlerden “Okul Survey” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde amaç, var olan durumu, olduğu şekliyle ortaya koymaktır. İkinci aşamada ise deneysel yöntem kullanılmıştır. Bu aşamada okul öncesi dönemde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ve almayan öğrenciler olmak üzere iki kategori haline getirilmiştir. Bu öğrenci gruplarına; birinci sınıflarda “Renkler/colors ve oyuncaklar/toys”, ikinci sınıflarda “Sahip olmak/have-has got, duygular/emotions, bazı filler/verbs ve eşyalar/furniture”, üçüncü sınıflara “Yiyecekler/food”, dördüncü sınıflara “Vardır kalıbı/there is - there are”, beşinci sınıflara “Sıfatlar ve karşılaştırılması/compare adjectives” konuları anlatılmadan hazırbulunuşluk testi (ön test) uygulanmıştır. Bu testler bir uzman (Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ) görüşü alınarak hazırlanmıştır. Konular bir ay süre ile (haftada 5 ders saati) anlatıldıktan sonra, yukarıdaki aynı konulardan farklı sorular hazırlanarak ve uzman görüşü alınarak son şekli verilen başarı testi (son test) uygulanmıştır. Deneysel yöntem kontrolsüz ön test-son test modeli olup, modelin açılımı aşağıda verilmiştir.

G T1 D T2

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel bir okulda öğrenim gören ilköğretim I. Kademe öğrencilerinden oluşmaktadır. Buna göre okul ve okuldaki öğrenci sayısı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Cinsiyet ve Sınıflara Göre Belirlenen Öğrenci Sayıları.

Özel Çukurova Burç İlköğretim Okulu			
Sınıflar	Toplam Mevcut	Kız	Erkek
1. Sınıf	17	8	9
2. Sınıf	21	10	11
3. Sınıf	18	9	9
4. Sınıf	20	7	13
5. Sınıf	20	11	9

İncelenen durum yabancı dil öğrenimi gören çocukların sahip oldukları özelliklere göre değişiklik gösterebilirler Bu bağlamda aşağıdaki değişkenlerin belirlenmesine çalışılmıştır.

- a)- Cinsiyet
- b)- Kardeş sayısı
- c)- Sınıf düzeyi
- d)- Akademik başarı düzeyi
- e)- Ön test- son test notları
- f)- Anne–babanın eğitim durumu ve mesleği
- g)- Ekonomik durumu
- h)- Anne–babanın çocuğa karşı tutumu
- ı)- Anne–babanın bildiği yabancı dil(ler)
- i)- Anne-babanın ev ortamında yabancı dil kullanıp-kullanmadığı
- j)- Okul öncesi eğitim alıp-almadığı
- k)- Okul öncesi dönemde yabancı dil (İngilizce) dersi alıp-almadığı
- l)- Okul öncesinde dönemde kaç saat yabancı dil (İngilizce) dersi aldığı
- m)- Yabancı dil konusunda anne-babanın yardım edip-etmediği
- n)- Yabancı dili (İngilizce) öğrenmeyi sevip-sevmediği

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, okul öncesi dönemde yabancı dil öğrenilmesinin yabancı dil öğrenimine etkisini araştırmak amacıyla ilköğretim okulu birinci kademe öğrencilerine kişisel bilgi formu ve ölçmek için kullanılan hazırbuluşluk testi (ön test), standart başarı testi (son test) kullanıldı.

1- Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada kullanılan bilgi formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş formdur. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi, ön test-son test notları, anne-baba eğitim durumu ve mesleği, ekonomik durumu, anne bababnın çocuğa karşı tutumu, anna-babanın bildiği yabancı diller, anne-babanın evde yabancı dil kullanıp-kullanmadığı, okul öncesi eğitim alıp-almadığı, okul öncesi dönemde yabancı dil (İngilizce) dersi alıp-almadığı, kaç saat yabancı dil (İngilizce) dersi aldığı, yabancı dil konusunda anne-babanın yardım edip-etmediği, yabancı dili (ingilizce) öğrenmeyi sevip-sevmediği gibi değişkenler sorulmuştur.

2- Hazırbuluşluk Testi (Ön Test): Öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesini ölçmek için ilköğretim 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda göremedeikleri bir konudan test hazırlandı. Testte 1. sınıf öğrencilerine oyuncak ve renklerden (toys and colors) soruldu. Öğrenciler okuma yazmayı birinci dönem itibarıyla bilmedikleri için dinleme, dinlediklerini anlama ve uygulama üzerine bir test yapıldı. Test altı soruluk olup 40 dakika (1 ders saati) sürecek şekilde hazırlandı. İkinci sınıf öğrencilerine sahip olmak (have/has got), duygulardan (emotions), eşyalardan (furnitures) ve bazı fiillerden (verbs) soru hazırlandı. Test bir ders saati olup okuma, anlama ve yazma becerilerini ölçmek üzere yapıldı. Üçüncü sınıflarda yiyecek (food) konusundan konuşma becerilerini yazma, okuma ve okuduğunu anlamaya yönelik sorular hazırlandı. Dördüncü sınıflarda vardır (there is/are) kalıbı üzerine bir test hazırlandı. Testteki sorular okuma, anlama, yazma ve eşleştirme üzerine olup 50 dakika sürecek şekilde hazırlandı. Beşinci sınıflarda sıfatlar ve karşılaştırılması (adjectives and compare the adjectives) üzerine test hazırlandı. Bir ders saati sürecek şekilde hazırlanan teste okuma, anlama ve yazma becerileri test edildi. Testler hazırlanırken bir uzman olarak Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ'un görüşlerinden yararlanıldı. Testler Ek 2'de gösterilmektedir.

3- Standart Başarı Testi (Son Test): Birinci kademe öğrencilerine (1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflar) hazırbulunuşluk testi uyguladıktan sonra 4 hafta boyunca en az 20 saat ders süresince öğrencilere konular anlatıldı. Konular anlatılırken sınıf seviyelerine göre okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi dört temel beceriyi geliştirmek hedef alındı. Konular anlatılırken soru-cevap, drama, şarkı, rol yapma, film izletme ve hikayeleştirme gibi pek çok yöntemler kullanıldı. Özellikle 1, 2 ve 3. sınıflarda konular zevkli bir şekilde oyunlaştırılarak verilmeye çalışıldı. Birinci sınıflarda oyuncaklar ve rekler (toys and colors); 2. sınıflarda sahip olmak (have/has got), duygular (emotions),

eşyalar (furnitures) ve bazı fiillerden (verbs); 3. sınıflarda yiyecek (food); 4. sınıflarda vardır (there is/are); 5. sınıflarda sıfatlar ve karşılaştırılması (adjectives and compare the adjectives) üzerine son test uygulandı. Sınav süreleri ön test sınav süreleri ile aynı verildi. Son test hazırlanırken ön testte paralel olmasına dikkat edildi. Maddelerin sayısı, niteliği ve ölçütleri davranışlar bakımından birbirine denk olmasına çalışıldı. Sorular hazırlanırken uzman olarak Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ'un görüşlerinden faydalanıldı. Testler Ek 2'de gösterilmektedir.

Veri Analiz Teknikleri

Araştırmada elde edilen veriler SPSS for Windows istatistiksel paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bunlar:

- 1- İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (bağımsız gruplarda)
- 2- İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (bağımlı gruplarda)
- 3- Varyans analizi (ANOVA)

BÖLÜM – IV

Bu bölümde araştırmada toplanan veriler ve istatistiksel çözümlemeler verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın örneklemini oluşturan bireylere, problem durumuna ve alt problemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Örneklemeye Ait Bulgular

1.1. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2

Örneklemi oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	n	%
kız	44	45,8
erkek	52	54,2
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımları tablo 2’de incelendiğinde; 44 kız(%45,8) ve 52 erkek (%54,2) olmak üzere toplam 96 kişiden oluşmaktadır.

1.2. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 3

Örneklemi oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

	N	%
1.sınıf	17	17,7
2.sınıf	21	21,9
3.sınıf	18	18,8
4.sınıf	20	20,8
5.sınıf	20	20,8
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin sınıf düzeylerine göre dağılımları tablo 3’de incelendiğinde; 1.sınıfta okuyan 17 öğrenci (%17,7), 2. sınıfta okuyan 21 öğrenci

(%21,9), 3. sınıfta okuyan 18 öğrenci (%18,8), 4. sınıfta okuyan 20 öğrenci (%20,8) ve 5.sınıfta okuyan 20 öğrenci (%20,8) oldukları görülmektedir.

1.3. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 4

Örneklemi oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

annenin eğitim düzeyi		
	N	%
ilkokul	17	17,7
ortaokul	14	14,6
lise	29	30,2
üniversite	36	37,5
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin anne eğitim düzeylerine göre dağılımları tablo 4’de incelendiğinde; annesi ilkokul mezunu olan 17 öğrenci (% 17,7), annesi orta okul mezunu olan 14 öğrenci (%14,6), annesi lise mezunu olan 29 öğrenci (%30,2) ve annesi üniversite mezunu olan 36 öğrenci (%37,5) olduğu görülmektedir.

1.4. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 5

Örneklemi oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

babanın eğitim düzeyi		
	N	%
ilkokul	4	4,2
ortaokul	9	9,4
lise	35	36,5
üniversite	48	50,0
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin baba eğitim düzeylerine göre dağılımları tablo 5’de incelendiğinde; babası ilkokul mezunu olan 4 öğrenci (% 4,2), babası orta okul mezunu olan 9 öğrenci (%9,4), babası lise mezunu olan 35 öğrenci (%36,5) ve babası üniversite mezunu olan 48 öğrenci (%50) olduğu görülmektedir.

1.5. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Sosyo-ekonomik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 6

Örnekleme oluşturan Bireylerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

sosyo ekonomik düzey		
	N	%
orta	61	63,5
yüksek	35	36,5
Toplam	96	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin baba eğitim düzeylerine göre dağılımları tablo 6'de incelendiğinde; sosyo ekonomik düzeyi orta olan 61 öğrenci (%63,5) ve sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan 35 öğrenci (%36,5) olduğu bulunmuştur. Sosyo ekonomik düzeyi düşük olan çocukların özel okula gidemedikleri görülmektedir.

1.6. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Annelerinin Yabancı Dil Bilip Bilmediğine İlişkin Bulgular

Tablo 7

Örnekleme oluşturan Bireylerin Annelerinin Yabancı Dil Bilip Bilmediğine Göre Dağılımları

annenin yabancı dil bilip bilmeme durumu		
	N	%
evet	58	60,4
hayır	38	39,6
Toplam	96	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin annelerinin yabancı dil bilip bilmeme durumlarına göre dağılımları tablo 7'de incelendiğinde; annesi yabancı dil bilen 58 öğrenci (%60,4) ve annesi yabancı dil bilmeyen 38 öğrenci (%39,6) olduğu görülmektedir.

1.7. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Babalarının Yabancı Dil Bilip Bilmediğine İlişkin Bulgular

Tablo 8

Örneklemi oluşturan Bireylerin Babalarının Yabancı Dil Bilip Bilmediğine Göre Dağılımları

babanın yabancı dil bilip bilmeme durumu		
	N	%
evet	65	67,7
hayır	31	32,3
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin babalarının yabancı dil bilip bilmeme durumlarına göre dağılımları tablo 8’de incelendiğinde; babası yabancı dil bilen 65 öğrenci (%67,7) ve babası yabancı dil bilmeyen 31 öğrenci (%32,3) olduğu görülmektedir.

1.8. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Annelerinin Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 9

Örneklemi oluşturan Bireylerin Annelerinin Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına Göre Dağılımları

anne evde yabancı dil konuşuyor mu?		
	N	%
evet	20	20,8
hayır	76	79,2
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin annelerinin evde yabancı dil konuşup konuşmadığına göre dağılımları tablo 9’da verilmiştir. Buna göre annesinin evde yabancı dil konuştuğunu belirten 20 öğrenci(%20,8) ve annesinin evde yabancı dil konuşmadığını belirten 76 öğrenci (%79,2) olduğu görülmektedir.

1.9. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Babalarının Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 10

Örneklemi oluşturan Bireylerin Babalarının Evde Yabancı Dil Konuşup Konuşmadığına Göre Dağılımları

baba evde yabancı dil konuşur mu?		
	%	N
evet	19	19,8
hayır	77	80,2
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin babalarının evde yabancı dil konuşup konuşmadığına göre dağılımları tablo 10’da verilmiştir. Buna göre babasının evde yabancı dil konuştuğunu belirten 19 öğrenci(%19,8) ve babasının evde yabancı dil konuşmadığını belirten 77 öğrenci (%80,2) olduğu görülmektedir

1.10. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anneleri İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 11

Örneklemi oluşturan Bireylerin Anneleri İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına Göre Dağılımları

anne için yabancı dil bilmek önemli mi?		
	N	%
Valid evet	81	84,4
hayır	15	15,6
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin anneleri için yabancı dil bilmenin önemli olup olmadığına göre dağılımları tablo 11’de incelenmiştir. Buna göre annem için yabancı dil önemli diyen 81 öğrenci (%84,4) ve annem için yabancı dil önemli değil diyen 15 öğrenci (%15,6) olarak bulunmuştur.

1.11. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Babaları İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 12

Örneklemi oluşturan Bireylerin Babaları İçin Yabancı Dil Bilmenin Önemli Olup Olmadığına Göre Dağılımları

baba için yabancı dil bilmek önemli mi?

	N	%
evet	85	88,5
hayır	11	11,5
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin babaları için yabancı dil bilmenin önemli olup olmadığına göre dağılımları tablo 12’de incelenmiştir. Buna göre babam için yabancı dil önemli diyen 85 öğrenci (%85,5) ve babam için yabancı dil önemli değil diyen 11 öğrenci (%11,5) olarak bulunmuştur.

1.12. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Okul Öncesi Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular

Tablo 13

Örneklemi oluşturan Bireylerin Okul Öncesi Eğitim Alıp Almama Durumlarına Olup Olmadığına Göre Dağılımları

okul öncesi eğitim aldınız mı?

	N	%
evet	83	86,5
hayır	13	13,5
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına olup olmadığına göre dağılımları tablo 13’de verilmiştir. Tablo 13 incelendiğinde okul öncesi eğitimi alan 83 öğrenci (%86,5) ve okul öncesi eğitim almayan 13 öğrenci (%13,5) olduğu görülmektedir.

**1.13. Örneklemi Oluşturan Bireylerden Okul Öncesi Eğitim Alanların
Bu Süreçte Yabancı Dil Eğitimi Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular**

Tablo 14

Örneklemi oluşturan Bireylerden Okul Öncesi Eğitim Alanların Bu Süreçte Yabancı Dil Eğitimi Alıp Almadıklarına Göre Dağılımları

Okul öncesi yabancı dil eğitimi alan ve almayanlar		
Evet/Hayır	N	%
Evet	55	66,3
Hayır	28	33,7

Örneklemi oluşturan bireylerden okul öncesi eğitim alanların bu süreçte yabancı dil eğitimi alıp almadıklarına göre dağılımları tablo 14’de verilmiştir. Buna göre okul öncesi eğitimi alıp bu süreçte yabancı dil eğitimi alan 55 öğrenci (%66,3) okul öncesi eğitim alıp yabancı dil eğitimi almayan 28 öğrenci (%33,7) olarak bulunmuştur.

**1.14. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Yabancı Dil Eğitimi İçin Yardım
Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular**

Tablo 15

Örneklemi oluşturan Bireylerin Yabancı Dil Eğitimi için Yardım Alıp Almadıklarına Göre Dağılımları

yabancı dil için yardım alıyor musunuz ?		
	N	%
evet	59	61,5
hayır	37	38,5
Toplam	96	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin yabancı dil eğitimi için yardım alıp almadıklarına göre dağılımları 15’de verilmiştir. Buna göre yabancı dil eğitiminde yardım aldığını belirten 59 öğrenci (%61,5) ve bu süreçte yardım almadığını belirten 37 öğrenci (% 38,5) olarak bulunmuştur.

1.15. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Yabancı Dili Sevip Sevmediklerine İlişkin Bulgular

Tablo 16

Örnekleme oluşturan Bireylerin Yabancı Dili Sevip Sevmediklerine Göre Dağılımları

yabancı dil öğrenmeyi seviyor musunuz

	N	%
evet	85	88,5
hayır	11	11,5
Toplam	96	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin yabancı dili sevip sevmediklerine göre dağılımları tablo 16’de verilmiştir. Tablo 16 incelendiğinde 85 öğrencinin (%88,5)’inin yabancı dili sevdiği ve 11 öğrencinin (%11,5) yabancı dili sevmediği görülmektedir.

1.16. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Annenin Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bulgular

Tablo 17

Örnekleme oluşturan Bireylerin Annenin Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına Göre Dağılımları

algılanan anne tutumu

	N	%
ilgili	28	29,2
otoriter	3	3,1
ilgili-otoriter	26	27,1
ilgili-demokratik	36	37,5
ilgisiz-demokratik	3	3,1
Toplam	96	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin annenin tutumlarını nasıl algıladıklarına göre dağılımları tablo 17’de incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda annesinin tutumunu “ilgili” olarak algılayan 28 öğrenci (%29,2), “otoriter” olarak algılayan 3 öğrenci (%3,1), “ilgili-otoriter” olarak algılayan 26 öğrenci (%27,1), “ilgili-demokratik” olarak algılayan 36 öğrenci (%37,5) ve “ilgisiz-demokratik” olarak algılayan 3 öğrenci (%3,1) olduğu görülmüştür.

1.17. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Babanın Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bulgular

Tablo 18

Örnekleme oluşturan Bireylerin Babanın Tutumlarını Nasıl Algıladıklarına Göre Dağılımları

algılanan baba tutumu		
	N	%
ilgili	19	19,8
otoriter	5	5,2
ilgili-otoriter	15	15,6
ilgisiz	3	3,1
demokratik	3	3,1
ilgili-demokratik	46	47,9
cezalandırıcı	5	5,2
Toplam	96	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin babanın tutumlarını nasıl algıladıklarına göre dağılımlarına ilişkin istatistiksel sonuçlar tablo 18’de verilmiştir. Buna göre babasının tutumunu “ilgili” olarak algılayan 19 öğrenci (%19,8), “otoriter” olarak algılayan 5 öğrenci (%5,2), “ilgili-otoriter” olarak algılayan 15 öğrenci (%15,6), “ilgisiz” olarak algılayan 3 öğrenci (%3,1), “demokratik” olarak algılayan 3 öğrenci (%3,1), “ilgili-demokratik” olarak algılayan 46 öğrenci (%47,9) ve “cezalandırıcı” olarak algılayan 5 öğrenci (%5,2) olduğu görülmektedir.

2. Problem Durumuna İlişkin Bulgular

2.1. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasındaki bulgular

Tablo 19

Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Alan Öğrenciler İle Yabancı Dil Eğitimi Almayan Öğrencilerin Ön Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	okul öncesi eğitiminde yabancı dil alma almama	N	Ortalama	Standart sapma
ön test puanları	evet	57	62,58	20,33
	hayır	39	57,28	21,08

t	Sd	P
1,235	94	,220

Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları standart sapmaları t değerleri ve önemlilik düzeyleri tablo 19’de incelenmiştir. Buna göre okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları (X=62,58), standart sapmaları (S=20,33). Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi almamış öğrencilerin ön test puan ortalamaları (X=57,28) ve standart sapmaları (S=21,08) olarak bulunmuştur.

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan “ bağımsız gruplarda iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi” (t-testi) sonucunda farkın $[t=_{(94)} 1,23, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur.

2.2. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasındaki bulgular.

Tablo 20

Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Alan Öğrenciler İle Yabancı Dil Eğitimi Almayan Öğrencilerin Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan/almayanlar	N	Ortalama	Standart sapma
Son test puanları evet	57	82,58	16,88
hayır	39	74,62	18,93

t	Sd	P
2,161	94	,033

Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin son test puan ortalamaları standart sapmaları t değerleri ve önemlilik düzeyleri tablo 20’de incelenmiştir. Buna göre okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=82,58$), standart sapmaları ($S=16,88$). Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi almamış öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=74,62$) ve standart sapmaları ($S=18,93$) olarak bulunmuştur.

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan “bağımsız gruplarda iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi” (t-testi) sonucunda farkın $[t=_{(94)} 2,61, P<0,05]$ düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu fark okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin lehinedir.

2.3. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 21

Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Alan Öğrencilerin Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alanlar

	ortalama	N	standart sapma
ön test	62,58	57	20,33
son test	82,58	57	16,88

t	Sd	P
-13,125	56	,000

Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları tablo 21’de incelenmiştir. Buna göre okul öncesi eğitimi sürecinde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=62,58$), standart sapmaları ($S=20,33$), son test puan ortalamaları ($X=82,58$) ve standart sapmaları ($S=16,88$) olarak bulunmuştur.

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farkı test etmek için “iki eş arasındaki farkın önemlilik testi” (t-testi) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki fark son test puanları lehine [$t=_{(56)} 13,56, P<0,05$] düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

2.4. Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 22

Okul Öncesi Eğitiminde Yabancı Dil Eğitimi Almayan Öğrencilerin Ön Test –
Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik
Düzeyleri

okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi almayanlar

		ortalama	N	standart sapma
Pair 1	ön test	57,28	39	21,08
	son test	74,62	39	18,93

	t	Sd	P
	-11,262	38	,000

Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları tablo 22’de incelenmiştir. Buna göre okul öncesi eğitimi sürecinde yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=57,28$), standart sapmaları ($S=21,08$), son test puan ortalamaları ($X=74,62$) ve standart sapmaları ($S=18,93$) olarak bulunmuştur.

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farkı test etmek için “iki eş arasındaki farkın önemlilik testi” (t-testi) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki fark son test puanları lehine [$t=_{(38)} 11,26, P<0,05$] düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

3. Alt problemlere ilişkin bulgular.

3.1.Yabancı dil eğitiminde cinsiyetin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 23

İlköğretim I. Kademe Kız ve Erkek Öğrencilerinin Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	CINSİYET	N	Ortalama	standart sapma
ön test	kız	44	64,80	18,61
	erkek	52	56,73	21,80
son test	kız	44	82,39	12,98
	erkek	52	76,77	21,26

	t	Sd	P
ön test	1,930	94	,057
son test	1,528	94	,130

İlköğretim I. kademe kız ve erkek öğrencilerinin ön test – son test puan ortalamaları standart sapmaları t değerleri ve önemlilik düzeyleri tablo 23’de incelenmiştir. Buna göre kız öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=64,80$), standart sapmaları ($S=18,61$), erkek öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=56,73$), standart sapmaları ($S=21,80$), kız öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=82,39$), standart sapmaları ($S=12,98$), erkek öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=76,77$), standart sapmaları ($S=21,26$) olarak bulunmuştur.

Kız ve erkek öğrencilerin ön test - son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan “bağımsız gruplarda iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi” (t-testi) sonucunda hem ön test puan ortalamaları hem de son test puan ortalamaları arasındaki fark ön test puanları için [$t=_{(94)} 1,93, P>0,05$] ve son test puanları için [$t=_{(94)} 1,52, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

3.2. Yabancı dil eğitiminde sınıf düzeyinin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 24

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

		N	Ortalama	Standart sapma
ön test	1.sınıf	17	52,94	20,54
	2.sınıf	21	52,38	15,86
	3.sınıf	18	58,17	16,64
	4.sınıf	20	58,45	19,06
	5.sınıf	20	79,25	20,15
	Total	96	60,43	20,69
son test	1.sınıf	17	74,71	20,65
	2.sınıf	21	69,19	18,65
	3.sınıf	18	85,00	13,39
	4.sınıf	20	75,70	16,87
	5.sınıf	20	92,50	10,20
	Total	96	79,34	18,08

		KT	Sd	KO	F	P
ön test	Gruplar arası	9568,4	4	2392,1	6,997	,000
	Grup içi	31111,1	91	341,9		
	Toplam	40679,5	95			
son test	Gruplar arası	6833,7	4	1708,4	6,422	,000
	Grup içi	24208,0	91	266,0		
	Toplam	31041,7	95			

Scheffe

Bağımlı Değişken	(I) sınıf düzeyi	(J) sınıf düzeyi	P<0,05
ön test	1.sınıf	5.sınıf	*
	2.sınıf	5.sınıf	*
	3.sınıf	5.sınıf	*
	4.sınıf	5.sınıf	*
	5.sınıf	1.sınıf	*
		2.sınıf	*
		3.sınıf	*
		4.sınıf	*
son test	1.sınıf	5.sınıf	*
	2.sınıf	5.sınıf	*
	4.sınıf	5.sınıf	*
	5.sınıf	1.sınıf	*
		2.sınıf	*
		4.sınıf	*

*. The mean difference is significant at the .05 level.

İlköğretim I. Kademe düzeyinde sınıf düzeyinin bir faktör olup olmadığını belirlemek için yapılan analizler (ANOVA) sonucunda sınıf düzeyinin bir faktör olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ön test puanları incelendiğinde sınıf düzeyi özellikle 5. sınıf olan öğrencilerin yabancı dil puan ortalamaları diğer sınıf düzeylerinden yüksek bulunmuştur. Ortalamalar arası bu fark $[F=_{(4-91)} 6,99, P<0,05]$ düzeyinde anlamlıdır. Öğrencilerin son test puanları incelendiğinde işlemin etkinliği sınıf düzeyine paralel olarak artmakta özellikle 5. sınıf öğrencilerinin yabancı dil puan ortalamaları 1. sınıf, 2. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinden farklıdır ve bu fark $[F=_{(4-91)} 6,42, P<0,05]$ düzeyinde anlamlıdır.

3.3. Yabancı dil eğitiminde anne eğitim düzeyinin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 25

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

Descriptives					
		N	ortalama	standart sapma	
ONTEST_P	ilkokul	17	51,18	20,04	
	ortaokul	14	57,29	16,20	
	lise	29	60,14	17,38	
	üniversite	36	66,25	23,65	
	Total	96	60,43	20,69	
SONTE_P	ilkokul	17	70,59	19,31	
	ortaokul	14	75,50	19,31	
	lise	29	80,17	15,11	
	üniversite	36	84,31	18,06	
	Total	96	79,34	18,08	

		KT	Sd	KO	F	P
ön test	Gruplar arası	2816,0	3	938,7	2,281	,084
	Grup içi	37863,5	92	411,6		
	Toplam	40679,5	95			
son test	Gruplar arası	2416,3	3	805,4	2,589	,058
	Grup içi	28625,4	92	311,1		
	Toplam	31041,7	95			

Yabancı dil eğitiminde anne eğitim düzeyinin bir faktör olup olmadığı tablo 25’de incelendiğinde anne eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin yabancı dil puan ortalamalarının da yükseldiği görülmektedir. Yabancı dil ön test puan ortalamaları ($X=51,18$) en düşük olan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri ilkokul iken, yabancı dil son test puan ortalamaları ($X=66,25$) en yüksek olan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin üniversite olduğu görülmüştür. Bu ortalamalar arasındaki fark $[F=_{(3-92)} 2,26, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir. Anne eğitim düzeyi yükselince çocukların yabancı dil puan ortalamaları yükselse dahi bu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer sonuç öğrencilerin son test puanları içinde söylenebilir. İstatistiksel olarak anne eğitim düzeyi yabancı dil eğitimi için bir faktör değildir.

3.4. Yabancı dil eğitiminde baba eğitim düzeyinin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 26

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

		N	ortalama	standart sapma
ön test	ilkokul	4	45,00	19,15
	ortaokul	9	54,44	16,67
	lise	35	59,03	19,24
	üniversite	48	63,85	22,06
	Total	96	60,43	20,69
son test	ilkokul	4	65,00	23,80
	ortaokul	9	73,89	14,22
	lise	35	78,63	18,18
	üniversite	48	82,08	17,87
	Total	96	79,34	18,08

		KT	Sd	KO	F	P
ÖNTEST_P	Gruplar arası	1906,3	3	635,4	1,508	,218
	Grup içi	38773,2	92	421,4		
	Toplam	40679,5	95			
SONTE_P	Gruplar arası	1468,9	3	489,6	1,523	,214
	Grup içi	29572,7	92	321,4		
	Toplam	31041,7	95			

Yabancı dil eğitiminde baba eğitim düzeyinin bir faktör olup olmadığı tablo 26’da incelendiğinde baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin yabancı dil puan ortalamalarının da yükseldiği görülmektedir. Yabancı dil ön test puan ortalamaları ($X=45$) en düşük olan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri ilkokul iken, yabancı dil son test puan ortalamaları ($X=63,85$) en yüksek olan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin üniversite olduğu görülmüştür. Bu ortalamalar arasındaki fark $[F=_{(3-92)} 2,26, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir. Baba eğitim düzeyi yükselince çocukların yabancı dil puan ortalamaları yükselse dahi bu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer sonuç öğrencilerin son test puanları içinde söylenebilir. İstatistiksel olarak baba eğitim düzeyinin de yabancı dil eğitimi için bir faktör olmadığı söylenebilir.

3.5. Yabancı dil eğitiminde sosyo-ekonomik düzeyin bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 27

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	sosyo-ekonomik düzey	N	ortalama	standart sapma
ön test	orta	61	62,41	22,71
	yüksek	35	56,97	16,35
son test	orta	61	79,61	20,35
	yüksek	35	78,89	13,48

t	Sd	P
1,243	94	,217
,187	94	,852

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yabancı dil eğitiminde bir faktör olup olmadığına ilişkin sonuçlar tablo 27’de verilmiştir. Tablo 27 incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin olmadığı görülmektedir. Sosyo- ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X= 62,41$), standart sapmaları ($S=22,71$), sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X= 56,97$), standart sapmaları ($S=16,35$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 1,52P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

Sosyo- ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X= 79,61$), standart sapmaları ($S=20,35$), sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X= 78,89$), standart sapmaları ($S=13,48$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 1,52P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.6. Yabancı dil eğitiminde algılanan anne tutumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 28

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

		N	ortalama	Standart sapma
ön test	ilgili	28	56,79	25,36
	otoriter	3	71,67	28,43
	ilgili-otoriter	26	61,88	17,39
	ilgili-demokratik	36	62,56	18,60
	ilgisiz-demokratik	3	45,00	13,23
	Total	96	60,43	20,69
son test	ilgili	28	71,04	24,09
	otoriter	3	96,67	5,77
	ilgili-otoriter	26	80,00	14,01
	ilgili-demokratik	36	84,78	13,11
	ilgisiz-demokratik	3	68,67	8,08
	Total	96	79,34	18,08

		KT	Sd	KO	F	P
ön test	Gruplar arası	1682,566	4	420,641	,982	,422
	Grup içi	38996,924	91	428,538		
	Toplam	40679,490	95			
son test	Gruplar arası	4249,136	4	1062,284	3,608	,009
	Grup içi	26792,520	91	294,423		
	Toplam	31041,656	95			

Scheffe

Dependent Variable	(I) ANN TUTU	(J) ANN TUTU	ortalamalar arası (I-J)
son test	ilgili	ilgili-demokratik	*
	ilgili-demokratik	ilgili	*

*. The mean difference is significant at the .05 level.

İlköğretim çağı çocuğunun algıladığı anne tutumu ile yabancı dili öğrenme arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 28’de verilmiştir. Buna göre öğrencilerin ön test puan ortalamaları incelendiğinde yabancı dil puan ortalaması en yüksek olan öğrencilerin algıladıkları anne tutumu olarak “otoriter” tutumdur. (X=71,67). Bunun yanında yabancı dil ön test puan ortalaması en düşük olan (X=45) öğrencilerin algıladığı anne tutumu olarak “ilgisiz-demokrat” görülmektedir. Ortalamalar arasındaki bu fark $[F=_{(4-91)} 0,98, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

öğrencilerin son test puan ortalamaları incelendiğinde yabancı dil puan ortalaması en yüksek olan öğrencilerin algıladıkları anne tutumu olarak “otoriter” tutumdur. (X=96,67). Bunun yanında yabancı dil son test puan ortalaması en düşük olan (X=68,67) öğrencilerin algıladığı anne tutumu olarak “ilgisiz-demokrat” görülmektedir. Fakat sadece “ilgili- demokrat” olarak algılanan anne tutumu ile “ilgili” anne tutumu arasındaki fark $[F=_{(4-91)} 3,60, P<0,05]$ düzeyinde anlamlıdır.

3.7. Yabancı dil eğitiminde algılanan baba tutumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 29

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Baba Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları F Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

Descriptives				
		N	ortalama	standart sapma
ön test	ilgili	19	60,1053	24,2828
	otoriter	5	60,0000	32,9773
	ilgili-otoriter	15	53,0000	20,8567
	ilgisiz	3	46,6667	15,2753
	demokratik	3	58,3333	18,9297
	ilgili-demokratik	46	63,2391	18,4393
	cezalandırıcı	5	68,0000	16,4317
	Total	96	60,4271	20,6931
son test	ilgili	19	75,7895	22,0620
	otoriter	5	71,2000	32,1434
	ilgili-otoriter	15	76,6667	19,3009
	ilgisiz	3	66,6667	15,2753
	demokratik	3	72,0000	15,8745
	ilgili-demokratik	46	82,8261	14,0591
	cezalandırıcı	5	89,0000	13,4164
	Total	96	79,3438	18,0763

		KT	Sd	KO	F	P
ön test	Gruplar arası	2061,997	6	343,666	,792	,579
	Grup içi	38617,492	89	433,904		
	Toplam	40679,490	95			
son test	Gruplar arası	2347,090	6	391,182	1,213	,307
	Grup içi	28694,567	89	322,411		
	Toplam	31041,656	95			

İlköğretim çağı çocuğunun algıladığı baba tutumu ile yabancı dili öğrenme arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 29’da verilmiştir. Buna göre öğrencilerin ön test puan ortalamaları incelendiğinde yabancı dil

puan ortalaması en yüksek olan öğrencilerin algıladıkları baba tutumu olarak “cezalandırıcı” tutumdur. (X=71,67). Bunun yanında yabancı dil ön test puan ortalaması en düşük olan (X=46,66) öğrencilerin algıladığı baba tutumu olarak “ilgisiz” görülmektedir. Ortalamalar arasındaki bu fark $[F=_{(4-91)} 0,98, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

Öğrencilerin son test puan ortalamaları incelendiğinde yabancı dil puan ortalaması en yüksek olan öğrencilerin algıladıkları baba tutumu olarak “cezalandırıcı” tutumdur. (X=89). Bunun yanında yabancı dil son test puan ortalaması en düşük olan (X=66,66) öğrencilerin algıladığı baba tutumu olarak “ilgisiz” görülmektedir. Ortalamalar arasındaki bu fark $[F=_{(4-91)} 0,98, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.8. Yabancı dil eğitiminde annenin yabancı dil bilme- bilmeme durumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 30

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Yabancı Dil Bilip Bilmemelerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	Anne yabancı dil biliyor mu	N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	58	64,38	21,88
	hayır	38	54,39	17,32
son test	evet	58	83,07	17,32
	hayır	38	73,66	17,94

---

	t	Sd	P
ön test	2,367	94	,020
son test	2,567	94	,012

Annenin yabancı dil bilme ve bilmeme durumunun yabancı dil eğitiminde bir faktör olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 30’da verilmiştir. Buna göre anneleri yabancı dil bilen öğrencilerin ön test puan ortalamaları (X=64,38), standart sapmaları (S=21,88), anneleri yabancı dil bilmeyen öğrencilerin ön test puan ortalamaları (X=54,39) ve standart sapmaları (S=17,32) olarak bulunmuştur. Bu

ortamlar arasındaki fark anneleri yabancı dil bilen çocukların lehine [$t=_{(94)} 2,36, P<0,05$] düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Anneleri yabancı dil bilen öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=83,07$), standart sapmaları ($S=17,32$), anneleri yabancı dil bilmeyen öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=73,66$) ve standart sapmaları ($S=17,90$) olarak bulunmuştur. Bu ortamlar arasındaki fark anneleri yabancı dil bilen çocukların lehine [$t=_{(94)} 2,56, P<0,05$] düzeyinde anlamlıdır.

3.9. Yabancı dil eğitiminde babalarının yabancı dil bilme- bilmeme durumunun bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 31

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Yabancı Dil Bilip Bilmemelerine Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	Baba yabancı dil biliyor mu	N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	65	59,88	20,97
	hayır	31	61,58	20,39
son test	evet	65	80,28	16,85
	hayır	31	77,39	20,57

	t	Sd	P
ön test	-,375	94	,708
son test	,731	94	,467

Babanın yabancı dil bilme ve bilme durumunun yabancı dil eğitiminde bir faktör olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 31’de verilmiştir. Buna göre babaları yabancı dil bilen öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=59,88$), standart sapmaları ($S=20,97$), babaları yabancı dil bilmeyen öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=61,58$) ve standart sapmaları ($S=20,39$) olarak bulunmuştur. Bu ortamlar arasındaki fark [$t=_{(94)} 0,37, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir..

Babaları yabancı dil bilen öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=80,28$), standart sapmaları ($S=16,85$), babaları yabancı dil bilmeyen öğrencilerin son test puan

ortalamları ($X=77,39$) ve standart sapmaları ($S=20,57$) olarak bulunmuştur. Bu ortamlar arasındaki fark $[t=_{(94)} 0,73, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.10. Yabancı dil eğitiminde annelerin evde yabancı dil konuşup-konuşmama durumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 32

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Evde Yabancı Dil Konuşup - Konuşmamalarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	anne evde yabancı dil konuşuyor mu?	N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	20	67,75	20,23
	hayır	76	58,50	20,51
son test	evet	20	85,75	14,72
	hayır	76	77,66	18,58

---

	t	Sd	P
ön test	1,800	94	,075
son test	1,802	94	,075

Annenin evde yabancı dil konuşup konuşmama durumunun yabancı dil eğitiminde etkili olup olmadığını belirlemek için yapılan analizler tablo 32’de verilmiştir. Buna göre annesi evde yabancı dil konuşan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=67,75$), standart sapmaları ($S=20,23$), annesi evde yabancı dil konuşmayan çocukların ön test puan ortalamaları ($X=58,50$) ve standart sapmaları ($S=20,51$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 1,80, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

Annesi evde yabancı dil konuşan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=85,75$), standart sapmaları ($S=14,72$), annesi evde yabancı dil konuşmayan çocukların son test puan ortalamaları ($X=77,66$) ve standart sapmaları ($S=18,58$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 1,80, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.11. Yabancı dil eğitiminde babaların evde yabancı dil konuşup-konuşmama durumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 33

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Evde Yabancı Dil Konuşup - Konuşmamalarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

baba evde yabancı dil konuşuyor mu?		N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	19	65,00	20,82
	hayır	77	59,30	20,64
son test	evet	19	83,42	14,86
	hayır	77	78,34	18,73

	t	Sd	P
ön test	1,076	94	,284
son test	1,099	94	,275

Babanın evde yabancı dil konuşup konuşmama durumunun yabancı dil eğitiminde etkili olup olmadığını belirlemek için yapılan analizler tablo 33’de verilmiştir. Buna göre babası evde yabancı dil konuşan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=65$), standart sapmaları ($S=20,82$), babası evde yabancı dil konuşmayan çocukların ön test puan ortalamaları ($X=59,30$) ve standart sapmaları ($S=20,64$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 1,07, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

Babası evde yabancı dil konuşan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=83,42$), standart sapmaları ($S=14,86$), babası evde yabancı dil konuşmayan çocukların son test puan ortalamaları ($X=78,34$) ve standart sapmaları ($S=18,73$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 1,09, P>0,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.12. Yabancı dil eğitiminde annelerin yabancı dile karşı tutumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 34

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Annelerinin Yabancı Dile Karşı Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

Anne yabancı dil eğitimini önemsiyor mu?		N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	81	61,80	20,90
	hayır	15	53,00	18,40
son test	evet	81	81,43	16,78
	hayır	15	68,07	21,12

	t	Sd	P
ön test	1,524	94	,131
son test	2,717	94	,008

Yabancı dil eğitiminde annenin yabancı dili önemseyip önemsemediğinin yabancı dil eğitiminde bir faktör olup olmadığına ilişkin sonuçlar tablo 34’de verilmiştir. Buna göre yabancı dili önemseyen annelerin çocuklarının ön test puan ortalamaları ($X=61,80$), standart sapmaları ($S=21,90$), yabancı dili önemsemeyen annelerin çocuklarının ön test puan ortalamaları ($X=53$) ve standart sapmaları ($S=18,40$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark [$t=_{(94)} 1,52, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

Yabancı dili önemseyen annelerin çocuklarının son test puan ortalamaları ($X=81,43$), standart sapmaları ($S=16,78$), yabancı dili önemsemeyen annelerin çocuklarının son test puan ortalamaları ($X=68,07$) ve standart sapmaları ($S=21,12$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark [$t=_{(94)} 2,17, P<0,05$] düzeyinde anlamlıdır.

3.13. Yabancı dil eğitiminde babaların yabancı dile karşı tutumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 35

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Babalarının Yabancı Dile Karşı Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

	Anne yabancı dil eğitiminini önemsiyor mu?	N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	85	61,69	21,00
	hayır	11	50,64	15,67
son test	evet	85	80,76	17,11
	hayır	11	68,36	22,29

	t	Sd	P
ön test	1,684	94	,096
son test	2,183	94	,032

Yabancı dil eğitiminde babanın yabancı dili önemseyip önemsemediğinin yabancı dil eğitiminde bir faktör olup olmadığına ilişkin sonuçlar tablo 35’de verilmiştir. Buna göre yabancı dili önemseyen babaların çocuklarının ön test puan ortalamaları ($X=61,69$), standart sapmaları ($S=21$), yabancı dili önemsemeyen babaların çocuklarının ön test puan ortalamaları ($X=50,46$) ve standart sapmaları ($S=15,67$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark [$t=_{(94)} 1,68, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

Yabancı dili önemseyen babaların çocuklarının son test puan ortalamaları ($X=80,76$), standart sapmaları ($S=17,11$), yabancı dili önemsemeyen babaların çocuklarının son test puan ortalamaları ($X=68,36$) ve standart sapmaları ($S=22,29$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark [$t=_{(94)} 2,18, P<0,05$] düzeyinde anlamlıdır.

3.14. Yabancı dil eğitiminde çocukların yardım isteyip istememe durumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 36

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Yabancı Dile Eğitiminde Yardım İsteyip İstemem Durumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

çocukların yabancı dil eğitiminde yardım istemem durumları		N	ortalama	standart sapma
ön test	evet	59	63,03	22,95
	hayır	37	56,27	15,90
son test	evet	59	81,78	18,21
	hayır	37	75,46	17,40

	t	Sd	P
ön test	1,571	94	,120
son test	1,683	94	,096

Yabancı dil eğitiminde yardım alma

Yabancı dil eğitiminde çocukların ders dışında kaynak gördükleri veya kaynak olabilecek bir kişiden yardım isteme tutumlarının yabancı dil eğitimi için bir faktör olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 36'de verilmiştir. Tablo 36 incelendiğinde yardım arayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=63,03$), standart sapmaları ($S=22,95$), yardım aramayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=56,27$) ve standart sapmaları ($S=15,90$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark [$t=_{(94)} 1,57, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

Yardım arayan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=81,78$), standart sapmaları ($S=18,21$), yardım aramayan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($X=75,46$) ve standart sapmaları ($S=17,40$) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark [$t=_{(94)} 1,68, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

3.15. Yabancı dil eğitimine karşı çocukların tutumlarının bir faktör olup olmadığına ilişkin bulgular.

Tablo 37

İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Yabancı Dile Karşı Tutumlarına Göre Ön Test – Son Test Puan Ortalamaları Standart Sapmaları t Değerleri ve Önemlilik Düzeyleri

çocuklar yabancı dil eğitimini sevip sevmeme durumları		N	ortalama	Standart sapma
ön test	evet	85	62,89	19,57
	hayır	11	41,36	20,01
son test	evet	85	81,94	15,47
	hayır	11	59,27	24,35

	t	Sd	P
ön test	3,426	94	,001
son test	4,251	94	,000

Yabancı dil eğitimine karşı çocuğun tutumunun yabancı dil eğitiminde bir faktör olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 37’de verilmiştir. Buna göre yabancı dile karşı olumlu tutum içinde olan öğrencilerin ön test puan ortalamaları (X=62,89), standart sapmaları (S= 19,57), yabancı dile karşı olumlu tutum içinde olmayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları (X=41,36) ve standart sapmaları (S= 20,01) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 3,42, P<0,05]$ düzeyinde anlamlıdır.

Yabancı dile karşı olumlu tutum içinde olan öğrencilerin son test puan ortalamaları (X=81,94), standart sapmaları (S= 15,47), yabancı dile karşı olumlu tutum içinde olmayan öğrencilerin son test puan ortalamaları (X=59,27) ve standart sapmaları (S= 24,35) olarak bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki fark $[t=_{(94)} 3,42, P<0,05]$ düzeyinde anlamlıdır.

BÖLÜM – V

Bu bölümde bulgulara ilişkin elde edilen sonuçlara, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma “Okul Öncesi Dönemde Yabancı Dil Öğrenilmesinin Yabancı Dil Öğrenimine Etkisi”ni belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma betimsel yöntemlerden “Okul Survey” yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 44 kız (% 45.8) ve 52 erkek (% 54.2) öğrenci olmak üzere toplam 96 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler SPSS for Windows paket programı ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

1- Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları bir faktör müdür ?

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitim alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=62,58$), standart sapmaları ($S=20,33$). Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi almamış öğrencilerin ön test puan ortalamaları ($X=57,28$), standart sapmaları ($S=21,08$) olarak bulunmuştur.

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrencilerin ön test puan ortalamaları arasındaki farkı istatistiksel olarak t-testi sonucunda farkın [$t=_{(94)} 1,23$, $P>0,05$] düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur. Burada öğrencilere konuların hiç anlatılmadan test edilmesi ve okul öncesi dönem veya sonraki dönemlerin üzerinden zaman geçmesi sonucu öğrencilerin konuları unutması etken olmuştur.

2- Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrenciler ile yabancı dil eğitimi almayan öğrencilerin son test puan ortalamaları bir faktör müdür ?

Okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimi alan ve almayan öğrencilerin son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi sonucunda farkın [$t=_{(94)} 2,61$, $P<0,05$] düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu fark, okul öncesi dönemde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin

lehinedir. Yabancı dil eğitimi alan bu öğrencilerin başarılı oldukları ders esnasındaki sorulara verdikleri cevaplar, aktif derse katılımları ve kanuları çabuk kavramaları yönleriyle de öne çıkmaktadır. Literatürde, Badalen, L. (1999) bulguları “Çok Erken Yaşta Çocuklara Yabancı Dil Eğitimi” araştırması ile desteklemektedir.

3- Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test - son test ortalamaları arasında fark bir faktör müdür?

Okul öncesi eğitiminde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin ön test - son test puan ortalamaları arasındaki fark t-testi sonucunda son test puanları lehine [$t = (56) 13,56$, $P < 0,05$] düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ön testte farklılık olmamasına rağmen son testte yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin konunun anlatılması üzerine eski bilgilerini hatırlayarak daha çabuk kavrayıp uygulamaya döktüğü gözlemlenmiştir.

4- Yabancı dil eğitiminde cinsiyet değişkeni açısından fark var mıdır?

Kız ve erkek öğrencilerin ön test – son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı belirlemek için yapılan testin sonucunda ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki fark ön test ve son test puanları için anlamlı bulunmamıştır. Literatürde Peçenek, D. (2002) yaptığı çalışmada, sözel beceride kız çocukların erken çocuklarından daha yüksek edinim gösterdikleri; bildiklerini uygulamada ise erken çocukların daha aktif olduklarını belirtmiştir.

5- Yabancı dil eğitiminde sınıf düzeyi bir faktör müdür?

İlköğretim birinci kademe düzeyinde sınıf düzeyinin bir faktör olup olmadığını belirlemek için yapılan analizler (ANOVA) sonucunda sınıf düzeyinin bir faktör olduğu görülmektedir. Beşinci sınıf öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamaları 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Bunun en büyük sebebi öğrenciler her ne kadar anlatılan konuyu bu sene itibarıyla görmese de birinci sınıftan itibaren gördükleri için başarılı olmuşlardır.

6- Yabancı dil eğitiminde anne-babanın eğitim düzeyi bir faktör müdür?

Yabancı dil ön test puan ortalamaları en düşük olan öğrencilerin anne- babalarının eğitim düzeyleri ilköğretim iken, yabancı dil son test puan ortalamaları en yüksek olan öğrencilerin anne-babalarının eğitim düzeyinin üniversite olduğu görülmüştür. Fakat anne-baba eğitim düzeyi yükselince öğrencilerin yabancı dil puan ortalamaları yükselse dahi bu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bunun en büyük sebebi öğrencilerimizin yabancı dil konusunda anne-babalarından yardım istememelerinden kaynaklanmaktadır. Kişisel bilgi formunda (Ek 1) sorduğumuz “Anne-Babadan Yabancı

Dil Eğitiminde Yardım Alma” ile ilgili istatistiksel sonuç ön test-son test puan ortalamaları ve standart sapmaları arasındaki farkın anlamlı bulunmadığını göstermektedir.

7- Yabancı dil eğitiminde sosyo-ekonomik düzey bir faktör müdür?

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yabancı dil eğitiminde faktör olup olmadığı incelendiğinde sosya-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin olmadığı görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin ön test-son test ortalamaları ve standart sapmaları ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ön test-son test ve standart sapmaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

8- Yabancı dil eğitiminde algılanan anne-baba tutumu bir faktör müdür?

İlköğretim çağı öğrencilerinin algıladığı anne tutumu ile yabancı dili öğrenme arasındaki ilişkiyi belirleyen analiz sonucunda ön test ve son test puan ortalamaları en yüksek olan öğrencilerin algıladıkları anne tutumum “otoriter” olarak bulunmuştur. Öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamaları en düşük olanların algıladıkları anne tutumu ise “ilgisiz-demokrat” olarak görülmektedir.

Baba tutumu ile ilgili analiz sonuçlarına bakıldığında ön test ve son test puan ortalaması en yüksek olan öğrencilerin “cezlandırıcı” olduğu; ön test ve son test puan ortalaması en düşük olan öğrencilerin baba tutumu ise “ilgisiz” olduğu görülmektedir. Fakat bu fark [$t_{(4-91)} 0,98, P>0,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

İlköğretim çağı çocuklarının küçük olmasından dolayı onların başarı dikkatli bir takip ve otoritenin etkili olduğu görülürken, “ilgisiz” bir anne-baba tutumunun onları da derslere ve yabancı dil öğrenmeye ilgisiz hale getirmektedir.

9- Yabancı dil eğitiminde anne-babaların yabancı dil bilip-bilmemeleri bir faktör müdür?

Annenin yabancı dil bilme-bilmeme durumunun analiz sonuçlarına bakıldığında anneleri yabancı dil bilen öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamalarının daha yüksek olduğu [$t_{(94)} 2,56, P<0,05$] düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Babaları yabancı dil bilen öğrencilerin ön test ve son test puan ortalamaları ile babaları yabancı dil bilmeyen öğrencilerin ön test ve son test puan ve ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Burada ilköğretim çağı 1, 2, 3,4 ve 5. sınıf öğrencileri ile daha çok annelerinin ilgilenmesi onların eğitim-öğretimlerini yakından takip etmesi ve anneye daha yakın olmalarının etkisi görülmektedir.

10- Yabancı dil eğitiminde anne-babaların evde yabancı dil konuşup-konuşmamaları bir faktör müdür?

Anne-babanın evde yabancı dil konuş-konuşmama durumunun yabancı dil eğitiminde etikili etkili olup-olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçlarında; anne-babası evde yabancı dil konuşan öğrencilerin ön test-son test puan ortalamaları ve standart sapmaları ile anne-babası evde yabancı dil konuşmayan öğrencilerin ön test-son test puan ortalamaları ve standart sapmaları arasında anlamlı bir ifade bulunamamıştır. Literatürde, Lupan, S. (1993) yaptığı çalışmada “bir insan bir dil” kuralına kesin olarak uyulmalı ve çocukla iletişim kuran kişi her zaman aynı dili kullanmalıdır. Mesela, ailede her zaman anne çocuk ile ana dilinde konuşurken baba bildiği yabancı dil ile konuşmalı. Tersisi durum da uygulanabilir. Bu sadece ebeveynlerin yabancı dil bilip-bilmemeleri ile alakalıdır. Ebeveynlerin kimin hangi dil ile konuşacağı konusunda aralarında önceden anlaşmaları ve buna sıkı sıkıya bağlı kalmaları lazımdır.

11- Yabancı dil eğitiminde anne-babaların yabancı dile karşı tutumları bir faktör müdür?

Yabancı dil eğitiminde, yabancı dili önemseyen anne-babaların çocuklarının ön test puan ortalamaları ile yabancı dili önemsemeyen anne-babaların çocuklarının ön test puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir [$t=_{(94)} 1,52, P>0,05$].

Yabancı dili önemseyen anne babaların çocuklarının son test puan ortalamaları yabancı dili önemsemeyen anne-babaların son test puan ortalamaları ve standart sapmaları arasındaki fark [$t=_{(94)} 2,18, P<0,05$] düzeyinde anlamlıdır. Literatürde, Leopold, V. (1999) yaptığı çalışmada çocuklar hem büyüklerinin kendilerinin birşeyle uğraşmaya zorlamalarına hem de zorlayan büyüklerinin bunun kendilerinin yapmamalarına hiç dayanamadıklarını belirtmiştir. Bu yüzden dil öğretiminde mutlaka çocukla beraber aktif olmak lazımdır. En önemlisi, çocuğu hiç bir zaman zorlamamak lazımdır. Mesela çocuğa yabancı dilde bir şarkı kaseti dinletiyorsunuz ve baktınız ki ilgilenmiyor hemen kapatmalı dinlemeye zorlamamalıdır. Bir süre sonra kendisi siz dinlemek istediğini ifade edecektir.

12- Yabancı dil eğitimine karşı çocukların tutumları bir faktör müdür?

Yabancı dile karşı olumlu tutum içinde olan öğrencilerin ön test-son test puanları ve standart sapmaları ile yabancı dile karşı olumlu tutum içinde olmayan öğrencilerin ön test-son test puanları ve standart sapmaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

ÖNERİLER

- 1- Okul öncesi, çocukların yabancı dille tanışmasını ve yabancı dile yönelik olumlu yaşantılar edinmesini amaçlayan bu yaş grubu çocuklarına yönelik bir yabancı dil öğretim programı yapılmalıdır.
- 2- Okul öncesinde yabancı dil öğretime ilişkin yabancı dil öğretiminin amaçları belirlenmeli ve uygulanabilirliği araştırılmalıdır.
- 3- Okul öncesi eğitimsel temelin, okul öncesinde yabancı dil öğretimi programlarının içeriğine yön vermesi gerektiği düşünülmelidir.
- 4- Okul öncesinde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin hiç ara vermeden ilköğretim birinden itibaren öğrendikleri konuları da tekrar ederek yabancı dil öğrenme yaşantısına devam etmelidir.
- 5- İlköğretim yabancı dil programı okul öncesi yabancı dil programının devamı niteliğinde olup konular genişleyerek, tekrar edilerek ileriye taşınması sağlanmalıdır.
- 6- Özellikle 1,2 ve 3. sınıf öğrencilerinde yabancı dili sevdirmeyi hedefleyip sınavlar sınav olduğu farkettilmeden yapılmalıdır.
- 7- Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamak için hikaye, drama, şarkı ve şiir gibi etkinliklere yer verilmeli, sınıf atmosferinde oyun ortamı oluşturularak dersler işlenmelidir.
- 8- Konular anlatılırken görsel materyallerden ve teknolojik imkanlardan sık sık faydalanılmalıdır.
- 9- Anne-babaların yabancı dil öğrenmeye karşı olumlu tutumlarını çocuklarına açıkça göstermeli, baskı yapmadan ilgili davranarak yardımcı olmalıdırlar.
- 10- Dilin doğal bir ortamda öğrenilmesi için yabancı dil öğrenimine erken yaşlarda başlanması ve özellikle ilk sınıflarda itibaren haftalık ders saatlerinin yeterince çok olmasına önem verilmelidir. Ayrıca öğrencilerin dil ile ilgili öğrendikleri bilgileri sosyal yaşantıda uygulayabilecekleri ortamların oluşturulmasına azami gayret edilmesi gerekmektedir.
- 11- Yabancı dil eğitimi verecek öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel özelliklerini tanıması ve bunlara göre ders anlatması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ALISA, V. (1999). “Erken Yaşta Yabancı Dil Eğitimi”
- ALKAN, C. (1998). *Eğitim Teknolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- BACANLI, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- BADALEN, L. ve USTINOV, L. (1989). “Çok Erken Yaşlarda Çocuklara Yabancı Dil Eğitimi”
- BAKIRCIOĞLU, R. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*. Anı Yayıncılık.
- BIKÇENTAYEV, V. (1999). “Erken Yaşlarda Çocuklara Birden Fazla Yabancı Dil Öğretimi”
- BOYRAZ, H. ve DERE, H. (2001). *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- CAMERON, L. (2001). *Teaching Languages to Young Learners*. Oxford University Press.
- CHARLES, C.M. (1999). *Piaget İlkeleri*. Ülgen, G. (Çev.). Nobel Basım Evi, Ankara.
- CÜCELOĞLU, D. (1997). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- DEMİRCAN, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. Der Yayınları.
- DEMİREL, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*. Usem Yayınları, Ankara.
- DERİN, A. (2002). *Incidental And Intentional Vocabulary Learning Of 3rd Grade EFL Learners: A Case in Turkey*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ERTEKİN, D. (2003). *Effects Of Bilingualism On Early Language Acquisition*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- ERTÜRK, S. (1976). *Eğitimde Program Geliştirme*. Yelkentepe Yayınları, Ankara.
- GÖVSA, İ.A. (1998). *Çocukta Zihinsel Gelişim*.
- HALLIWELL, S. (1992). *Teaching English In The Primary Classroom*. Longman Group UK Limited, London.
- İŞPINAR, D. (2004). *Çocuklara İngilizce Öğretiminde Öğretmenlerin Farkındalığı Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- KAPTAN, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistiksel Teknikler*. Bilim Yayınları, İstanbul.
- KARASAR, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınları, Ankara.
- KENNEDY, C. ve JENNIFER, J. (1991). *Ideas And Issues In Primary ELT*. Longman, London.
- KOCAOLUK, M.Ş. ve KOCAOLUK, F. (2002). *İlköğretim Okulu Programı 1-8*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- LARSEN-FREEMAN, D. (1986). *Techniques And Principles In Language Teaching*. Oxford University Press, London.
- MCLAUGHLIN, B. (1987). *Theories of Second-Language Learning*. Edward Arnold, London.
- MOON, J. (2000). *Children Learning English*. Oxford University Press, London.
- OKTAY, A., GÜRKAN, T., ZEMBAT, R., UNUTKAN, Ö.P. (2003). *Okul Öncesi Eğitim Programı Uygulama Rehberi*. Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- PEÇENEK, D. (2002). *4-6 Yaş Grubu Türk Çocuklarının İngilizce Öğrenme Süreçleri Üzerine Bir Durum Çalışması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- REILLY, V. ve WARD, S.M. (1997). *Very Young Learners*.
- SCOTT, W.A. ve YTREBERG, L.H. (1990). *Teaching English To Children*. Longman Group UK Limited, London.
- SENEMOĞLU, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- SEVİNÇ, M. (2003). *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. Morpa Yayınları, İstanbul.
- SÖNMEZ, V. (2004). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- SÖNMEZ, V. (2003). *Sevgi Eğitimi*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- ŞAHİN, E. (2004). “Okul Öncesi Dönemde Türkçe Dil Etkinliklerinde Toplu Zeka Uygulamaları.” *Çocuk Çocuk Dergisi*, Sayı:39, Tarih:Haziran; 10-11.
- ŞENGÜL, G. ve SENEMOĞLU, N. (1999). *İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı*. Gazi Kitabevi, Ankara.

ŞİFRE, E. (1999). *Language Learning Strategies Of 8th Grade Students In A State Junior High School In Adana*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

TEKİN, H. (1991). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Yargı Yayınevi, Ankara.

TUTKUN, Ö.F., ÖZKAN, R. ve DENİZ, M.E. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Marifet Matbaa, Konya.

VALE, D.ve FEUNTEUN, A. (1995). *Teaching Childeren English*. Longman, London.

YAVUZER, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

YÖRÜKOĞLU, A. (1996). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK- 1 Kişisel Bilgi Formu

EK- 2 Ön Testler ve Son Testler

EK- 1 Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler;

“Yabancı Dil Öğretiminin Okul Öncesi Dönemde Başlatılmasının Yabancı Dil Öğrenimine Etkisi” konulu “Yüksek Lisans” tezi hazırlamaktayım. Bu çalışmaya sizin ankete ve sorulara verdiğiniz cevaplar büyük fayda sağlayacaktır.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Emine TOPCUOĞLU

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ad - Soyad :
Sınıf :
Cinsiyet :
Kardeş Sayısı :

Ön Test:
Son Test:

1)- Akademik Başarı Düzeyi

☐ Düşük	☐ Orta	☐ Yüksek

2)- Anne-Babanızın Eğitim Durumu ve Mesleği

Anne	☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite	Baba	☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite
Meslek:		Meslek:	

3)- Ekonomik durumunuz

☐ Düşük	☐ Orta	☐ Yüksek

4)- Anne-babanızın size karşı tutumlarını nasıl algılıyor sunuz?

a)- Anne

☐ İlgili	☐ Otoriter	☐ İlgili-Otoriter	☐ İlgisiz-Otoriter	☐ İlgisiz
☐ Demokratik	☐ İlgili-Demokratik	☐ İlgisiz-Demokratik	☐ Cezalandırıcı	☐ Baskıcı

b)- Baba

☐ İlgili	☐ Otoriter	☐ İlgili-Otoriter	☐ İlgisiz-Otoriter	☐ İlgisiz
☐ Demokratik	☐ İlgili-Demokratik	☐ İlgisiz-Demokratik	☐ Cezalandırıcı	☐ Baskıcı

5)- Anne-Babanız Yabancı dil(ler) biliyor mu?

Anne	☐ Evet ☐ Hayır
Yanıtınız “evet” ise hangisi(leri)?	

Baba	☐ Evet ☐ Hayır
Yanıtınız “evet” ise hangisi(leri)?	

6)- Anne-Babanız ev ortamında yabancı dil kullanıyor mu (aile bireyleriniz arasındaki sözlü iletişimde)?

Anne	☐ Evet ☐ Hayır

Baba	☐ Evet ☐ Hayır

7)- Anne-Babanıza göre yabancı dil(ler) bilmek önemli midir?

Anne	☐ Evet ☐ Hayır

Baba	☐ Evet ☐ Hayır

8)- Okul öncesi eğitimi aldın mı?

☐ Evet	☐ Hayır

9)- 7. soruya cevap “Evet” ise okul öncesi dönemde yabancı dil (İngilizce) dersi aldın mı?

☐ Evet	☐ Hayır

10)- 8. soruda verdiğiniz cevap “Evet” ise haftada kaç saat ders aldınız?

11- Yabancı dil (İngilizce) konusunda anne-babanızdan yardım istiyor musunuz?

☐ Evet	☐ Hayır

12)- Yabancı dil (İngilizce) öğrenmeyi seviyor musunuz?

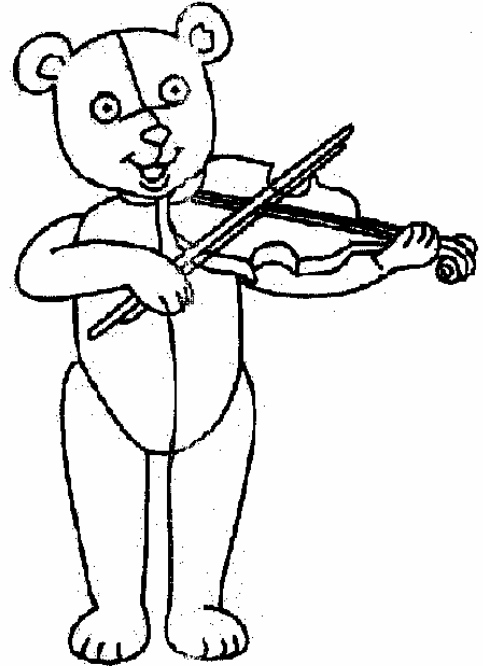
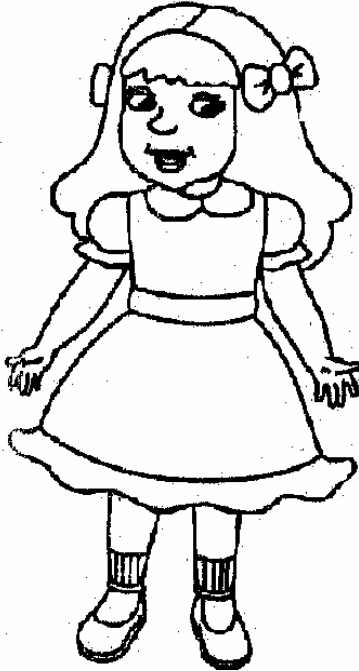
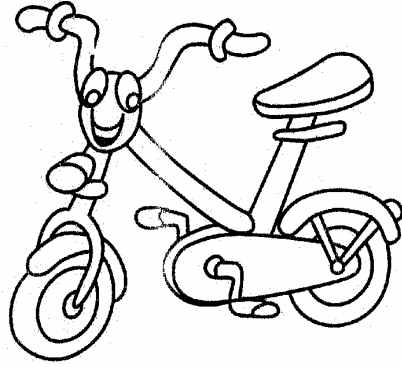
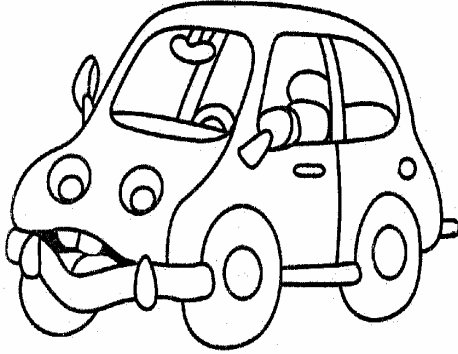
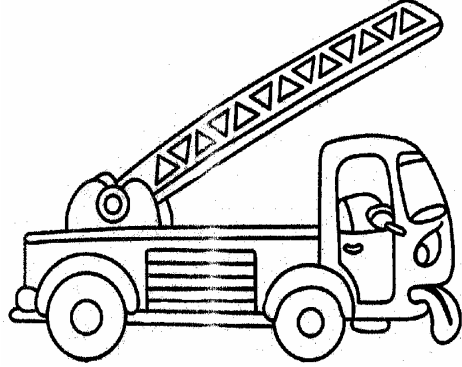
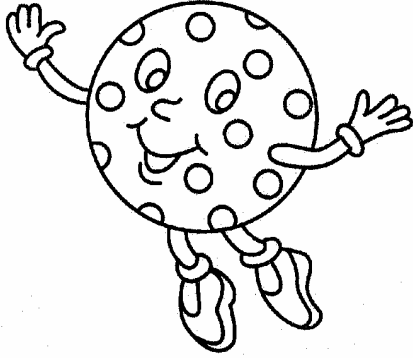
☐ Evet	☐ Hayır

EK- 2 Ön Testler ve Son Testler

1. SINIF ÖN TEST

A. Listen and color the pictures

1. Color the *ball* blue
2. Color the *fire engine* red.
3. Color the *car* orange.
4. Color the *bike* green.
5. Color the *doll* pink.
6. Color the *teddy bear* brown

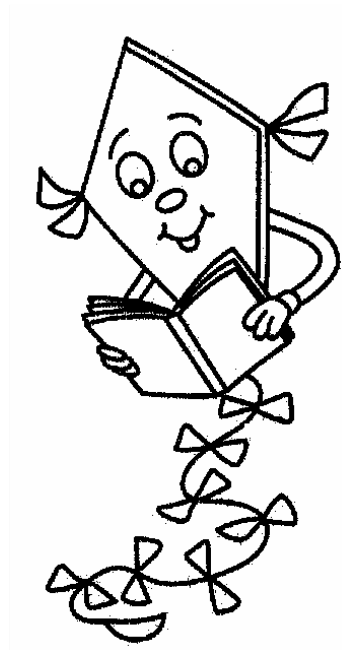
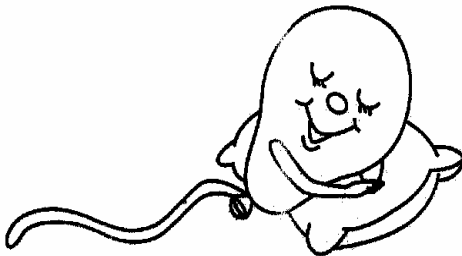
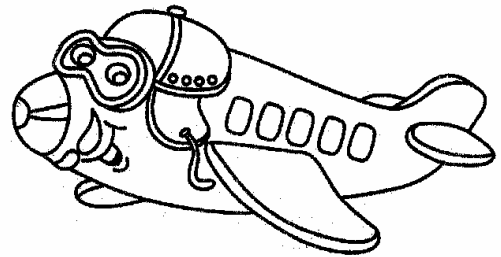
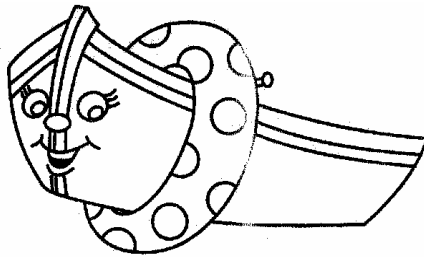
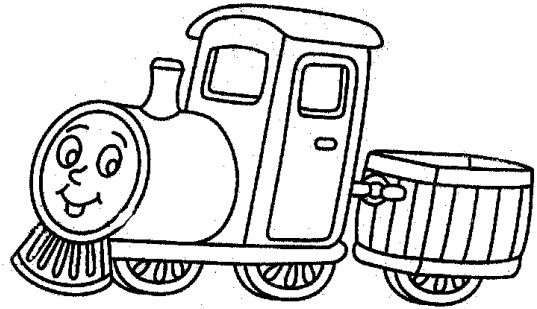
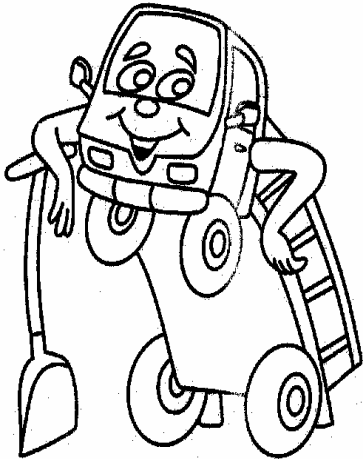

1. SINIF SON TEST

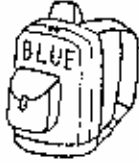
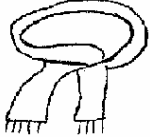
A. Listen and color the pictures

1. Color the *lorry* orange
2. Color the *train* red.
3. Color the *boat* blue.

4. Color the *plane* yellow.
5. Color the *balloon* pink.
6. Color the *kite* purple.

2. SINIF ÖN TEST

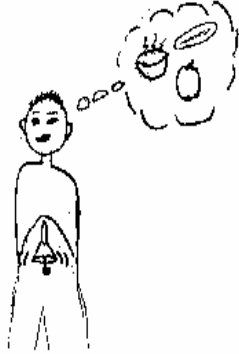
ANNA	+	+	-	-
TOM	-	+	-	+

A. Look at the table and fill in the blanks with *HAS GOT* or *HASN'T GOT* .

1. Anna.....a book..	5. Anna.....a bag.
2. Anna .....a scarf.	6. Anna.....a bike.
3. Tom.....a bike.	7. Tom.....a book.
4. Tom..... a bag.	8. Tom..... a scarf.

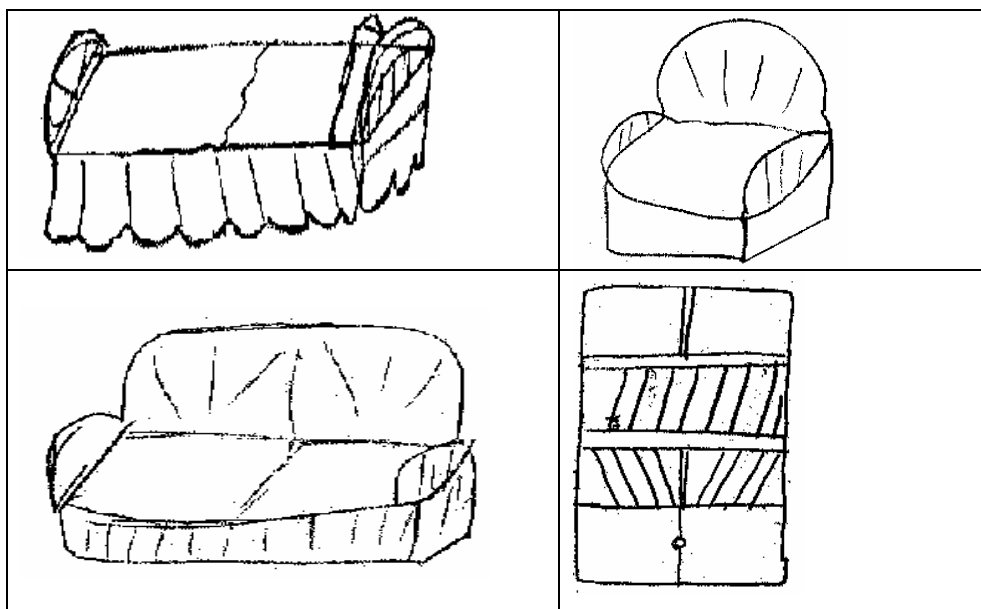
B. Look at the pictures and write the true sentence under the pictures.

a. She is happy.	d. She is scared.
b. He is cross.	e. He is hungry.
c. He is tired.	f. She is cold.

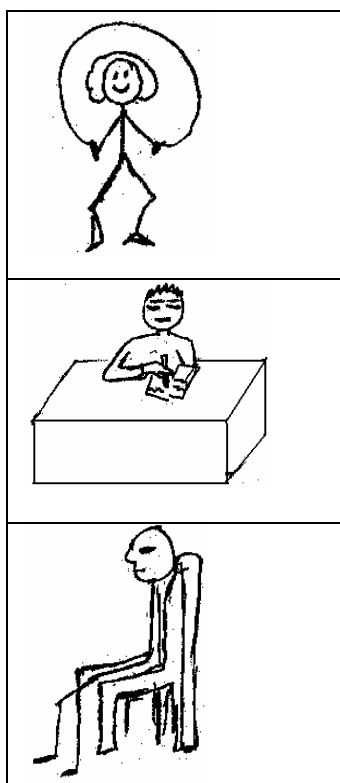
.....	.....	.....
.....	.....	.....

C. Read the sentences and color the pictures.

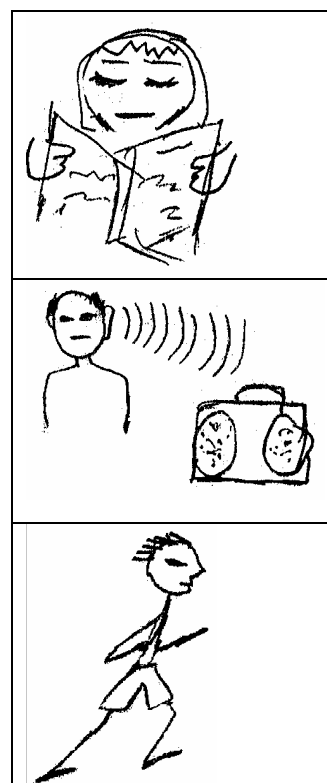
1. Color the <i>sofa</i> blue.	3. Color the <i>armchair</i> red.
2. Color the <i>bookcase</i> orange.	4. Color the <i>bed</i> purple.

D. Match the pictures with the verbs.

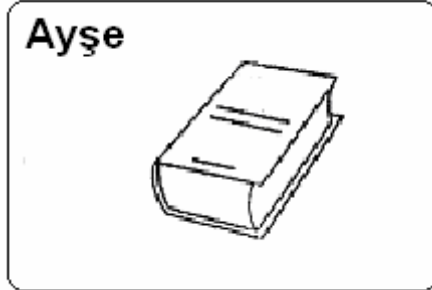

- a. sitting
- b. running
- c. listening
- d. reading
- e. jumping
- f. writing

2. SINIF SON TEST

A)- Look at the pictures and write true sentences.

1.....

2.....

3.....

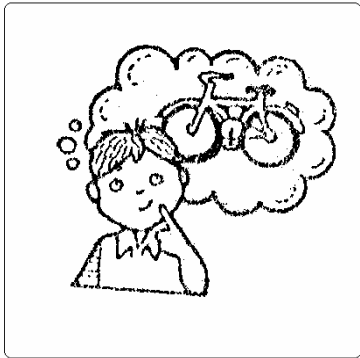
4.....

• It has got a bone.	• I have got a bike
• She has got a book.	• He has got a bike.

B)- Read the sentences and draw pictures

Two happy girls.	A cross boy
A cold cat.	A hot bread

C)- What are they doing ?

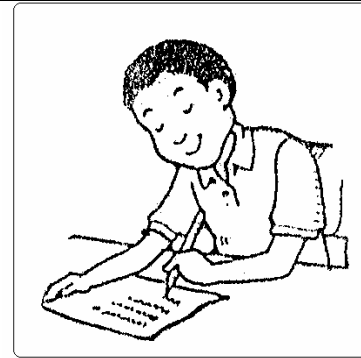
1- .....

2- .....

3- .....

4- .....

5- .....

3. SINIF ÖN TEST

A. Write

cheese	cake	bread	cookies	soda

1.

2.

3.

4.

5.

		C					
		O					
		O					
		K					
		I					
		E					
		S					

B. Write.

	Yes, please.		No, thanks.

1. Would you like some cookies ?
 Yes. Please.....

2. ..... ?
 .....

3. ..... ?
 .....

C. Read and answer the questions.

Jack meets a nice woman at the castle. "Shh! Be quiet!" she says. "A giant lives in this castle. He sometimes eats little boy."

The woman has some food. "Would you like some food?" she asks. "Yes, please" says Jack. "I'd like some soup and bread." "Oh, no!" says the woman. "The giant is coming!" Jack hides behind a big stove.

C.1. Yes or no? Read and choose

1. Jack meets a woman at the castle.
2. A nice giant lives in the castle.
3. The gaint never eats little boys.

Yes	No
☐	☐
☐	☐
☐	☐

C. 2. Read and circle.

1. Who lives in the castle ?
2. What does Jack want to eat ?
3. Who is coming home ?

a giant	Jack
Soup and bread	little
The giant	the woman

3. SINIF SON TEST

A. Read and write.

1.	Would you like some <u>ice cream</u> _____?	Yes, <u>please</u> _____.
2.	Would you like some _____?	No, <u>thanks</u> _____.
3.	Would you like some _____?	No, _____.
4.	Would you like some _____?	Yes, _____.
5.	Would you like some _____?	Yes, _____.

B. Read and answer the questions.

Jack meets a nice woman at the castle.

"Are you hungry? I have some food. What would you like?" the kind woman asks Jack.

"I'd like some soup and some bread, please," Jack says.

A giant lives in the castle, too. The giant sometimes eats little boys!

"Oh, no!" says the woman. "The giant is coming. Run and hide!" Jack hides behind a big stove in the kitchen.

1. Read and choose.

1. Jack meets a

☐ mean giant.

☐ nice woman.

2. The giant sometimes eats

☐ soup and bread.

☐ little boys.

3. Jack hides

☐ under the stove.

☐ behind the stove.

2. Tell the story. Write the number.

_____ Jack hides behind a big stove.

_____ The kind woman has some food.

_____ The mean giant is coming.

  1   Jack meets a nice woman.

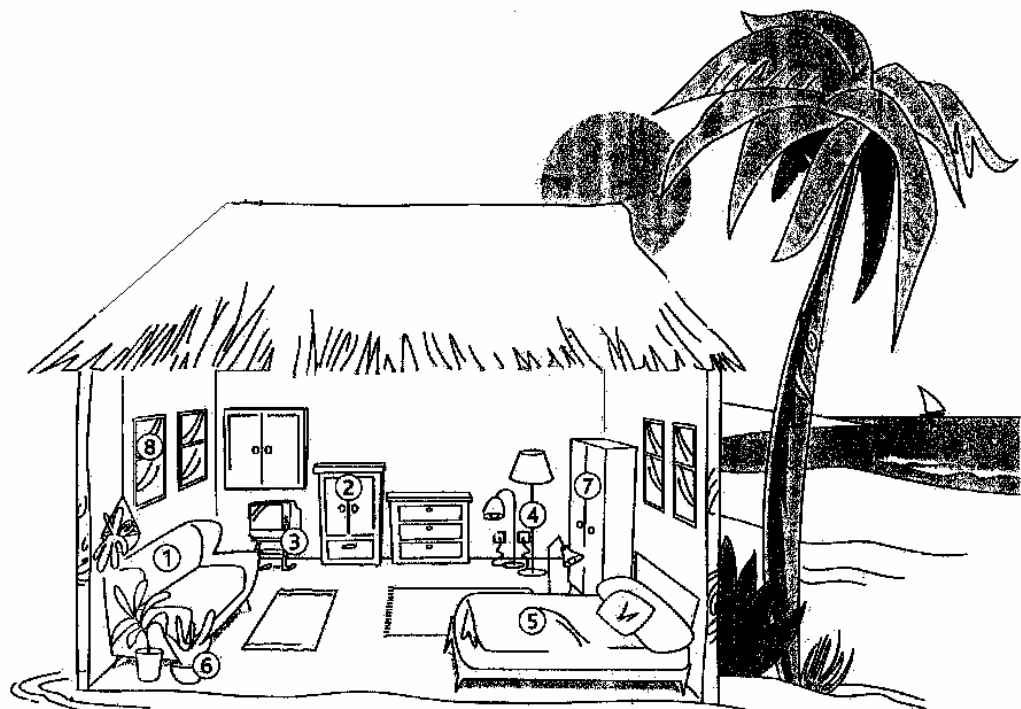
4. SINIF ÖN TEST

1 a)- Rearrange the letters to make words.

1)- sertop = ...	4)- paml = ...
2)- rodo = ...	5)- doniww = ...
3)- cmiarhar = ...	6)- uoadbrcp = ...

1 b)- Label the things in the house.

1)-	3)-	5)-	7)- .....
2)-	4)-	6)-	8)- .....

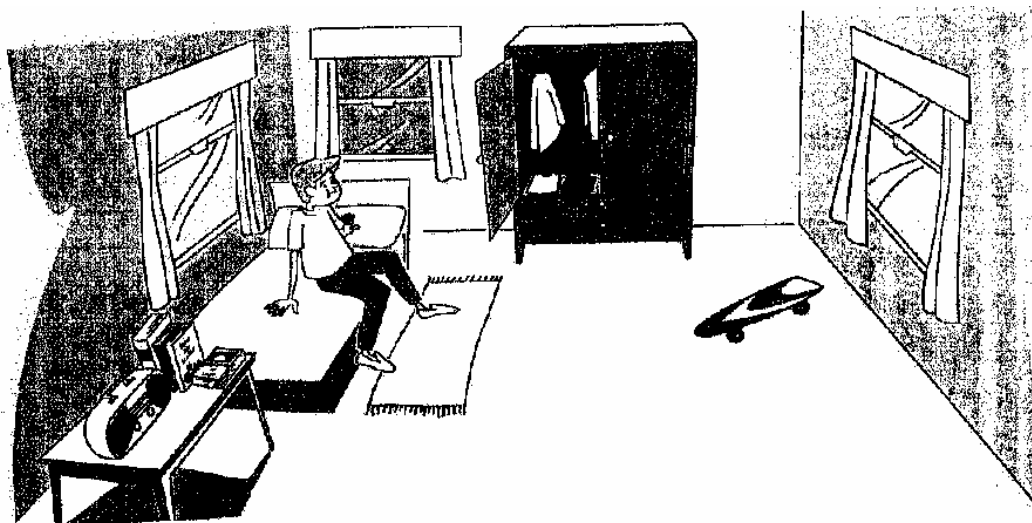

2) Look at the picture in Exercise 1b again.

Write sentences with There is a or There are some.

1)- There is a sofa.	5)- .....
2)- There are some cupboards.	6)- .....
3)-	7)- .....
4)-	8)- .....

3 a)- Look at Billy's room. Write sentences with there.

1- There's a bed.

(bed)

2- There are some windows.

(window)

3- There isn't a sofa.

(sofa)

4- There aren't any cupboards.

(cupboard)

5- .....

(wardrobe)

6- .....

(books)

7- .....

(plant)

8- .....

(television)

9- .....

(posters)

10- .....

(skateboard)

3 b)- Look at the picture in Exercise 3a again. Write questions and answers with there.

1- A: Is there a bed ?

(bed)

B: Yes, there is.

2- A: Are there any posters ?

(posters)

B: No, there aren't.

3- A: .....

(plants)

B: .....

4- A: .....

(sofa)

B: .....

5- A: .....

(cupboards)

B: .....

6- A: .....

(wardrobe)

B: .....

7- A: .....

(books)

B: .....

8- A: .....

(stereo)

B: .....

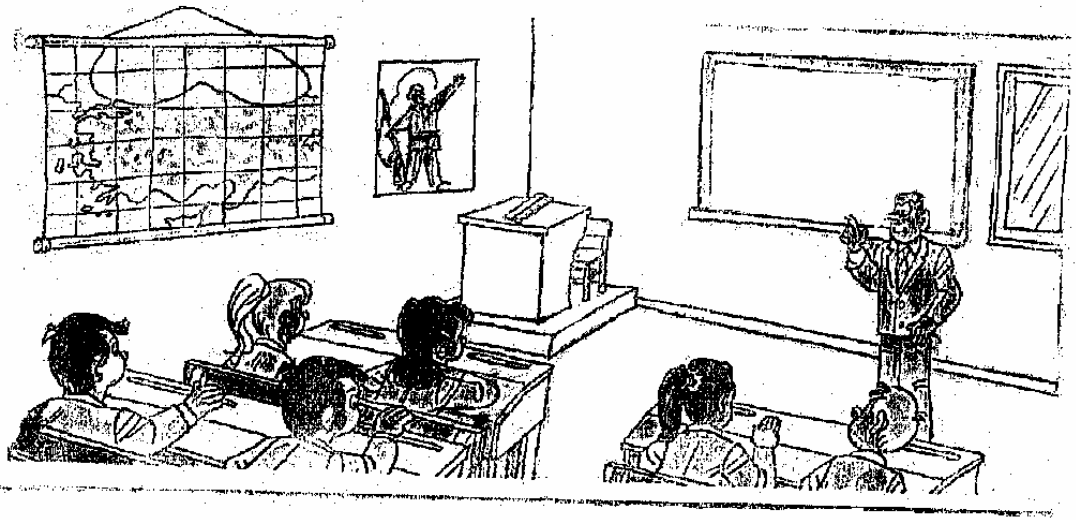
4. SINIF SON TEST

A.

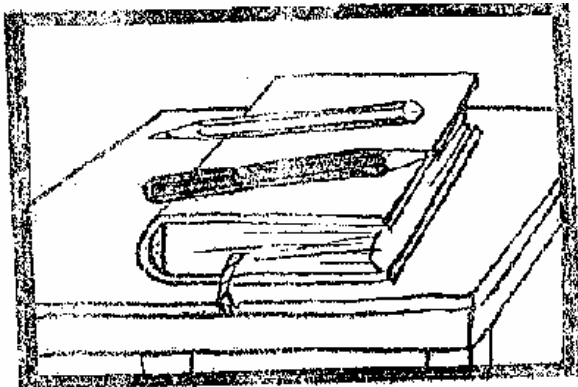

Look at the picture
and fill in the blanks.

1. There are three girls in the classroom (girls).
2. .... in the classroom (teacher).
3. .... on the wall (picture).
4. .... near the blackboard (window).
5. .... in the classroom (boys).
6. .... on the wall (map).
7. .... in the classroom (desks).
8. .... on the table (ruler).

B. Look at the picture and what can you see in the picture. Write

---

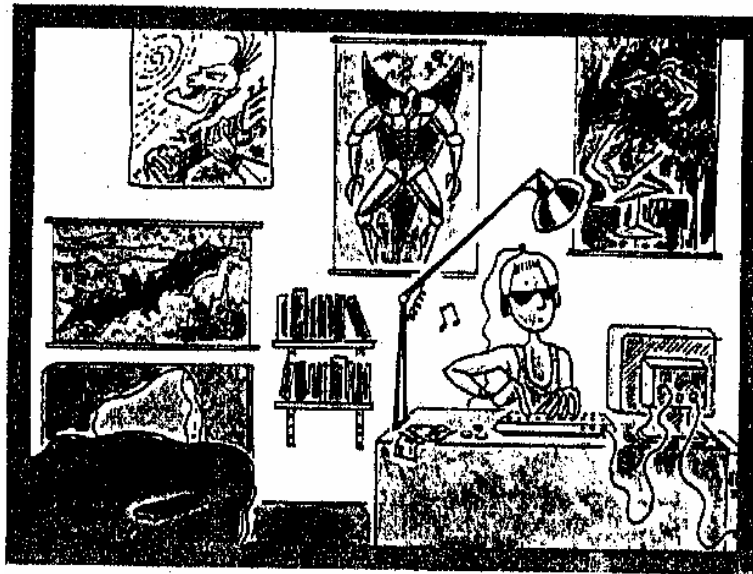

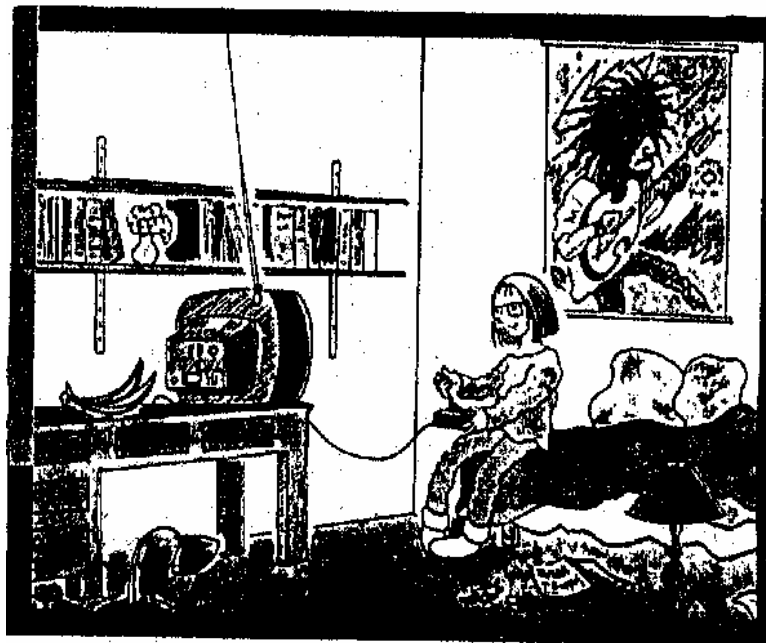

C.

Jeremy's Bedroom

Hanna's Bedroom

- In Jeremy's bedroom there are four posters on the wall, but in Hanna's bedroom there is one poster.

- (lamp ?).....
- (walkman ?).....
- (chocolate ?).....
- (bookshelves ?).....
- (money ?).....
- (bananas ?).....
- (computer ?).....

D. Fill in the questions and answers with the proper form of **there is / there are**.

1- *Is there* a sofa ?

No, *there isn't*. *There are* four armchairs

2- ..... a table ?

No, ... one small bookshelf.

3- ..... a blue carpet ?

No, ... an orange carpet.

4- ..... a television on the table ?

No, ... three vases with flowers.

5- ..... any beds ?

No, ... some chairs.

E. Fill in **there is / are** or **it is / they are** (positive or question form)

1- *There is* a carpet on the floor.

It is blue and brown.

2- ..... two armchairs in my living room.

..... expensive ?

3- ..... any cups and saucers in the cupboard ?

4- What are these ? ..... dustbins?

5- ..... a mirror in your bathroom ?

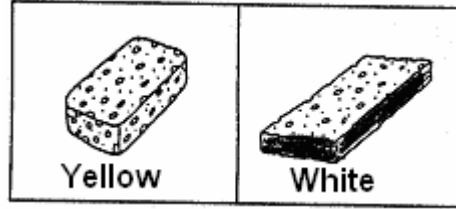
6- Look at this! ..... my favourite poster.

7- ..... some flowers on the desk.
..... roses ?

5. SINIF ÖN TEST

Answer these questions ?

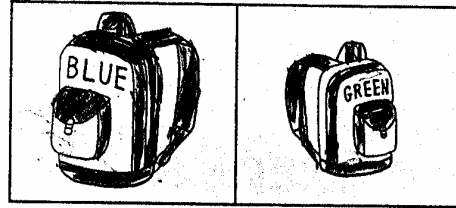
1)-

Is the yellow one thinner ?

.....

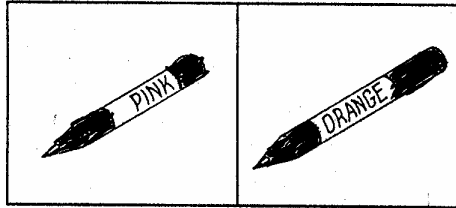
2)-

Is the green one bigger ?

.....

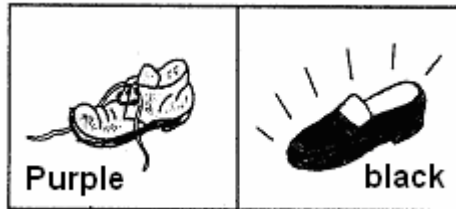
3)-

Is the pink one longer ?

.....

4)-

Is the black one older ?

.....

5)- Write 6 sentences from the classroom objects with your own sentences.
New, old, big, small, tall, short, thick, thin

a)- .....

b)- .....

c)- .....

d)- .....

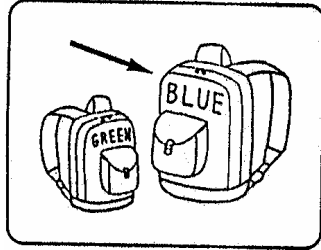
e)- .....

f)- .....

5. SINIF SON TEST

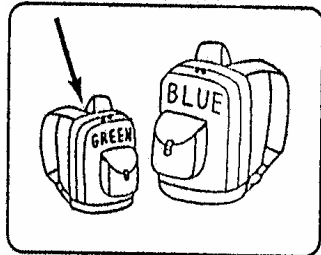
1)- Write the answers.

a)-

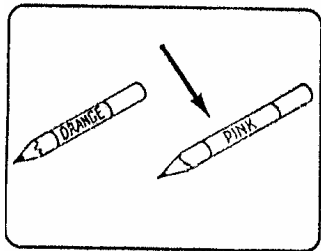
Bigger.....

b)-

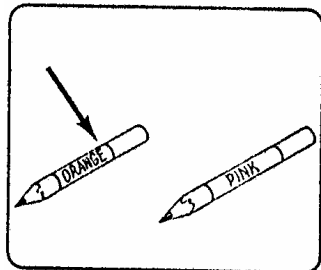
.....

c)-

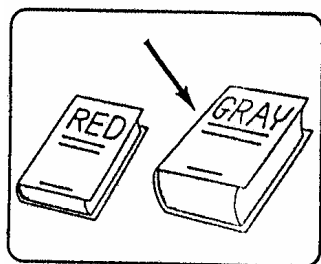
.....

d)-

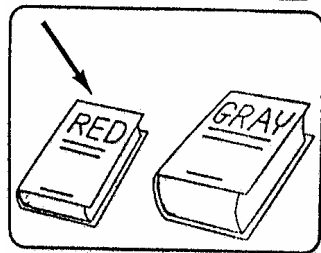
.....

e)-

.....

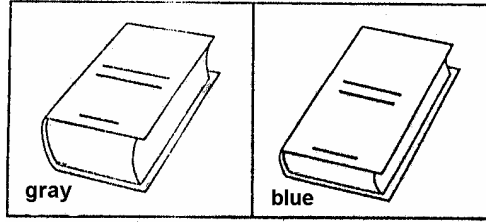
f)-

.....

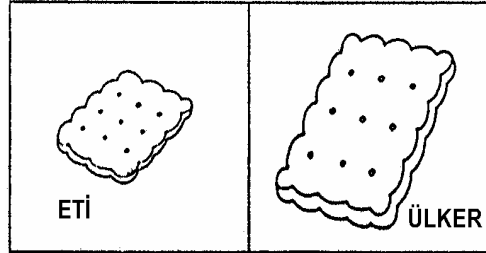
2)- Write sentences about these pictures.

a)-

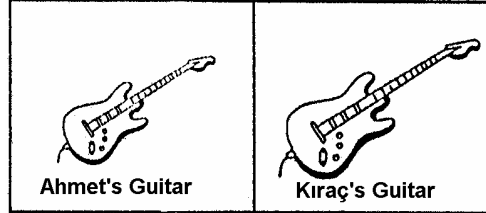
.....

b)-

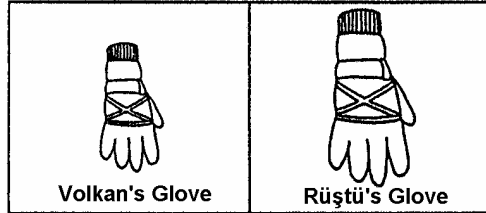
.....

c)-

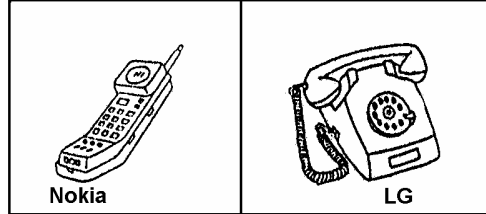
.....

d)-

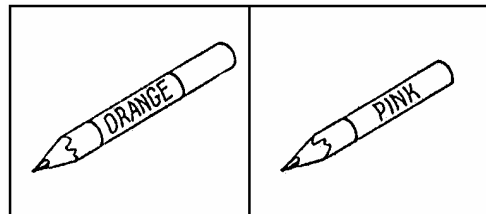
.....

e)-

.....

f)-

.....